

UNIVERSITATEA DE STAT „B. P. HASDEU” DIN CAHUL

FACULTATEA DE DREPT ȘI ADMINISTRAȚIE PUBLICĂ

Centrul de Studii Europene și Guvernanță

Centrul de Cercetări Juridice

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ

**„ROLUL ȘTIINȚEI ÎN REFORMAREA SISTEMULUI JURIDIC ȘI POLITICO-
ADMINISTRATIV”**

Ediția a X-a

10 DECEMBRIE 2024

CAHUL 2025

„ROLUL ȘTIINȚEI ÎN REFORMAREA SISTEMULUI JURIDIC ȘI POLITICO-ADMINISTRATIV”

Ediția a X-a

10 DECEMBRIE 2024

Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

„ROLUL ȘTIINȚEI ÎN REFORMAREA SISTEMULUI JURIDIC
ȘI POLITICO-ADMINISTRATIV”

Ediția a X-a

Secția Științe juridice

și

Științe Politice și Administrative

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții din Republica Moldova

"Rolul științei în reformarea sistemului juridic și politico-administrativ", conferință științifică (10 ; 2024 ; Cahul). Conferința științifică "Rolul științei în reformarea sistemului juridic și politico-administrativ", Ediția a 10-a, 10 decembrie 2024 / comitetul științific: Sergiu Cornea [et al.]. – Cahul : [S. n.], 2025 (Print-Caro) – . – ISBN 978-9975-88-121-0.

Secția : Științe juridice și Științe Politice și Administrative. – 2025. – 86 p. – Antetit.: Universitatea de Stat "B. P. Hasdeu" din Cahul, Facultatea de Drept și Administrație Publică, Centrul de Studii Europene și Guvernanță, Centrul de Cercetări Juridice. – Rez. paral.: lb. rom., engl. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – 100 ex. – ISBN 978-9975-88-127-2.

34+32+351(082)

R 68

Materialele incluse în prezenta ediție sunt recomandate de catedrele de profil și aprobate spre publicare de către Comisia Metodico-Științifică a Universității de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul (proces-verbal nr. 6 din 06 martie 2025).

COMITETUL ȘTIINȚIFIC:

1. Sergiu CORNEA, doctor habilitat, conferențiar universitar, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul;
2. Vitalie JITARIUC, doctor, conferențiar universitar, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul;
3. Tatiana VIZDOGA, doctor, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova;
4. Nicoleta-Elena HEGHEȘ, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” din București; cercetător științific de gradul II la Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române, vicepreședinte al Asociației Criminaliștilor din România,
5. Valentina CORNEA, doctor, conferențiar universitar, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul;
6. Radion COJOCARU, doctor, profesor universitar, Academia Ștefan cel Mare, MAI;
7. Simona FRANGULOIU, Universitatea „Constantin Brâncoveanu” din Pitești, Cercetător științific asociat, Institutul de Cercetări Juridice „Academia Andrei Rădulescu” al Academiei Române; formator Institutul Național al Magistraturii din România;
8. Natalia SAITARLÎ, doctor, conferențiar universitar, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul;
9. Nelu NIȚĂ, doctor, conferențiar universitar, Universitatea „George Bacovia”;
10. Sergiu BODLEV, doctor, lector universitar, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul;
11. Dumitru CALENDARI, doctor, lector universitar, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul;
12. Ecaterina DELEU, doctor, lector universitar, Universitatea de Stat din Moldova;
13. Luminița IOSIF, doctor, lector universitar, Universitatea „Dunărea de Jos” Galați, România;
14. Mirela Paula COSTACHE, doctor, lector universitar, Universitatea „Dunărea de Jos” Galați, România.
15. Ina FILIPOV, asistent universitar, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

COMITETUL ORGANIZATORIC:

1. Vitalie JITARIUC, doctor, conferențiar universitar, Decan la FDAP, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul;
2. Sergiu BODLEV, doctor, lector universitar, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul;
3. Ina FILIPOV, asistent universitar, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
4. Oxana CIUDIN, asistent universitar, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

CUPRINS

ATELIERUL ȘTIINȚE POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE

Liliana BELECCIU	PARTICULARITĂȚILE ÎNFIINȚĂRII ASOCIAȚIEI DE DEZVOLTARE INTERCOMUNITARĂ	5
Ina FILIPOV	DILEMA PRIMARILOR PRIVIND AMALGAMAREA VOLUNTARĂ: ÎNTRE DECIZIA STRATEGICĂ ȘI COMPROMIS NECESAR	9
Natalia SAITARLÎ	ADMISIBILITATEA ACȚIUNII ÎN CONTENCIOS ADMINISTRATIV	13
Elena MANDAJI	INTEGRAREA SUSTENABILITĂȚII ȘI PROMOVAREA AGENDEI VERZI ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR DIN REPUBLICA MOLDOVA	15
Ilie GÎRNEȚ	INTERVENȚII EXTERNE ȘI IMPACTUL LOR ASUPRA ALEGERILOR PREZIDENȚIALE DIN REPUBLICA	18

ATELIERUL ȘTIINȚE JURIDICE

Vitalie JITARIUC	METODE MODERNE DE CONSILIERE ȘI ORIENTARE ÎN CARIERĂ A STUDENȚILOR	22
Sergiu BODLEV	DIMENSIUNEA ACTELOR ADMINISTRATIVE – ÎNTRE CONCEPT ȘI REALITATE	25
Olga TATAR	ESENȚA ȘI FUNCȚIILE STATULUI	29
Olga TATAR	TIPURI ȘI FORME DE STAT	34
Iurie MIHALACHE	DEFINIREA ȘI CLASIFICAREA DIFERENDELOR INTERNAȚIONALE	38
Olesea BLAȘCU	DEFINIREA ȘI CLASIFICAREA DIFERENDELOR INTERNAȚIONALE	38
Virgiliu Alexandru VOICU	PRINCIPIUL VENIRII LA MOȘTENIRE ÎN ORDINEA CLASELOR ÎN ACTUALA REGLEMENTARE A CODULUI CIVIL AL REBLICII MOLDOVA	42
Vladimir CHIRONACHI	PERTINENȚA, ADMISIBILITATERA ȘI APRECIEREA PROBELOR ÎN CADRUL PROCESULUI CIVIL	47
Ion GRECU	PERTINENȚA, ADMISIBILITATERA ȘI APRECIEREA PROBELOR ÎN CADRUL PROCESULUI CIVIL	47
Igor SOROCEANU	DESEMNAREA, ÎNREGISTRAREA CANDIDAȚILOR ȘI STATUTUL CONCURENȚEI ELECTORAL LA ALEGERILE LOCALE GENERALE	51
Oleg APĂRECE	DISPUNEREA ȘI EFECTUAREA EXPERTIZELOR JUDICIARE ÎN PROCESUL CERCETĂRII INFRAȚIUNILOR COMISE DE GRUPĂRILE CRIMINALE ORGANIZATE.....	55
Arina CAPRARU	DISPUNEREA ȘI EFECTUAREA EXPERTIZELOR JUDICIARE ÎN PROCESUL CERCETĂRII INFRAȚIUNILOR COMISE DE GRUPĂRILE CRIMINALE ORGANIZATE.....	55
Iulia BRIA	SARCINILE ȘI TEMEIURILE EFECTUĂRII EXPERIMENTULUI ÎN PROCESUL PENAL.....	64
Liliana CAȚAVEL	SARCINILE ȘI TEMEIURILE EFECTUĂRII EXPERIMENTULUI ÎN PROCESUL PENAL.....	64
Oxana CIUDIN	SCOPUL ȘI SARCINILE VERIFICĂRII DECLARAȚIILOR LA LOCUL FAPTEI.....	72
Xenia MILEA	SCOPUL ȘI SARCINILE VERIFICĂRII DECLARAȚIILOR LA LOCUL FAPTEI.....	72
Domnița VIZDOAGĂ	PROBATORIUL ÎN CAZURILE PRIVIND TRAFICUL DE FIINȚE UMANE.....	80
Victoria BRIA	PROBATORIUL ÎN CAZURILE PRIVIND TRAFICUL DE FIINȚE UMANE.....	80

PARTICULARITĂȚILE ÎNFIINȚĂRII ASOCIAȚIEI DE DEZVOLTARE INTERCOMUNITARĂ

SPECIFIC FEATURES OF THE ESTABLISHMENT OF INTERCOMMUNITY DEVELOPMENT ASSOCIATIONS

Liliana BELECCIU

Doctor în drept, Conferențiar universitar
la Catedra „Drept privat”,
Academia „Ștefan cel Mare”,
E-mail: lilianabelecciu@yahoo.com

Rezumat: *Asociațiile de dezvoltare intercomunitară reprezintă structuri juridice esențiale care au la bază asocierea și colaborarea între mai multe unități administrativ-teritoriale în vederea implementării unor proiecte comune de interes local sau regional. Aceste entități joacă un rol fundamental în dezvoltarea infrastructurii, gestionarea serviciilor publice și atragerea de fonduri europene. Studiul de față analizează particularitățile înființării Asociațiilor de dezvoltare intercomunitară în Republica Moldova, prin prisma legislației naționale.*

Cuvinte-cheie: *asociere, colaborare, servicii publice, unități administrativ-teritoriale, autorități publice locale*

Abstract: *Intercommunity development associations represent fundamental legal entities formed through the collaboration and association of multiple administrative-territorial units to implement projects of shared local or regional interest. These associations play a pivotal role in fostering infrastructure development, managing public services, and facilitating the absorption of European funds. The present study examines the distinctive features of the establishment of inter-community development associations in the Republic of Moldova, with particular emphasis on the applicable national legislative framework.*

Keywords: *association, collaboration, public services, administrative-territorial units, local public authorities*

Necesitatea acestui studiu rezidă în reglementarea unor structuri noi în materia dreptului de asociere a unităților administrativ-teritoriale sub forma Asociațiilor de dezvoltare intercomunitară. Relativ recent, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 17/2023 cu privire la asociațiile de dezvoltare intercomunitară¹. Ulterior, în luna august a fost aprobată Hotărârea Guvernului nr. 609/2023 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 17/2023 cu privire la asociațiile de dezvoltare intercomunitară².

Potrivit art. 2 din Legea nr. 17/2023, Asociația de dezvoltare intercomunitară este o *asociație nonprofit, apolitică, cu statut de persoană juridică, înființată, în condițiile legii, de două sau mai multe unități administrativ-teritoriale în vederea realizării în comun a proiectelor de dezvoltare de interes local sau regional ori în vederea furnizării/prestării în comun a serviciilor publice.*

După cum se poate observa, Asociația este o persoană juridică cu scop nelucrative, fondată de mai multe unități administrativ-teritoriale, al cărei obiectiv principal este realizarea, în comun, a proiectelor de dezvoltare locale și regionale, precum și asigurarea serviciilor publice locale.

Crearea Asociațiilor are la bază dreptul de asociere al unităților administrativ-teritoriale statuat în art. 14 alin. (2) din Legea nr. 436/2006 privind administrația publică locală³, potrivit căruia, consiliul local decide, în condițiile legii, asocierea cu alte autorități ale administrației publice locale, inclusiv din străinătate, pentru realizarea unor

¹ Legea nr. 17/2023 cu privire la asociațiile de dezvoltare intercomunitară, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 75-78 din 07.03.2023.

² Hotărârea Guvernului nr. 609/2023 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 17/2023 cu privire la asociațiile de dezvoltare intercomunitară, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 343/344 din 07.09.2023.

³ Legea nr. 436/2006 privind administrația publică locală, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 32-35 din 09.03.2007.

lucrări și servicii de interes public, pentru promovarea și protejarea intereselor autorităților administrației publice locale.

Este o realitate tendința tot mai accentuată ca entitățile de drept public însărcinate cu misiunea satisfacerii interesului public să adopte soluția colaborării cu parteneri de drept public. În acest context, *asocierea și colaborarea*, reprezintă acel mecanism, prin intermediul căruia o serie de deziderate din sfera *serviciului public, gestionării proprietății publice* pot fi atinse cu o mai mare premisă de succes¹.

Deoarece autoritățile administrației publice locale așteptau, de mai bine de un deceniu, asemenea reglementări, primele Asociații de dezvoltare intercomunitară n-au întârziat să apară. Până în prezent, sunt înregistrate legal 3 entități: Asociația de Dezvoltare Intercomunitară „Bazinul Râului Nârnova” (membri sunt unități administrativ-teritoriale din raionalele Nisporeni și Hâncești); Asociația de Dezvoltare Intercomunitară „Durabilitate prin Solidaritate” (membri sunt unități administrativ-teritoriale din raionul Ialoveni); Asociația de Dezvoltare Intercomunitară „Ungheni” (membri sunt unități administrativ-teritoriale din raionul Ungheni). În proces de asociere sunt și unitățile administrativ-teritoriale din raionul Cahul, care vor aproba înființarea Asociației de Dezvoltare Intercomunitară “Cahul”.

În vederea dobândirii personalității juridice, a calității de subiect de drepturi și obligații, fondatorii trebuie să parcurgă mai multe etape, reprezentând procedura de înregistrare a Asociației de dezvoltare intercomunitară în Republica Moldova. Asupra particularităților acestei proceduri ne vom referi în continuare, pornind de la activitățile pe care trebuie să le desfășoare autoritățile publice locale reglementate în Legea nr. 17/2023, Hotărârea Guvernului nr. 609/2023 și Legea nr. 220/2007 privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali².

1. Organizarea unei ședințe de lucru cu autoritățile publice locale

Este o primă activitate în cadrul căreia se vor discuta aspecte privind înființarea, funcționarea, finanțarea Asociației de Dezvoltare Intercomunitară. Este important ca fiecare autoritatea publică locală să înțeleagă care-i scopul Asociației, cu ce se va ocupa din momentul înregistrării, care sunt drepturile și obligațiile asociaților, cum vor lua deciziile în cadrul Asociației, care sunt sursele de finanțare inițiale ale Asociației etc.

Cunoscând specificul acestor persoane juridice, fiecare autoritate publică locală își poate forma o viziune, în baza căreia poate decide, în cunoștință de cauză, asupra necesității de asociere sub forma Asociației de Dezvoltare Intercomunitară.

În rezultat vor fi identificate unitățile administrativ-teritoriale care vor participa la înființarea Asociației de Dezvoltare Intercomunitară.

2. Negocierea și definitivarea actelor de constituire a Asociației de Dezvoltare Intercomunitară

Conținutul actelor de constituire ale Asociației pot fi discutate fie în cadrul primei ședințe de lucru cu autoritățile publice locale, fie poate fi organizată o ședință doar pentru acest subiect. Potrivit art. 7 alin. (1) din Legea nr. 17/2023 actele de constituire ale Asociației sunt acordul de constituire și statutul, elaborate în baza Acordului-cadru de constituire și Statutului-cadru aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 609/2023. Elementele cheie asupra cărora este indispensabil să se discute în cadrul acestei ședințe sunt următoarele:

- a) denumirea Asociației de Dezvoltare Intercomunitară;
- b) sediul Asociației;
- c) modul de dobândire și de pierdere a calității de membru;

¹ Vasile Ana. *Prestarea serviciilor publice prin agenți privați*. – București: Ed. ALLBECK, 2003, 221p.

² Legea nr. 220/2007 privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 184-187 din 30.11.2007.

- d) contribuția fiecărui asociat la patrimoniul Asociației;
- e) structura organelor de conducere;
- f) modul de adoptare a hotărârilor în cadrul Asociației.

3. Adoptarea deciziilor consiliilor locale/consiliului raional privind asocierea unităților administrativ-teritoriale sub forma Asociației de Dezvoltare Intercomunitară

Aceste decizii reprezintă manifestarea consimțământului consiliului local/raional, în calitate de autoritate deliberativă locală, în vederea asocierii cu alte unități administrativ-teritoriale sub forma Asociației de Dezvoltare Intercomunitară.

Este important, ca în momentul elaborării proiectului de decizie, care va fi transmis tuturor membrilor, să se cunoască toate unitățile administrativ-teritoriale care participă la fondarea Asociației. Spre exemplu, primul articol al deciziei va prevedea: „Se aprobă asocierea orașului/ municipiului/raionului _____cu următoarele unități administrativ-teritoriale din raionul _____(enumerare UAT) _____ în vederea constituirii Asociației de Dezvoltare Intercomunitară.”¹

Prin aceeași decizie se va aproba: Acordul de constituire și Statutul Asociației; contribuția la capitalul inițial al Asociației; împuternicirea primarului(sau a unui consilier) să participe la adunarea de constituire și să semneze actele de constituire în numele unității administrativ-teritoriale pe care o reprezintă; împuternicirea primarului(sau a unui consilier) să reprezinte unitatea administrativ-teritorială în Adunarea generală a Asociației de Dezvoltare Intercomunitară; delegarea unui funcționar care va desfășura procedura legală în vederea înregistrării Asociației la Agenția Servicii Publice.

4. Adunarea de constituire a Asociației de Dezvoltare Intercomunitară

Reprezentanții tuturor unităților administrativ-teritoriale(de regulă, primarul/președintele raionului) care au adoptat decizia de asociere sub forma Asociației de Dezvoltare Intercomunitară participă la adunarea de constituire. Toți reprezentanții sunt împuterniciți, prin decizie a consiliului local/consiliului raional, să reprezinte interesele unității administrativ-teritoriale la înființarea Asociației de Dezvoltare Intercomunitară.

În cadrul adunării de constituire, vor fi desfășurate următoarele activități:

- a) semnarea acordului de constituire și statutul Asociației;
- b) alegerea membrilor Consiliului Asociației și membrii Comisiei de cenzori;
- c) desemnarea persoanei responsabile de transmiterea/depunerea/expedierea documentelor necesare pentru înregistrarea de stat a Asociației.

Rezultatele adunării de constituire sunt consemnate într-un proces-verbal, care este semnat de către președintele și secretarul adunării de constituire, aleși în cadrul ședinței, prin vot deschis, cu votul majorității reprezentanților prezenți la ședință.

5. Dobândirea personalității juridice prin înregistrarea la Agenția Servicii Publice, Departamentul înregistrare și licențiere a unităților de drept

În vederea dobândirii capacității juridice, care atestă calitatea de subiect de drepturi și obligații, Asociația de Dezvoltare Intercomunitară urmează a fi înregistrată la sediul central al Agenției Servicii Publice, aflat în municipiul Chișinău, str. Pușkin nr. 42. Pentru înregistrarea Asociației se vor prezenta următoarele acte: a) cererea de înregistrare; b) procesul-verbal al ședinței adunării de constituire; c) actele de constituire; d) documentul care atestă stabilirea sediului; e) confirmarea disponibilității, distinctivității și a corectitudinii lingvistice a denumirii Asociației.

Agenția Servicii Publice emite decizia de înregistrare a Asociației în termen de 15 zile de la data depunerii cererii de înregistrare.

¹ Pentru exemplificare a se vedea decizia și actele de constituire ale Asociației de Dezvoltare Intercomunitară „Ungheni”. <https://ungheni.md/wp-content/uploads/2024/08/D-5-26.pdf>

Concluzii

Asociațiile de dezvoltare intercomunitară sunt destinate să preia din atribuțiile autorităților administrației publice locale, în special, dar fără a se limita la acestea, în domeniile privind activitățile de control, auditul intern, contabilitatea, achizițiile publice, urbanismul și arhitectura, cadastrul, relațiile funciare și perceperea fiscală sau decide delegarea activităților respective altor autorități ale administrației publice locale. Asocierea mai multor unități administrativ-teritoriale în scopul de a dezvolta împreună serviciile publice răspunde nevoii de a echilibra nivelul de dezvoltare a unităților administrativ-teritoriale și constituie o aplicare a principiului solidarității ca una dintre valorile fundamentale ale Uniunii Europene cu efecte pozitive asupra consumatorilor. Rămâne doar ca autoritățile publice locale să înțeleagă necesitatea Asociațiilor de dezvoltare intercomunitară și să demareze procedura înființării acestora, urmând cadrul legal care a fost detaliat în prezentul studiu.

BIBLIOGRAFIE:

1. Legea nr. 17/2023 cu privire la asociațiile de dezvoltare intercomunitară, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 75-78 din 07.03.2023.
2. Hotărârea Guvernului nr. 609/2023 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 17/2023 cu privire la asociațiile de dezvoltare intercomunitară, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 343/344 din 07.09.2023.
3. Legea nr. 436/2006 privind administrația publică locală, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 32-35 din 09.03.2007.
4. Legea nr. 220/2007 privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 184-187 din 30.11.2007.
5. Vasile Ana. *Prestarea serviciilor publice prin agenți privați*. – București: Ed. ALLBECK, 2003, 221p.
6. Decizia și actele de constituire ale Asociației de Dezvoltare Intercomunitară „Ungheni”. Disponibil: <https://ungheni.md/wp-content/uploads/2024/08/D-5-26.pdf>

DILEMA PRIMARILOR PRIVIND AMALGAMAREA VOLUNTARĂ: ÎNTRE DECIZIA STRATEGICĂ ȘI COMPROMIS NECESAR

THE MAYORS' DILEMMA REGARDING VOLUNTARY AMALGAMATION: BETWEEN STRATEGIC DECISION AND NECESSARY COMPROMISE

Ina FILIPOV

Doctor în sociologie,
asistent universitar la

Catedra de Științe Politice și Administrative

Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

E-mail: inafilipov@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-8524-6784

Rezumat: Amalgamarea voluntară în Republica Moldova reprezintă o reformă complexă care pune primarii în fața unor decizii dificile. Pe de o parte, această inițiativă promite consolidarea capacităților administrative și îmbunătățirea serviciilor publice. Pe de altă parte, primarii trebuie să echilibreze aceste beneficii potențiale cu presiunile politice, riscul pierderii identității locale și îngrijorările comunităților. Articolul explorează dilemele cu care se confruntă autoritățile locale în acest context, subliniind complexitatea procesului de decizie și importanța de a găsi soluții echilibrate care să răspundă nevoilor specifice ale fiecărei comunități.

Cuvinte-cheie: amalgamare voluntară, reformă administrativ-teritorială, primari, colectivitate locală, administrație publică

Abstract: Voluntary amalgamation in the Republic of Moldova represents a complex reform that places mayors in challenging decision-making positions. On one hand, this initiative promises to strengthen administrative capacities and improve public services. On the other hand, mayors must balance these potential benefits against political pressures, the risk of losing local identity, and community concerns. The article examines the dilemmas faced by local authorities in this context, highlighting the complexity of the decision-making process and the importance of finding balanced solutions that address the specific needs of each community.

Keywords: voluntary amalgamation, administrative-territorial reform, mayors, local community, public administration

Introducere

Fragmentarea administrativ-teritorială reprezintă una dintre cele mai stringente provocări cu care se confruntă administrația publică locală din Republica Moldova. Acest fenomen generează costuri administrative ridicate și eficiență redusă în furnizarea serviciilor publice, subliniind necesitatea unor reforme structurale care să răspundă acestor provocări.

În contextul acestei realități, amalgamarea voluntară a fost propusă ca o soluție strategică pentru optimizarea resurselor și consolidarea capacităților administrative la nivel local. Deși ideea consolidării administrative nu este nouă, fiind avansată frecvent de-a lungul timpului, abia în ultimii ani a presupus anumite acțiuni. Interesul pentru această problemă se confirmă prin multitudinea de studii și rapoarte realizate, inclusiv cu sprijinul sau asistența partenerilor de dezvoltare. Spre exemplu, un raport¹ elaborat în cadrul Programului Comun

¹Ionescu, A., Drezgic, S., Rusu, I. Raport privind opțiunile pentru reorganizarea structurii administrativ-teritoriale în Republica Moldova, elaborat în cadrul Programului Comun de Dezvoltare Locală Integrată (PCDLI) implementat de Guvernul Republicii Moldova, cu asistența Programului Națiunilor Unite

de Dezvoltare Locală Integrată, problema fragmentării administrative în Republica Moldova este recunoscută ca fiind una dintre principalele bariere în calea dezvoltării locale, iar amalgamarea voluntară este promovată ca o soluție strategică.

Totuși, fundamentele reformei au fost puse cu adevărat odată cu adoptarea cadrului legal care reglementează acest proces, oferind o direcție clară pentru implementare. Astfel, Legea privind amalgamarea voluntară a unităților administrativ-teritoriale¹ își propune să ofere cadrul juridic necesar pentru consolidarea capacităților instituționale la nivel local prin unificarea voluntară a unităților administrativ-teritoriale. Obiectivul principal al acestei legi este îmbunătățirea calității și accesibilității serviciilor publice oferite populației. Iar Metodologia² de amalgamare voluntară a unităților administrativ-teritoriale stabilește un set detaliat de reguli și criterii care guvernează procesul de unificare a unităților administrativ-teritoriale. Aceasta include aspecte precum selectarea centrelor administrative, procedura de aderare a noilor unități, mecanismele de finanțare și alte aspecte tehnice necesare pentru o implementare eficientă a procesului de amalgamare.

În cadrul acestui proces, primarii sunt actorii cheie, având un rol esențial în mobilizarea comunităților locale și în luarea deciziilor strategice. Ei trebuie să evalueze cu atenție atât potențialele beneficii ale reformei, precum și o mai bună gestionare a resurselor și o creștere a calității serviciilor publice, cât și riscurile asociate, cum ar fi pierderea identității locale sau dezechilibrele economice. În plus, adaptarea structurilor instituționale la noile realități create de amalgamare reprezintă o provocare majoră, care necesită o planificare atentă și o gestionare eficientă a schimbării.

Așadar, decizia primarilor de a se implica într-un astfel de proces este una complexă, care presupune un echilibru între interesele comunității, presiunile politice și raționamentele economice. Astfel, amalgamarea poate fi percepută ca o oportunitate de a eficientiza administrarea resurselor și de a dezvolta infrastructura, dar și ca un compromis care poate pune în pericol autonomia locală.

Rezultate

Deși există argumente clare în favoarea amalgamării, procesul este marcat de o serie de dileme și incertitudini, în special pentru primarii din localitățile mici sau izolate, care sunt adesea reticenți la un astfel de demers. Ei se confruntă cu întrebarea: Cum să decidă între beneficiile unui proces de unificare și riscurile pierderii controlului asupra propriilor comunități?

În acest sens, putem face referiri la primele reacții adresate reformei. Un studiu³ realizat de Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” în cadrul Coaliției pentru Descentralizare, publicat de Promo-LEX în 2023, analizează atitudinea primarilor și a consilierilor locali din Republica Moldova față de procesul de amalgamare voluntară a unităților administrativ-teritoriale. Astfel, atitudinea primarilor evidențiază o oarecare divizare: în timp ce aproape jumătate dintre ei susțin reforma, considerând-o o oportunitate de consolidare a capacităților administrative

pentru Dezvoltare (PNUD), Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women), finanțat de Guvernele Danemarcei și Suediei, Martie, 2015. Disponibil la:

<https://www.undp.org/ro/moldova/publications/raport-privind-optiunile-pentru-reorganizarea-structurii-administrativ-teritoriale-republica-moldova>

¹ Legea nr. 225 din 2023 privind amalgamarea voluntară a unităților administrativ-teritoriale (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023, nr.318-321, art.562). Accesibilă: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138655&lang=ro

² 24. Metodologia de amalgamare voluntară a unităților administrativ-teritoriale aprobată prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 925 din 29.11.2023 (Monitorul Oficial Nr. 472-473 din 08.12.2023).

³ *Studiu socio-economic privind procesul de amalgamare și percepția decidenților locali privind reforma APL*. Elaborat de către Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” în cadrul Coaliției pentru Descentralizare. Documentul a fost realizat în cadrul Programului „Democrație, Transparență și Responsabilitate”, implementat de către Asociația Promo-LEX, finanțat de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID), Chișinău, 2023. Disponibil la:

https://promolex.md/wp-content/uploads/2023/06/Studiu-Amalgamare_compressed.pdf

și de îmbunătățire a serviciilor publice, o treime se opun categoric, invocând temeri legate de pierderea autonomiei locale și de dificultățile de gestionare a noilor structuri administrative. Restul primarilor au exprimat o atitudine neutră, subliniind nevoia de informare suplimentară.

Consilierii locali prezintă o imagine similară, cu o ușoară preponderență a celor care consideră necesară amalgamarea la nivel național. Cu toate acestea, atunci când vine vorba de aplicarea reformei la nivel local, reticența este mai mare, ceea ce indică o neîncredere în capacitatea administrațiilor locale de a gestiona cu succes acest proces. Exemplu în acest sens sunt încercările de amalgamare, precum cele dintre satele Volintiri și Copceac (Ștefan Vodă)¹ sau între Floreni (Anenii Noi) și orașul Sângera (Chișinău)², care au eșuat din cauza opoziției consilierilor locali sau a divergențelor între primari. Mai reușit exemplu este cel al satelor Hâncești, Călinești și Chetriș din raionul Fălești care au devenit primele localități ce au votat pentru inițierea amalgamării voluntare, cu decizii unanime ale consiliilor locale, în august 2024. Motivate de dorința de a optimiza gestionarea resurselor locale și de a îmbunătăți calitatea vieții cetățenilor, autoritățile din Leova, Sârma, Tochile-Răducani și Sărata-Răzeși³ au decis să inițieze un proces de amalgamare voluntară. Prin această decizie, cele patru localități își propun să creeze o unitate administrativ-teritorială mai puternică și mai eficientă. Motivul principal pentru această decizie este numărul mic de locuitori din sate, ceea ce îngreunează atragerea de finanțare pentru proiecte de dezvoltare și oferirea de servicii publice de calitate.

Observăm că, deși există argumente clare în favoarea amalgamării, intenții manifestate pentru a demara acest proces sunt foarte puține. Această ezitare reflectă complexitatea reformei și necesitatea de a echilibra diverse interese. Principala îngrijorare este impactul asupra identității și autonomiei comunităților. Cu toate acestea, este recunoscut că amalgamarea, dacă este bine planificată și implementată, poate fi un instrument valoros pentru modernizarea administrației publice locale. Succesul acestui proces depinde de o analiză amănunțită a contextului local, consultarea cetățenilor, o politică fiscală coerentă și implicarea activă a tuturor actorilor implicați⁴.

Concluzie

Indiferent de perspectivă, este clar că amalgamarea voluntară în Republica Moldova este un proces complex și controversat. Decizia de a se amalgama sau nu este o una ușoară pentru autoritățile și comunitățile locale, întrucât implică un compromis între eficiență și identitate locală. Succesul acestei inițiative depinde de capacitatea autorităților de a găsi un echilibru între nevoile de dezvoltare la nivel național și aspirațiile comunităților locale. O comunicare deschisă, o planificare strategică și o implicare activă a cetățenilor sunt esențiale pentru a transforma această reformă într-un succes.

BIBLIOGRAFIE:

1. Ionescu, A., Drezgic, S., Rusu, I. Raport privind opțiunile pentru reorganizarea structurii administrativ-teritoriale în Republica Moldova, elaborat în cadrul Programului Comun de Dezvoltare Locală Integrată (PCDLI) implementat de Guvernul Republicii Moldova, cu asistența Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare

¹Apostu Eugenia. A doua tentativă de amalgamare voluntară a satelor: Volintiri și Copceac au spus „Nu”, 31 iulie, 2024. Disponibil la: <https://moldova.europalibera.org/a/a-doua-tentativa-in-amalgamarea-voluntara-a-satelor-volintiri-si-copceac-au-spus-nu/33057676.html>

² Apostu Eugenia. Prima tentativă de amalgamare voluntară a localităților: Floreni – da, Sângera – ba, 18 ianuarie, 2024. Disponibil la: <https://moldova.europalibera.org/a/prima-tentativa-de-amalgamare-voluntara-a-localitatilor-floreni-da-sangera-ba/32782113.html>

³ Decizia Consiliului orașenesc Leova nr.7.1 din 29.11.2024 a „Cu privire la inițierea procesului de amalgamare voluntară” Disponibil la: https://primarieleova.md/wp-content/uploads/sites/10/2024/11/Decizia-nr.7.1-Proiect-de-decizie_Initierea-de-amalgamare-voluntara.pdf

⁴ Opinia CALM privind legea amalgamării voluntare: este un subiect sensibil, de interes public major și necesită o abordare profundă, fără grabă și cu dezbateri largă pentru ca legea să fie îmbunătățită!, 9 iunie 2023. Disponibil la: <https://www.calm.md/avizul-calm-la-legea-amalgamarii-este-un-subiect-sensibil-de-interes-public-major-si-necesita-o-dezbateri-mai-larga-pentru-fi-imbunatatita/>

(PNUD), Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women), finanțat de Guvernele Danemarcei și Suediei, Martie, 2015. Disponibil la:

<https://www.undp.org/ro/moldova/publications/raport-privind-optiunile-pentru-reorganizarea-structurii-administrativ-teritoriale-republica-moldova>

2. Legea nr. 225 din 2023 privind amalgamarea voluntară a unităților administrativ-teritoriale (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023, nr.318-321, art.562). Accesibilă:
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138655&lang=ro
3. Metodologia de amalgamare voluntară a unităților administrativ-teritoriale aprobată prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 925 din 29.11.2023 (Monitorul Oficial Nr. 472-473 din 08.12.2023).
4. *Studiu socio-economic privind procesul de amalgamare și percepția decidenților locali privind reforma APL*. Elaborat de către Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” în cadrul Coaliției pentru Descentralizare. Documentul a fost realizat în cadrul Programului „Democrație, Transparență și Responsabilitate”, implementat de către Asociația Promo-LEX, finanțat de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID), Chișinău, 2023. Disponibil la:
https://promolex.md/wp-content/uploads/2023/06/Studiu-Amalgamare_compressed.pdf
5. Apostu Eugenia. A doua tentativă de amalgamare voluntară a satelor: Volintiri și Copceac au spus „Nu”, 31 iulie, 2024. Disponibil la: <https://moldova.europalibera.org/a/a-doua-tentativa-in-amalgamarea-voluntara-a-satelor-volintiri-si-copceac-au-spus-nu/33057676.html>
6. Apostu Eugenia. Prima tentativă de amalgamare voluntară a localităților: Floreni – da, Sângera – ba, 18 ianuarie, 2024. Disponibil la: <https://moldova.europalibera.org/a/prima-tentativa-de-amalgamare-voluntara-a-localitatilor-floreni-da-sangera-ba/32782113.html>
7. Decizia Consiliului orășenesc Leova nr.7.1 din 29.11.2024 a „Cu privire la inițierea procesului de amalgamare voluntară” Disponibil la: https://primarialeova.md/wp-content/uploads/sites/10/2024/11/Decizia-nr.7.1-Proiect-de-decizie_Initierea-de-amalgamare-voluntara.pdf
8. Opinia CALM privind legea amalgamării voluntare: este un subiect sensibil, de interes public major și necesită o abordare profundă, fără grabă și cu dezbateri largă pentru ca legea să fie îmbunătățită!, 9 iunie 2023. Disponibil la: <https://www.calm.md/avizul-calm-la-legea-amalgamarii-este-un-subiect-sensibil-de-interes-public-major-si-necesita-o-dezbateri-mai-larga-pentru-fi-imbunatatita/>

ADMISIBILITATEA ACȚIUNII ÎN CONTENCIOS ADMINISTRATIV

ADMISSION OF THE ACTION IN ADMINISTRATIVE LITIGATION

Natalia SAITARLI

Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

Catedra Științe politice și administrative

E-mail: saitarli@gmail.com

Rezumat: *Una dintre condițiile de eficiență și legalitate ale activității autorităților publice este aplicarea corectă a normelor legale în activitatea acestora. În caz contrar, potrivit art. 53 din Constituția Republicii Moldova, persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei. Prin urmare, orice control desfășurat asupra activității autorităților publice ar trebui să fie bine stipulat prin norme juridice pentru a nu afecta drepturile persoanelor fizice ori juridice.*

Scopul studiului este de a analiza condițiile de admisibilitatea acțiunii în contencios administrativ, evidențiind situațiile problematice în domeniul dat.

Cuvinte-cheie: *autoritatea publică, persoana fizică, persoana juridică, act administrativ*

Abstract: *One of the conditions for the efficiency and legality of the activity of public authorities is the correct application of legal norms in their activity. Otherwise, according to art. 53 of the Constitution of the Republic of Moldova, the person injured in his right by a public authority, through an administrative act or by not resolving a claim within the legal term, is entitled to obtain the recognition of the claimed right, the annulment of the act and the reparation of the damage. Therefore, any control carried out over the activity of public authorities should be well stipulated by legal norms in order not to affect the rights of natural or legal persons.*

The purpose of the study is to analyze the conditions for the admissibility of the action in administrative litigation, highlighting the problematic situations in the given field.

Keywords: *public authority, natural person, legal person, administrative act*

În cadrul procesului de reformare și democratizare a Republicii Moldova, sub influența opiniei publice mondiale și sub presiunea forțelor democratice interne, s-a impus cu consecvență reglementarea juridică a răspunderii statului (administrației) pentru erorile, abuzurile și pagubele aduse particularului prin actele ilegale ale autorităților publice și ale funcționarilor acestora¹.

Asigurarea respectării drepturilor persoanelor fizice ori juridice de către autoritățile publice depinde foarte mult de respectarea legalității activității, mai întâi, administrative realizată de autoritățile publice, și, în continuare, activității desfășurată în cadrul instanțelor de contencios administrativ.

În caz contrar, în conformitate cu art. 189 alin. (1) din Cod administrativ²: (1) *Orice persoană care revendică încălcarea unui drept al său prin activitatea administrativă a unei autorități publice poate înainta o acțiune în contencios administrativ.*

Acest drept poate fi revendicat printr-o acțiune în contencios administrativ, cu privire la care decid instanțele

¹ Lavric L. *Unele considerente privind instituția răspunderii organelor autorităților publice pentru prejudiciul patrimonial cauzat prin acte administrative individuale*. În: Edificarea statului de drept: Materialele conferinței internaționale științifico-practice (Chișinău, 26-27 septembrie 2003). Chișinău: Transparency International – Moldova, Tipografia „Bons Offices”, 2003, p.179.

² Codul administrativ al Republicii Moldova nr. 116 din 19.07.2018, publicat în Monitorul Oficial nr. 309-320 din 17.08.2018, art. 466.

de judecată competente pentru examinarea procedurii de contencios administrativ, conform art. 20 din codul sus-menționat, iar pentru ca acțiunea să fie examinată de către instanța de judecată trebuie să fie respectate anumite condiții pentru înaintarea ei.

Ceea ce este foarte important, deoarece în caz de nerespectare a acestor condiții acțiunea poate fi respinsă ca inadmisibilă fără examinarea ei.

Art. 207 din Codul administrativ determină mai mult cazurile de inadmisibilitate a acțiunii, decât condițiile pentru admisibilitatea unei acțiuni în contenciosul administrativ, de ce și există în practică anumite situații care oferă posibilitatea instanței de judecată să restituie cerere de chemare în judecată, încălcând dreptul persoanei fizice ori juridice la accesul liber la justiție în contencios administrativ.

Din analiza prevederilor normative și practicii putem concluziona că pentru ca acțiunea în contencios administrativ să fie admisibilă, și să fie examinată de către instanța de judecată, este necesar de a respecta anumite condiții referitoare la: competența instanțelor de judecată; calitatea reclamantului (subiecții cu drept de sesizare) și calitatea pârâtului (să fie autoritatea publică); obiectul acțiunii (să fie activitatea administrativă); forma, conținutul și anexele cererii de chemare în judecată; respectarea procedurii prealabile; termenul de prescripție.

BIBLIOGRAFIE:

1. Lavric L. *Unele considerente privind instituția răspunderii organelor autorităților publice pentru prejudiciul patrimonial cauzat prin acte administrative individuale*. În: Edificarea statului de drept: Materialele conferinței internaționale științifico-practice (Chișinău, 26-27 septembrie 2003). Chișinău: Transparency International – Moldova, Tipografia „Bons Offices”, 2003.

2. Codul administrativ al Republicii Moldova nr. 116 din 19.07.2018, publicat în Monitorul Oficial nr. 309-320 din 17.08.2018, art. 466.

INTEGRATION OF SUSTAINABILITY AND PROMOTION OF THE GREEN AGENDA IN HIGHER EDUCATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

INTEGRAREA SUSTENABILITĂȚII ȘI PROMOVAREA AGENDEI VERZI ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Elena MANDAJI

Catedra de Științe Politice și Administrative

Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

E-mail: emandaji@yahoo.com

ORCID ID: 0000-0003-0924-4602

Abstract: *The article explores ways to integrate the principles of sustainability and promote the green agenda in higher education in the Republic of Moldova. At the same time, institutional initiatives regarding the adaptation of academic curricula, the intensification of research, focused on ecological solutions, and the implementation of sustainable practices are analyzed. Nevertheless, major challenges are identified, including limited financial resources and low awareness, and recommendations are presented to strengthen this process. Through a systemic approach, higher education in the Republic of Moldova can become an essential vector of the transition towards sustainable development and alignment with international standards in the field.*

Keywords: *sustainability, Republic of Moldova, green agenda, integration, higher education*

Rezumat: *Articolul explorează modalitățile de integrare a principiilor sustenabilității și promovării agendei verzi în învățământul superior din Republica Moldova. Se analizează inițiativele instituționale privind adaptarea curriculei academice, intensificarea cercetării axate pe soluții ecologice și implementarea unor practici sustenabile. Totodată, sunt identificate provocările majore, inclusiv resursele financiare limitate și nivelul redus de conștientizare, și sunt prezentate recomandări pentru consolidarea acestui proces. Printr-o abordare sistemică, educația superioară din Republica Moldova poate deveni un vector esențial al tranziției către o dezvoltare durabilă și al alinierii la standardele internaționale în domeniu.*

Cuvinte-cheie: *sustenabilitate, Republica Moldova, agenda verde, integrarea, învățământ superior*

In the context of globalization and the emphasis on environmental issues, integrating sustainability and promoting the green agenda are essential priorities for the development of society. In the Republic of Moldova, higher education plays a crucial role in educating a generation capable of responding to environmental challenges and actively contributing to sustainable development. This article examines the initiatives, challenges, and opportunities related to the integration of sustainability principles and the green agenda in universities in the Republic of Moldova.

The Agenda 2030 for Sustainable Development¹, adopted by the United Nations, emphasizes the importance of education for sustainable development. In this context, universities around the world have begun to integrate sustainability goals into their curricula, promote research oriented towards ecological solutions, and implement sustainable practices.

¹ Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, adopted by United Nations. Available at: <https://sdgs.un.org/2030agenda>

In the Republic of Moldova, the legislative framework and educational policies provide support for promoting sustainability, but implementation remains a challenge. The National Development Strategy “Moldova 2030”¹ and the commitments undertaken within the Eastern Partnership and the Bologna Process pave the way for the integration of green principles in higher education.

The article analyzes the integration of sustainability and the promotion of the green agenda in higher education in the Republic of Moldova, highlighting both the efforts of academic institutions and the challenges encountered in this process. The study explores how Moldovan universities contribute to achieving the Sustainable Development Goals (SDGs) by adapting study programs, modernizing curricula, and introducing disciplines that address topics such as the circular economy, green technologies, and natural resource management. Emphasis is also placed on initiatives to raise awareness among students and teachers about the importance of environmental protection.

I have tried to highlight a number of significant challenges, such as insufficient funding, low level of ecological awareness at the institutional level and lack of specialized personnel. At the same time, it is necessary to emphasize the opportunities offered by international partnerships, access to European funds and regional collaboration. Academic institutions play a key role in promoting interdisciplinary research and creating a framework conducive to technological innovation, supporting the transition to a green economy. Here we can give an example, project no. 101128817 – „Reforming Undergraduate Education for GReen and Sustainable Development in Armenia and MolDova”² (RE-GRAD), financed by European Commission. The main goal of which is to support the reform of higher education in Armenia and Moldova, enabling the transition from traditional to inclusive, digitally oriented and environmentally friendly curricula, in support of sustainable development. At the same time, the project also has specific objectives, such as:

- Real-world analysis of the current state of policy, practices and issues for the design of academic programs and teaching approaches in higher education institutions in Armenia and Moldova, with a focus on green skills development and digitalization.
- Training staff from partner institutions on the design of outcomes-based undergraduate programs that integrate the SDGs and as results-oriented and practice-oriented teaching and learning.
- Review of the Qualifications Framework for selected bachelor's degree programs in Armenia and Moldova.
- Redesign and piloting of 2 undergraduate programs.

In addition, the article examines the international dimension of these efforts, highlighting the alignment of Moldovan educational policies with global and European trends. Participation in cross-border projects and connection to international networks contribute to increasing the competitiveness of universities and the exchange of good practices in the field of sustainability.

In conclusion, we can emphasize that education is a key factor in catalyzing the social and economic changes necessary for sustainable development. The article will provide a series of recommendations for policymakers and academic institutions, proposing practical solutions, such as strengthening cooperation between universities, efficient use of available resources and creating an organizational culture oriented towards sustainability. Thus, the paper will contribute to a deeper understanding of the strategic role of higher education in promoting the green agenda in the Republic of Moldova.

¹ The National Development Strategy "European Moldova 2030". Available at: <https://gov.md/ro/moldova2030>

² „Reforming Undergraduate Education for GReen and Sustainable Development in Armenia and MolDova” (RE-GRAD). Available at: <https://regrad.utm.md/>

REFERENCES:

1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, adopted by United Nations. Available at: <https://sdgs.un.org/2030agenda>
2. The National Development Strategy "European Moldova 2030". Available at: <https://gov.md/ro/moldova2030>
3. „Reforming Undergraduate Education for GRen and Sustainable Development in Armenia and MolDova” (RE-GRAD). Available at: <https://regrad.utm.md/>

INTERVENȚII EXTERNE ȘI IMPACTUL LOR ASUPRA ALEGERILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

FOREIGN INTERVENTIONS AND THEIR IMPACT ON ELECTIONS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Ilie GÎRNEȚ

asistent universitar la

Catedra de Științe Politice și Administrative

Univrsitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

E-mail: iliegirnet@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-2118-2379

Rezumat: *Articolul analizează rolul intervențiilor externe în influențarea alegerilor din Republica Moldova, punând accent pe dezinformare, propagandă și alte tactici utilizate de actori externi. În cadrul cercetării au fost examinate vulnerabilitățile geopolitice și culturale, care sunt folosite la dezinformare și manipulare a alegătorului.*

Cuvinte-cheie: *dezinformare, manipulare, alegeri, campanie electorală*

Abstract: *The article analyzes the role of foreign interventions in influencing elections in the Republic of Moldova, with a focus on disinformation, propaganda, and other tactics used by external actors. During the research, geopolitical and cultural vulnerabilities were examined, which are used for disinformation and voter manipulation.*

Keywords: *disinformation, handling, election, electoral campaign*

Introducere

Fenomenul dezinformării în alegeri poate fi înțeles în contextul teoriilor privind influența *soft power* și *hibrid warfare*. Conform studiilor recente, dezinformarea este utilizată pentru a destabiliza societățile, slăbind încrederea în instituțiile democratice.

Republica Moldova, un stat situat în Europa de Est, se confruntă cu numeroase provocări legate de interferența actorilor externi în procesul său electoral. De-a lungul anilor, dezinformarea și propaganda au fost utilizate ca instrumente pentru influențarea opiniei publice și modelarea rezultatelor alegerilor.

Republica Moldova reprezintă un exemplu clasic de stat „zona gri”, în care influența îndeosebi a Kremlinului, prin mass-media afiliată și propaganda culturală, duce la dezechilibrarea eforturilor Uniunii Europene de promovare a valorilor democratice. Printre mecanismele principale utilizate pentru influențare se numără diseminarea știrilor false, manipularea prin rețele sociale și campaniile de denigrare a candidaților pro-europeni, Clivajele geopolitice și etnice, dependența economică și infrastructura informațională vulnerabilă, au făcut ca Republica Moldova să fie un teren propice pentru astfel de intervenții.

Metodologie

Studiul este bazat pe o analiză calitativă a surselor disponibile, inclusiv rapoarte oficiale, articole media, studii sociologice și publicații academice. Datele au fost colectate din surse precum WatchDog.MD, Internews și Barometrul Opiniei Publice. S-a utilizat analiza comparativă pentru a identifica tiparele de intervenție externă în alegerile din Republica Moldova. În procesul cercetării au fost aplicate metodele științifice generale: abordarea sistemică, analiza și sinteza, inducția și deducția, analiza logică, analiza critică a materialelor.

Scindarea identitară și geopolitică în Republica Moldova

Republica Moldova este caracterizată printr-o diversitate etnică și lingvistică remarcabilă. Majoritatea populației se identifică drept moldoveni/români, însă există importante diferențe în ceea ce privește percepțiile lor

asupra identității naționale și relațiilor externe. În interiorul acestui grup, există o fragmentare semnificativă: unii se identifică cu România și susțin unirea, alții se opun unui astfel de demers și se consideră moldoveni, iar o parte dintre ei doresc păstrarea unui stat separat, dar cu legături culturale și economice puternice cu România.

De asemenea, alte grupuri etnice din Republica Moldova, cum ar fi rușii, bulgarii, găgăuzii, manifestă preferințe diferite în ceea ce privește politica externă. În general, etnicii ruși și găgăuzii, de exemplu, tind să se alinieze mai mult cu Federația Rusă, consumând mass-media rusă și susținând relațiile strânse cu Rusia. În schimb, ucrainenii sunt divizați din cauza războiului recent dintre Rusia și Ucraina ce a determinat o schimbare parțială în orientările geopolitice ale acestora.

Această scindare este marcată și de un climat de polarizare profundă, în care partidele politice sunt în mare măsură împărțite între susținătorii unui curs pro-european și cei care optează pentru relații mai strânse cu Federația Rusă. Această diviziune „geopolitică” este reflectată în preferințele electoratului, unde aproximativ 40% dintre alegători susțin partidele favorabile Rusiei, iar altă jumătate se alătură celor pro-europeni, cu unele viziuni diferite asupra unificării cu România.

În ciuda acestui climat polarizat, scindarea geopolitică este considerată un principiu organizatoric major al politicii moldovenești, partidele fiind caracterizate de politica externă pe care o promovează, mai degrabă decât de programele economice sau de valori sociale. De exemplu, partidele pro-europene sunt adesea considerate de dreapta, chiar dacă unele dintre ele adoptă politici economice de orientare socialistă, iar partidele pro-ruse sunt asociate cu stânga, în ciuda adoptării unor politici economice centriste.

Spațiul informațional și vulnerabilitatea la dezinformare

Un factor crucial care contribuie la polarizarea internă și vulnerabilitatea la influențe externe este spațiul informațional din Republica Moldova. Acesta este puternic expus la dezinformare, atât din surse externe, cât și interne.¹ În special, mass-media rusească are o influență semnificativă în Republica Moldova, fiind mai populară decât canalele locale de televiziune. Prin intermediul televiziunilor și altor platforme media, Federația Rusă promovează narațiuni manipulative, inclusiv ideea că Republica Moldova face parte din sfera „Russkii mir” (lumea rusă).

Pe lângă influențele externe, dezinformarea internă joacă un rol important. Mass-media afiliată politic, controlată de anumite grupuri de interese, contribuie la polarizarea socială și erodează încrederea cetățenilor în instituțiile democratice ale statului. Resursele investite de acești actori în campanii de dezinformare depășesc cu mult capacitatea autorităților de a contracara aceste fenomene.

În urma analizei surselor bibliografice putem determina câteva aspecte ale vulnerabilității informaționale a Republicii Moldova:

▫ **Dominanța presei rusești.** Spațiul media al Republicii Moldova este profund influențat de conținuturile difuzate de posturile TV din Rusia, cum ar fi RTR Moldova și NTV Moldova ect. Acestea au o popularitate semnificativă în comparație cu posturile locale, ceea ce face ca narațiunile pro-Kremlin să aibă o mare audiență.

▫ **Propaganda geopolitică.** Federația Rusă utilizează propaganda pentru a promova ideea că Republica Moldova aparține „lumii rusești”. De la semnarea Acordului de Asocierie cu Uniunea Europeană în 2014, narațiunile rusești s-au concentrat pe discreditarea opțiunii europene.

▫ **Efectele dezinformării interne.** Mass-media afiliată politic joacă un rol semnificativ în dezinformarea populației, promovând agendele actorilor interni cu interese particulare. Aceasta duce la polarizare socială și la scăderea încrederii în instituțiile statului.

▫ **Impactul asupra procesului electoral.** În timpul alegerilor prezidențiale și parlamentare, activitățile de dezinformare au fost intensificate, inclusiv prin campanii care au vizat candidați pro-europeni, folosind mesaje legate

¹ Analiza și strategia de sporire a rezilienței la dezinformare în Republica Moldova Disponibil online: https://www.ipis.md/wp-content/uploads/2021/12/ANALIZA-SI-STRATEGIA_compressed.pdf (accesat 09.12.2024)

de migrație și valori sociale. Campaniile de dezinformare și trolii online au fost folosiți pentru a amplifica mesaje polarizante.

Efectele dezinformării au contribuit la polarizarea electoratului și la erodarea încrederii în candidații pro-occidentali. Spre exemplu, campaniile împotriva Maiei Sandu au exploatat teme precum migrația și valorile familiei tradiționale, vizând discreditarea acesteia.

Deși există strategii precum Legea anti-propagandă (2018), implementarea lor a fost limitată. Consiliul Audiovizualului a fost adesea ineficient în sancționarea surselor de dezinformare, iar strategiile de securitate informațională rămân subdezvoltate.

Totuși nu putem să afirmăm că legea nu este aplicată deloc. În ultimii ani am asistat la o serie de sancționări a unor posturi de televiziune și canale online până la retragerea licenței (Orizont, Prime, Publika TV, ITV, Canal-2, Canal-3¹), precum și la sancționarea unor jurnaliști pentru încălcarea codului deontologic (Natalia Morari², Dorin Galben³ etc.)

Concluzii

Republica Moldova se află într-o poziție vulnerabilă din cauza diviziunilor interne profunde, influențelor externe puternice și unui spațiu informațional adesea contaminat de dezinformare. Factorii economici, sociali și politici, precum și polarizarea identitară și geopolitică, contribuie la o situație în care statul este extrem de susceptibil la manipulare informațională. În acest context, este esențial ca autoritățile și instituțiile media să adopte măsuri eficiente pentru combaterea dezinformării și pentru promovarea unui climat informațional mai echilibrat și mai transparent.

BIBLIOGRAFIE:

1. WatchDog.MD. „Socio-political trends and disinformation impact during the pandemic” 2020. Disponibil online: <https://watchdog.md/en/studies/205561/socio-political-trends-and-disinformation-impact-during-the-pandemic/> (accesat 09.12.2024)
2. Internews Moldova. "Percepția populației despre mass-media și aptitudinile mediatice în Republica Moldova." 2020. Disponibil online: https://internews.md/wp-content/uploads/2022/11/2022-Internews-val-3_Raport-Final_RO_03.03.2023.pdf (accesat 09.12.2024)
3. Centrul pentru Jurnalism Independent. "Indicele privind situația presei în Republica Moldova." 2020. Disponibil online: <https://cji.md/indicele-privind-situatia-presei-din-republica-moldova-in-anul-2020/> (accesat 09.12.2024)
4. StopFals.md. "Fenomenul știrilor false în Republica Moldova." 2020. Disponibil online: https://stopfals.md/dashboard/uploads/upload_6281d98ef8f4961f3e2963b67e4fc876.pdf (accesat 09.12.2024)

¹ Coptu N., *Guvernarea blochează șase posturi TV și 30 de site-uri prin care Rusia ar manipula alegerile din R. Moldova* Disponibil online: <https://moldova.europalibera.org/a/sis-cere-sa-fie-sistata-licenta-a-sase-posturi-tv-prin-care-rusia-ar-manipula-alegerile-din-r-moldova-/32659765.html> (accesat 08.12.2025)

TV8 a retras din grila de programe emisiunea „Politica Nataliei Morari”, publicat la 8 septembrie, 2021. Disponibil la: <https://moldova.europalibera.org/a/tv8-programe-emisiunea-politica-nataliei-morari-/31450099.html> (accesat 08.12.2025)

³Redacția Unimedia. TV8 l-a dat afară pe Dorin Galben, după interviul cu Platon: „Din considerente de politică editorială și valorile postului”. Disponibil la: <https://unimedia.info/ro/news/9830c5c2c0756a08/tv8-l-a-dat-afara-pe-dorin-galben-dupa-interviul-cu-platon-din-considerente-de-politica-editoriala-si-valorile-postului.html> (accesat 08.12.2025)

5. EU Reporter. "Operation Morkovka: Moscow finances pro-Russian parties in Moldova." 2021. Disponibil online: <https://www.eureporter.co/world/moldova/2021/07/08/operationmorkovka-moscow-finances-pro-russian-parties-in-moldova/> (accesat 09.12.2024)
6. Coptu N., *Guvernarea blochează șase posturi TV și 30 de site-uri prin care Rusia ar manipula alegerile din R. Moldova* Disponibil online: <https://moldova.europalibera.org/a/sis-cere-sa-fie-sistata-licenta-a-sase-posturi-tv-prin-care-rusia-ar-manipula-alegerile-din-r-moldova-/32659765.html> (accesat 08.12.2025)
7. TV8 a retras din grila de programe emisiunea „Politica Nataliei Morari”, publicat la 8 septembrie, 2021. Disponibil la: <https://moldova.europalibera.org/a/tv8-programe-emisiunea-politica-nataliei-morari-/31450099.html> (accesat 08.12.2025)
8. Redacția Unimedia. TV8 l-a dat afară pe Dorin Galben, după interviul cu Platon: „Din considerente de politică editorială și valorile postului”. Disponibil la: <https://unimedia.info/ro/news/9830c5c2c0756a08/tv8-l-a-dat-afara-pe-dorin-galben-dupa-interviul-cu-platon-din-considerente-de-politica-editoriala-si-valorile-postului.html> (accesat 08.12.2025)

METODE MODERNE DE CONSILIERE ȘI ORIENTARE ÎN CARIERĂ A STUDENȚILOR¹

MODERN METHODS OF CAREER COUNSELING AND GUIDANCE FOR STUDENTS²

Vitalie JITARIUC

Doctor în drept, Conferențiar universitar

Facultatea Drept și Administrație Publică,

Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul,

E-mail: vjitariuc@gmail.com.

ORCID ID: 0000 0002 9361 4460

Rezumat: *Noile condiții socio-economice din țara noastră, schimbarea paradigmatelor în educația și formarea noii generații, precum și digitalizarea, urbanizarea, dezvoltarea tehnologiilor, actualizarea conținutului profesiilor și a pieței muncii impun necesitatea elaborării unor noi abordări în orientarea profesională a studenților. Or, lipsa de experiență de viață a adolescenților face ca piața muncii să fie o terra incognita pentru ei. Orientarea profesională pentru studenți funcționează ca un sistem de navigare în această lume necunoscută a profesiilor, unde numeroase aspecte rămân neexplorate, și joacă rolul de ghid în conturarea unui traseu profesional adecvat.*

Cuvinte-cheie: *consiliere, carieră, experiență, metodă, informație*

Abstract: *The new socio-economic conditions in our country, changing paradigms in education and training of the new generation, as well as digitalization, urbanization, development of technologies, updating the content of professions and the labor market require the need to develop new approaches in the professional orientation of students. However, adolescents' lack of life experience makes the labor market a terra incognita for them. Vocational guidance for students functions as a navigation system in this unknown world of professions, where many aspects remain unexplored, and acts as a guide in mapping out an appropriate career path.*

Keywords: *counseling, career, experience, method, information*

Consilierea și orientarea în carieră este un concept generalizat al uneia dintre componentele culturii universale, manifestată sub forma preocupării societății pentru formarea profesională a noii generații, sprijinirea și dezvoltarea talentelor naturale, precum și desfășurarea unui set de măsuri speciale care facilitează auto-determinarea profesională a individului și alegerea tipului optim de ocupare, luând în considerare nevoile și capacitățile sale, precum și situația socio-economică de pe piața muncii.

Printre principalele direcții ale orientării profesionale evidențiem următoarele:

Informația profesională familiarizează studenții cu tipurile moderne de producție, situația pieței muncii, necesitățile complexului economic în specialişti calificați, conținutul și perspectivele de dezvoltare ale pieței profesiilor, formele și condițiile de formare profesională, cerințele impuse de profesii omului, precum și oportunitățile de creștere profesională, calificare și autoperfecționare în procesul activității de muncă.

Consultația profesională oferă sprijin studentului în auto-determinarea profesională pentru a lua o decizie conștientă cu privire la alegerea traseului profesional, ținând cont de particularitățile și capacitățile sale psihologice, precum și de nevoile societății.

¹ Articol elaborat în cadrul Proiectului - "Enhancing Graduates Employability Tracking in Moldova", 101129166 – UPGRADE – ERASMUS – EDU – 2023 – CBHE – STRAND-3, din cadrul programului european ERASMUS+ cofinanțat de către Comisia Europeană.

² The article was elaborated within the Project - "Enhancing Graduates Employability Tracking in Moldova", 101129166 - UPGRADE - ERASMUS - EDU - 2023 - CBHE - STRAND-3, within the European ERASMUS+ program co-funded by the European Commission.

Adaptarea profesională, producțională și socială este sistemul de măsuri care contribuie la formarea profesională a angajatului, dezvoltarea unor calități sociale și profesionale corespunzătoare, a atitudinilor și nevoilor pentru o muncă activă și creativă și la atingerea unui nivel înalt de profesionalism.

Auto-determinarea profesională din perspectiva psihologică este văzută ca un proces interpersonal, a cărui dezvoltare se manifestă prin apariția unor structuri noi în reprezentările studenților despre propria formare profesională, precum și prin schimbarea gradului de conștientizare și activitate în raport cu procesul de alegere a opțiunilor viitoare de muncă profesională.

Vizite (de orientare profesională) este vizita colectivă la locuri de producție, întreprinderi, organizații și alte locații cu scop educațional sau cultural-educativ. Obiectivele sunt prezentate sub îndrumarea unui specialist calificat – ghidul, care transmite studenților o perspectivă asupra locului, o evaluare a importanței acestuia și o înțelegere a activităților profesionale asociate cu respectivul obiectiv.

Testarea profesională simulează elemente ale unei activități profesionale specifice, având forma unui proces tehnologic complet (sau al unei etape separate), contribuind la alegerea conștientă și fundamentată a unei profesii. Programul probei profesionale include un set de activități teoretice și practice care modelează caracteristicile principale ale obiectului, scopurilor, condițiilor, instrumentelor și produsului muncii, precum și situațiile care pun în evidență calitățile profesionale importante, permițând studenților să „încerce” profesia în cadrul procesului de pregătire și desfășurare a testării profesionale.

Master-class este o metodă originală de învățare și activitate specifică pentru perfecționarea abilităților practice, realizată de un specialist într-un domeniu determinat pentru studenții care au atins un nivel suficient de profesionalism în această sferă de activitate. Master-class-ul poate include o revizuire teoretică a problemelor și tehnologiilor actuale, dar scopul principal este de a transmite metodele de activitate, fie că este vorba de o tehnică, metodă, metodologie sau tehnologie, nu de a oferi sau învăța informații. Un master-class clasic include:

- demonstrarea abilității specialistului sau a înțelegerii sale a problemei într-o formă practică; specialistul acționează ca un consultant, ajutând la organizarea activităților educaționale și la înțelegerea activității creative la un nivel mai înalt. Spre deosebire de un training sau seminar, master-class-ul se adresează de obicei celor care deja sunt profesioniști, dar nu sunt mulțumiți de nivelul atins (spre deosebire de conferințe, master-class-ul nu presupune un proces de învățare egal între participanți);

- implicarea activă a studentului în activități pentru dobândirea abilităților sub supravegherea specialistului;
- publicitate – prezența unei audiențe largi care percepe procesul de comunicare dintre maestru și studenți, având posibilitatea de a interveni în acest proces, punând întrebări și cerând clarificări.

Consilierea și ghidarea în carieră joacă un rol esențial în procesul de formare profesională a tinerelor generații, adaptându-se la schimbările constante ale pieței muncii, tehnologiilor și cerințelor sociale. Aceste procese nu se limitează doar la furnizarea de informații despre profesii, ci includ și orientarea psihologică, adaptarea socială și profesională, precum și dezvoltarea unui set de abilități esențiale pentru alegerea și consolidarea unei cariere.

În cadrul Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, activitățile de ghidare și consiliere în carieră a studenților reprezintă un obiectiv fundamental al Centrului de Consiliere și Orientare în Carieră (CCOC), care a fost creat în cadrul proiectului ERASMUS + - 101129166 – „Enhancing Graduates’ Employability Tracking in Moldova” (UPGRADE).

CCOC al USC vine în sprijinul studenților, prin aplicarea metode moderne și inovative de consiliere ținând cont de cerințele actualului context socio-economic, promovând o gamă largă de activități specifice networking-ului dintre mediul de afaceri-studenți-mediul universitar.

Metodele moderne de consiliere, precum informația profesională, consultațiile individuale și probele profesionale, ajută studenții să înțeleagă mai bine opțiunile disponibile și să ia decizii fundamentate în ceea ce privește viitorul lor profesional. Activitățile interactive, cum ar fi excursiile profesionale, master-class-urile și

implicarea în diverse activități practice, permit o experiență directă și o auto-determinare mai clară în alegerea carierei.

În ansamblu, ghidarea în carieră devine un proces dinamic și multidimensional, care sprijină dezvoltarea individuală a studenților și le facilitează integrarea într-un sistem profesional din ce în ce mai complex și în continuă schimbare.

BIBLIOGRAFIE:

1. Гудкова Е.В. Основы профориентации и профессионального консультирования: Учебное пособие / Под ред. Е. Л. Солдатовой. - Челябинск: Изд-во ЮУрГУ, 2004. - 125 с. – URL: <https://www.twirpx.com/file/472863/>

2. Иванова Е.М. Профориентационная профессиография. Методическое пособие. – М.: Изд-во: Высшая школа психологии, 2005. – 96 с.. - Disponibil: <https://www.twirpx.com/file/529415/>

3. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения. Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М.: Академия, 2004. – 304 с. – Disponibil: <https://www.twirpx.com/file/97850/>

4. Пряжников Н.С. Методы активизации профессионального и личностного самоопределения: учебно-метод. пособие. - М.: Изд-во Московского психолого-социального института; Воронеж: Изд-во НПО «МОДЭК», 2002. – 400 с. – Disponibil: <https://www.twirpx.com/file/465237/>

5. Пряжникова Е.Ю. Профориентация : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Е.Ю. Пряжникова, Н.С. Пряжников. – 4-е изд., стер. - М.: Академия, 2008. – 496 с. - Disponibil: <http://bookre.org/reader?file=1352224>

6. Толстых Н. Н. Психология подросткового возраста : учебник и практикум для вузов / Н. Н. Толстых, А. М. Прихожан. – М. : Юрайт, 2021. – 406 с. – Disponibil: <https://urait.ru/bcode/469134>

DIMENSIUNEA ACTELOR ADMINISTRATIVE – ÎNTRE CONCEPT ȘI REALITATE

THE DIMENSION OF ADMINISTRATIVE ACTS – BETWEEN CONCEPT AND REALITY

Sergiu BODLEV¹

Doctor în drept, Conferențiar universitar

Facultatea Drept și Administrație Publică,

Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul,

E-mail: sergiu.bodlev@fdap.usch.md

Rezumat: *Actele administrative sunt principalele instrumente juridice prin care administrația publică își exercită competențele și asigură respectarea intereselor generale ale societății. Acestea sunt strict reglementate în Codul administrativ al Republicii Moldova, adoptat în 2018, care reprezintă un cadru normativ esențial pentru organizarea și funcționarea autorităților publice. Acest studiu explorează dimensiunile conceptuale și practice ale actelor administrative, luând în considerare și perspectivele dreptului comparat cu alte state europene.*

Cuvinte-cheie: acte administrative; acte administrative defavorabile, acte administrative favorabile, acte reale

Abstract: *Administrative acts are the main legal instruments through which the public administration exercises its powers and ensures respect for the general interests of society. They are strictly regulated in the Administrative Code of the Republic of Moldova adopted in 2018, which represents an essential normative framework for the organization and functioning of public authorities. This study explores the conceptual and practical dimensions of administrative acts, also taking into account the perspectives of comparative law with other European states.*

Keywords: *administrative acts; unfavorable administrative acts, favorable administrative acts, real acts*

Scopul prezentei cercetări îl constituie analiza prevederilor legale din Codul Administrativ al Republicii Moldova privind actele administrative, evaluarea impactului normativ și practic al actelor administrative asupra relațiilor dintre administrația publică și cetățeni.

În calitate de metode de cercetare au fost utilizate așa metode ca metoda istorică, metoda logică, comparativă, formal-juridică, **sociologică**, analiză de conținut.

În accepțiunea autorului Antonie Iorgovan, actul administrativ reprezintă „acea formă juridică principală a activității organelor administrației publice, care constă într-o manifestare unilaterală expresă de voință de a da naștere, a modifica sau a stinge drepturi și obligații, în realizarea puterii publice, sub controlul principal de legalitate al instanțelor judecătorești²”.

După cum a menționat prof. A. Teodorescu, funcționarea unui serviciu public se face nu numai prin acte, ci și pentru simple fapte și că oricât de bine organizat și supravegheat ar fi - un serviciu public - poate da naștere la daune, decurgând din simplele sale manifestări materiale. Așa fiind starea de lucruri, cine trebuie să suporte aceste daune, particularul care le-a încercat în primul moment ori administrația care le-a cauzat?³

¹ Doctor în drept, lector universitar, Universitatea de stat din Cahul, e-mail: sergiu.bodlev@fdap.usch.md

ORCID ID:0000-0002-9903-8732

² Iorgovan A., *Tratat de drept administrativ*, volumul II, Ediția a IVa, Editura All Beck, București, 2005, p. 11,

³ Teodorescu, A. *Noțiuni de drept administrativ*. Vol. I. București: Tipografia Eminescu, Tratat, 1915. 238 p,

Mihail Diaconu definește actul administrativ ca fiind "principala formă prin care se realizează activitatea administrației publice și constă într-o manifestare expresă de voință prin care se nasc, se modifică sau se sting raporturi juridice de drept administrativ, fiind unul dintre principalele izvoare ale acestor raporturi¹"

Din definiția pe care am identificat-o în lucrarea prof. Verginia Vedinaș, intuim următoarele trăsături ale actului administrative:

- actul administrative este forma juridică principal de activitate a administrației publice, celelalte forme fiind faptele administrative și operațiunile administrative²;
- actul administrative reprezintă o manifestare de voință expresă, unilaterală și supusă unui regim de putere publică;
- regimul de putere publică guvernează actul administrative;
- actul administrative emană de la organe administrative sau de la structuri autorizate de organe administrative să presteze anumite servicii publice;
- actul administrative produce efecte juridice de o anumită forță, adică dă naștere, modifică sau stinge drepturi și obligații corelative;
- actul administrative are un regim juridic specific, în centrul căruia se află Codul administrativ³.

Actele administrative pot fi clasificate după următoarele criterii: a) după organul de la care emană; b) după întinderea efectelor juridice, pot fi identificate două mari categorii de acte administrative:

- acte administrative normative sunt cele care cuprind reglementări de principiu aplicabile la un număr de nedeterminat de persoane, deci ele produc efecte juridice *erga omnes*.
- acte administrative individuale, sunt cele care produc efecte juridice față de un subiect de drept determinat.

Actele administrative individuale se clasifică la rândul lor în mai multe categorii:

- acte prin care se stabilesc drepturi sau obligații determinate pentru subiectul căruia I se adresează;
- acte prin care se atribuie un statut personal, respectiv drepturi și obligații pentru un subiect de drept determinat (diplome, certificate, premise)
- acte prin care se aplică diferite forme ale constrângerii administrative, (diferite decizii cu caracter sancționator, contravenționale)
- acte administrative cu caracter jurisdicțional.

În lucrările sale, Verginia Vedinaș discută despre contractele administrative în administrația publică ca fiind instrumente juridice utilizate pentru realizarea unor interese de ordin public, distincte de contractele de drept privat prin obiectul lor și natura părților implicate. Contractele administrative sunt considerate esențiale în relația dintre administrație și cetățeni sau alte entități pentru a satisface necesități publice și a asigura funcționarea serviciilor publice.

Vedinaș subliniază că aceste contracte se caracterizează prin preeminența interesului public, ceea ce determină includerea unor clauze derogatorii de la dreptul comun, conferind administrației publice un statut juridic superior. Ea evidențiază că aceste clauze asigură atât protecția interesului general, cât și funcționarea eficientă a serviciilor publice. Aceste aspecte sunt tratate în special în lucrarea „Drept administrativ. Ediția a XIII-a, revăzută și actualizată” și în analiza prevederilor Codului Administrativ al României

Paul Negulescu, fondator al științei dreptului administrativ din România, a abordat detaliat problematica actelor administrative, inclusiv a celor nefavorabile, în lucrările sale fundamentale precum Tratat de drept administrativ. Acesta a evidențiat importanța respectării principiilor de legalitate, competență și proporționalitate în

¹ Diaconu, M., Actul administrativ – principala formă de realizare a administrației publice, *Supremația Dreptului*, 2017, nr. 2, pp. 98-103. ISSN 2345-1971.

² Vedinaș, V., Introducere în studiul dreptului administrative, V.II, Ed.Era, București, p.94

³ Ibidem, p.94

emiterea acestor acte, subliniind că actele administrative nefavorabile trebuie să fie emise cu respectarea strictă a legii și să urmărească un interes public legitim¹. Negulescu a accentuat și necesitatea justificării clare a actelor nefavorabile, pentru a preveni excesul de putere și a asigura protecția drepturilor cetățenilor.

Conform Codului Administrativ al Republicii Moldova, actul administrativ este definit ca o manifestare unilaterală de voință a unei autorități publice, emisă pentru a produce efecte juridice în regim de putere publică. Codul administrativ al Republicii Moldova stabilește acte normative, acte reale și acte individuale. Actele administrative individuale la rândul său sunt divizate în acte administrative favorabile și acte administrative individuale defavorabile.

La art.10 al Codului administrativ este stipulat, că actul administrativ individual este orice dispoziție, decizie sau altă măsură oficială întreprinsă de autoritatea publică pentru reglementarea unui caz individual în domeniul dreptului public, cu scopul de a produce nemijlocit efecte juridice, prin nașterea, modificarea sau stingerea raporturilor juridice de drept public².

Actele administrative individuale pot fi:

a) *acte defavorabile* – actele care impun destinatarilor lor obligații, sancțiuni, sarcini sau afectează drepturile/interesele legitime ale persoanelor ori care resping, în tot sau în parte, acordarea avantajului solicitat;

b) *acte favorabile* – actele care creează destinatarilor săi un beneficiu sau un avantaj de orice fel³.

Un act administrativ normativ este actul juridic subordonat legii adoptat, aprobat sau emis de o autoritate publică în baza prevederilor constituționale sau legale, care nu se supune controlului constituționalității și stabilește reguli de aplicare obligatorii pentru un număr nedeterminat de situații identice⁴. Actul real, este activitatea administrativă de drept public care nu are drept scop o reglementare concretă sau abstractă, ci un rezultat real⁵.

În doctrina juridică românească, Paul Negulescu subliniază că actele administrative reprezintă esența activității executive, fiind mijlocul prin care statul impune reguli și norme de conduită obligatorii⁶.

Dimensiunea conceptuală include următoarele elemente:

Caracterul unilateral:

- deciziile sunt impuse de autoritățile publice, fără consimțământul prealabil al destinatarului.
- actele administrative produc efecte juridice obligatorii pentru destinatarii lor.
- actele administrative sunt emise în virtutea competenței conferite de lege autorităților publice.

În practică, aplicarea actelor administrative în Republica Moldova ridică numeroase provocări, printre care:

- transparența decizională: Deseori, actele administrative sunt emise fără consultarea prealabilă a cetățenilor, ceea ce generează nemulțumiri în rândul cetățenilor.
- Accesul la justiție pentru contestarea actelor administrative este limitat din cauza costurilor ridicate (inclusiv introducerea taxei de timbru), și a duratei lungi a proceselor de judecată.

În Franța, Legea contenciosului administrativ conferă o protecție sporită cetățenilor în raport cu administrația publică. În Germania sistemul administrativ pune accent pe principiul proporționalității, garantând că actele administrative respectă drepturile fundamentale ale indivizilor.

Actele administrative reprezintă un element central al funcționării administrației publice, dar aplicarea acestora în Republica Moldova necesită reforme pentru a asigura eficiența și transparența proceselor decizionale. Studiul comparativ relevă că armonizarea legislației moldovenești cu standardele europene poate aduce beneficii semnificative, inclusiv o mai bună protecție a drepturilor cetățenilor. Actele administrative nefavorabile reprezintă

¹ Negulescu, p., *Tratat de drept administrativ*, București, 1925, p.386,

² Codul administrativ, alin.1, art.10

³ Ibidem, art.11

⁴ Ibidem, art.12

⁵ Ibidem, art.14

⁶ Negulescu, P. *Tratat de drept administrativ*. București: Tipografia Națională, 1934.. p.342

un punct de intersecție între autoritatea statului și drepturile individuale. În Republica Moldova, Codul administrativ oferă un cadru robust pentru reglementarea și contestarea acestora. În particular, transparența decizională și accesul facil la mijloacele de contestare sunt aspecte ce pot fi consolidate.

BIBLIOGRAFIE:

1. Codul Administrativ al Republicii Moldova, nr.116 din 19.07.2018, Publicat : 17-08-2018 în Monitorul Oficial Nr. 309-320;
2. Diaconu, M., Actul administrativ – principala formă de realizare a administrației publice, *Supremația Dreptului*, 2017, nr. 2, pp. 98-103. ISSN 2345-1971.
3. Iorgovan, A. Tratat de drept administrativ București: ALL Beck, 2001, ISBN 9789736551451, 603 p.
4. Iorgovan A. Tratat de drept administrativ, Volumul II, Ed. All Beck, București, 2005, 1348 p.,
5. Negulescu, P. Paul, Tratat de drept administrativ. București: Tipografia Națională, 1934, 634 p.
6. Teodorescu, A. *Noțiuni de drept administrativ*. Vol. I. București: Tipografia Eminescu, 1915, 238 p,
7. Vedinaș, V. *Drept Administrativ*, București: Universul Juridic, 2020, ISBN:978-606-39-0564-3; 658 p
8. Vedinaș, V. *Introducere în studiul dreptului administrativ*, V.II, Ed.Era, București, 1999.

ESENȚA ȘI FUNCȚIILE STATULUI

ESSENCE AND FUNCTIONS OF THE STATE

Olga TATAR

Doctor of Law, Associate Professor

Comrat State University

E-mail: oleatatar@mail.ru

ORCID ID: 0000-0003-2158-006X

Rezumat: *Puterea este un fenomen complex, reflectat în diverse forme organizaționale, precum și în metodele, mijloacele și scopurile implementării sale. Puterea este control, care este inseparabil de constrângere, prin urmare, puterea este adesea recunoscută ca stat și chiar organisme sale înzestrate cu funcțiile de putere. Puterea socială ar trebui considerată o relație de dominație și subordonare între subiecți bazată pe constrângere. Puterea socială este interconectată cu o comunitate organizată și intenționată de oameni și acționează ca un element semnificativ în organizarea vieții sociale. Puterea adaugă integritate societății și acționează ca principalul factor de organizare și ordine. Nevoia de putere socială în grupuri provine din activitatea socială colectivă, care presupune diviziunea, stabilirea ierarhiei, ordinii și relația grupurilor de oameni între ele.*

Cuvinte-cheie: *putere, conducere, putere socială, societate, stat, subiect*

Abstract: *Power is a complex phenomenon, reflected in various organizational forms, as well as in the methods, means, and purposes of its implementation. Power is control, which is inseparable from coercion, therefore, power is often recognized as the state and even its bodies endowed with the functions of power. Social power should be considered a relationship of dominance and subordination between subjects based on coercion. Social power is interconnected with an organized and purposeful community of people and acts as a significant element in the organization of social life. Power adds integrity to society and acts as the main factor of organization and order. The need for social power in groups comes from collective social activity, which presupposes division, the establishment of hierarchy, order, and the relationship of groups of people with each other.*

Keywords: *power, management, social power, society, state, subject*

Introduction: In the scientific literature, the relationship between the categories “state power” and “political power” is ambiguously interpreted. One point of view: state power is a narrow category, in contrast to political power, because political power is exercised not only by the state, but also by certain parts of the political system of society: local governments, public organizations, etc. If state power comes from the name of the whole society, then political power comes from any social group representing the subject of political power. State power, unlike political power, is characterized by three basic branches - legislative, executive and judicial. Another point of view identifies the concept of “political power” with the concept of “state power”, because political power comes from the state and is exercised with its participation. State power is reduced to the consolidation of relationships, where it is represented by the highest authority, which is voluntarily or forcedly recognized by members of the social community. Authoritative leadership provides for the right of representatives of authority functions to determine the behavior of people, as well as the obligation of those subordinate to obey the instructions of the authoritative leadership. Power is capable of conquering and subjugating through persuasion and coercion, otherwise paralysis awaits it¹.

¹ Manov G.N. Theory of state and law. Moscow: Prospekt. 2015, p. 89

In the scientific legal literature there are many definitions of the definition of “state”, according to N. Korkunov, “a social union of free people with a forcibly established peaceful order by granting the exclusive right of coercion only to state bodies”¹; in the opinion of L. Gumplowicz, “a naturally arising organization of power, intended to protect a certain legal order”²; and as L. Tikhomirov asserted, “a union of members of social groups, based on the universal human principle of justice, under the corresponding supreme authority”³; as E. Trubetskoy believed, “a union of people ruling independently and exclusively within a certain territory”⁴; according to the statements of I. Ilyin, “a union of people, organized on the basis of law, united by domination over a single territory and subordination to a single government”⁵. What connects the stated arguments is that these scientists included in the form of differences states such as: people, public authority, territory. They recognized as a state the unification of people under a single power and within a single territory. It is worth remembering that not every state and not always expresses the interests of the people and citizens in its policies. It often happens the other way around, because serves the interests of only certain segments of the population, certain elites.

Consequently, we are inclined to believe that the state is a kind of organization of political power that promotes the implementation of certain class, religious, and national interests within the boundaries of a certain territory. The state is an organization separated from society, determined by its socio-economic structure, traditions, and culture. According to I.F. Rakitskaya: “the state is a self-sufficient system that has its own nature, essence, form”⁶. The state displays the following characteristics: 1) the presence of public authority; 2) an established system of taxes and loans; 3) territorial division of the population regardless of their belonging to a clan or tribe; 4) law formalizing state power, establishing the legal framework and forms of implementation of state functions; 5) dominance over lawmaking; 6) monopoly of state power; 7) strong legal ties with the population; 8) domination over material resources with subsequent use in politics; 9) priority in the official representation of the company; 10) possession of supremacy and independence. The supremacy of state power determines: 1) its unconditional globalization of the population and structures of society; b) a gigantic possibility of implementing certain means of influence; c) the embodiment in life of power in law-making, law enforcement and law enforcement forms; d) the advantage of the state to recognize legally acts and cancel them due to their non-compliance with the requirements of the state. Regarding state sovereignty, it contains the following fundamental principles: unity and indivisibility of territory, inviolability of territorial borders, non-interference in internal affairs⁷. In the case when another state or an external force violates the integral borders of the state or influences it, which is contrary to the national interests of its people, we are talking about a violation of state sovereignty, which looks like a clear sign of the weakness and inability of the state to ensure its sovereignty and protect state interests. The concept of “sovereignty” is as significant as the concept of “rights and freedom”; 11) possession of state symbols - coat of arms, flag, anthem. State emblems are placed on buildings where state bodies are located, on border posts, on military uniforms, etc. Flags are also hung on buildings, or where international conferences are held⁸.

When writing the article, the following **methods** were used: comparative legal, logical, imperial, historical. The essence of the state is the most basic, characteristic, significant and necessary in it, which reflects its content, purpose and functioning. Without knowing the versatility of the nature and essence of the state, it is impossible to

¹ Kosykh A.A. The doctrine of the state. In: *Bulletin*, No. 2, 2020, p. 197-207

² Legal theory of L. Gumplowicz. Date of visit [01/12/2024]. Available: https://studwood.net/1502085/pravo/ponyatie_gosudarstva

³ Bredikhin A.L. Essence of the state: a necessary or unnecessary category in the theory of state and law. In: *Bulletin*, No. 3, 2020, p. 183-196

⁴ Suleymanov B.B. On the question of the concept and essence of the state (some thoughts). In: *Bulletin*, No. 4, 2019, p. 189-196

⁵ Kornev A.V. Constructions of the rule of law. In: *Legal technology*, No. 7, 2023, p. 331-339

⁶ Rakitskaya I.F. Theory of state and law. Textbook. Moscow: Norma. 2019, p. 56

⁷ Matuzov N.I., Malko A.V. Theory of state and law. Moscow. Lawyer. 2014, p. 82

⁸ Syrykh V.M. Cherdantsev A.F. Leading researcher of problems of application of logic in legal science and practice. In: *Legal Techniques*, No. 2, 2020, p. 56-67

govern the state competently and skillfully. According to A. Parshin: “The objective necessity and practical need for knowledge about the state as society develops will inevitably prevail over the empirical approach to it and ignorance”¹. When analyzing the essence of the state, two aspects should be taken into account: a) the state is an organization of political power; b) the state serves the interests of society. The substantive side of the state is significant, i.e. whose interests are realized, what priorities are established. Therefore, it is worth revealing the following approaches to the essence of the state: religious, class, national, universal, racial. **The class approach** is an opportunity to establish the organization of elite political power. In contrast to the class campaign, **the universal approach** is very progressive; here the state acts as an organization of political power that creates all kinds of conditions for achieving a compromise between different classes and social groups. Along with these approaches, one can display religious, racial, and national approaches to the essence of the state. Within the boundaries **of the religious approach**, the state can be depicted as an organization of political power that promotes the interests of a particular religion. For example, Pakistan, Libya, Saudi Arabia, etc. are guided in politics by religious principles. Within **the national approach**, the state can be viewed as an organization of political power that is aimed at realizing the desires of the leading nation by satisfying the interests of the poor nation that lives in that country. For example, Latvia and Estonia, having proclaimed themselves democratic states of the rule of law, actually adhere to the policies of indigenous peoples, while suppressing the interests of other nations.

Within **the racial approach**, the state is considered as an organization of political power, which is aimed at promoting the preferential implementation of the interests of a particular race by satisfying the interests of other races living in the territory of a given country². Thus, it can be established that the essence of the state is multidimensional, because is not determined only by class and general social principles. Based on the essence of the state, one can determine the nature of the state’s activities, its goals, objectives and functions. The functions of the state are nothing more than the basic directions of the state’s activities that contribute to the solution of set goals and objectives. The functions reveal the essence of a separate state, its nature and social purpose. Through the functions performed, it is possible to determine what exactly the state does, how its bodies function and what kind of issues they solve. The functions of the state must reflect the activities that the state must perform to achieve the assigned tasks. Functions determine the essence of the state in its development, but not in static state. The functions reveal a socially significant role that the state at one or another stage of its development is obliged to fulfill. Among the basic features of the functions of the state, there are: 1) stable substantive activity of the state in significant spheres of public life; 2) the connection between the characteristics of the state and its social purpose; 3) the state’s focus on performing important tasks and achieving set goals; 4) implementation of state functions using special power-coercive methods. The definition of the functions of the state is not unambiguous with the concepts of the purpose and objectives of the state, because the goal of the state serves the interests and needs of society, and the objectives are those means that help achieve these goals, while the functions of the state are the fundamental directions of the state’s activities to implement the objectives presented to it. The order of occurrence of functions directly depends on the order of tasks facing society, and at the same time, on the intended goals, however, both tasks and goals directly depend on certain conditions: the interests of the population, their desires, preferences, economic capabilities of society, cultural level and development of society; professionalism of government and military structures, etc. Each era is characterized by periods when other goals and objectives of the state, and therefore different functions, are a priority. At certain stages of the development of society, the course is transferred to the economy, at other stages to the sphere of politics, then increased attention is paid to the implementation of the functions of state power³. The functions of the state should not be equated with the functions

¹ Rakitskaya I.F. Theory of state and law. Textbook. Moscow: Norma. 2019, p. 89

² Matuzov N.I., Malko A.V. Theory of state and law. Moscow. Lawyer. 2014, p. 93

³ Morozova L.A. Theory of state and law in questions and answers. Moscow: Eksmo. 2023, p. 66

of its bodies, because the functions of the state determine the activities of the state as a whole, where the social essence of the state is realized, to which the work of the state apparatus and its individual organs is subordinated. Depending on how long the functions of the state last, functions are divided into permanent - functioning and lasting at different stages of the development of the state and temporary - those that are eliminated with the solution of a specific task. According to the principle of separation of powers, functions are divided into: legislative, executive and judicial. Based on their purpose, functions are divided into: basic and non-basic. According to their application in the sphere of public life, functions are divided into: internal and external functions¹.

The forms of implementation of state functions represent the same type of activity of state bodies, with the help of which its functions are performed. As a rule, **legal** and **organizational forms of performing the functions of the state** are distinguished, designed to be implemented by its bodies, as well as officials. The legal forms of state activity are fixed by the Constitution of the Republic of Moldova, national legislation and a number of other normative acts. **Legal forms** include: a) law-making activities aimed at developing and issuing regulations that are aimed at implementing the functions of the state; b) law enforcement activities aimed at implementing regulations in the course of daily work to comply with laws and resolve a number of management issues; c) law enforcement activities aimed at protecting the rights and freedoms of humans and citizens, suppressing offenses and bringing violators to legal responsibility.

Organizational forms include: 1) organizational and regulatory – which represents the current work of individual structures on the functioning of state bodies, which relates to the preparation of draft documents, planning, control; 2) organizational and economic work combined with statistics and lending; 3) organizational and ideological - this is work related to the interpretation of published regulations and building public opinion. Among such methods, attention should be paid to the following: 1. **persuasion** – which involves stimulating subjects to perform a certain type of activity, without exerting any pressure, while ensuring freedom of choice. Persuasion is possible through such legal means as: legitimate interests, subjective rights; 2. **coercion** - which involves pushing people to specific activities through forceful pressure, while limiting the freedom of the decision they make. Coercion is possible through such legal means as: suspension, punishment; 3. **recommendation** - suggesting directing towards certain actions that are welcomed by society and the state; 4. **encouragement** - which involves using incentives to encourage actions that express the interests of society and the state.

Conclusions: State power: a) the only power that extends to the entire society; b) having a public-political character; c) having the right to use force; d) applied by special, representative persons; e) fixes the tax system; f) forms the population on a territorial basis; g) is distinguished by legitimacy and legality. While legality determines the legal justification of power, its proportionality to legal norms, which seems to be its legal characteristic, then legitimacy is the trust placed in power, which is determined by its moral characteristic. Every power that makes laws is legal. In any era, the subject of concern for the ruling circles of the population is the legitimation of power and politics, i.e. the approval of her subordinates. To increase support from the population, the ruling circles are trying to influence the consciousness of people through various means, such as: moral, ideological, scientific, emotional and psychological. It is possible to determine the degree of legitimacy of state power by the level of coercion that is required to implement policies in society, analyzing attempts to seize power; by the strength of expression of civil disobedience, uprisings, by the results of elections; on mass demonstrations.

¹ Tatar, O. Theory of State and Law. Course notes. 2024, p. 28

BIBLIOGRAPHIC REFERENCES:

1. Bredikhin A.L. Essence of the state: a necessary or unnecessary category in the theory of state and law. In: *Bulletin*, No. 3, 2020.
2. Kornev A.V. Constructions of the rule of law. In: *Legal technology*, No. 7, 2023.
3. Kosykh A.A. The doctrine of the state. In: *Bulletin*, No. 2, 2020.
4. Legal theory of L. Gumplowicz. Date of visit [01/12/2024]. Available: https://studwood.net/1502085/pravo/ponyatie_gosudarstva.
5. Manov G.N. Theory of state and law. Moscow: Prospekt. 2015.
6. Matuzov N.I., Malko A.V. Theory of state and law. Moscow. Lawyer. 2014.
7. Morozova L.A. Theory of state and law in questions and answers. Moscow: Eksmo. 2023.
8. Parshina A.V. Scientific knowledge and the structure of the state. Moscow: Prospekt. 2020.
9. Rakitskaya I.F. Theory of state and law. Textbook. Moscow: Norma. 2019.
10. Suleymanov B.B. On the question of the concept and essence of the state (some thoughts). In: *Bulletin*, No. 4, 2019, p. 189-196.
11. Strykh V.M. Cherdantsev A.F. Leading researcher of problems of application of logic in legal science and practice. In: *Legal Techniques*, No. 2, 2020, p. 56-67.
12. Tatar, O. Theory of State and Law. Course notes. 2024.

TIPURI ȘI FORME DE STAT

TYPES AND FORMS OF STATE

Olga TATAR

Doctor of Law, Associate Professor

Comrat State University

E-mail: oleatatar@mail.ru

ORCID ID: 0000-0003-2158-006X

Iurie MIHALACHE

Dr.hab.,conf.univ.

Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

E-mail: mihalacheiurie@yahoo.com

ORCID ID: 0000-0002-7474-7487

Rezumat: Acest articol examinează tipologia ca un tip de obiecte care au un set de caracteristici distinctive inerente fiecărui tip de caracteristică. Tipologia unui stat nu este altceva decât o clasificare predeterminată să împartă toate statele în grupuri care să permită dezvăluirea esenței lor sociale. Tipologia statului se realizează din două direcții: formațională și civilizațională. Abordarea formațională se caracterizează prin caracteristici socio-economice. Abordarea formațională se bazează pe doctrina formării socio-economice, incluzând tipul relațiilor de producție (bază) și tipul corespunzător de suprastructură.

Cuvinte-cheie: tipologie, stat, relații, grupuri, doctrină

Abstract: This article examines typology as a type of objects that have a set of distinctive features inherent in each type of feature. The typology of a state is nothing more than a classification predetermined to divide all states into groups that make it possible to reveal their social essence. The typology of the state is carried out from two directions: formational and civilizational. The formational approach is characterized by socio-economic characteristics. The formational approach is based on the doctrine of socio-economic formation, which includes the type of production relations (base) and the corresponding type of superstructure.

Keywords: typology, state, relations, groups, doctrine

Introduction: Regarding the forms of the economic basis, there are different types of states: slave, feudal, bourgeois, socialist. Regarding the characteristics of the slave state, it is a tool through which the power of slave owners is exercised over slaves, who were considered the property of free citizens. The slave was deprived of any rights and was treated as a tool of labor. The essence of the feudal state lies in the absolutism of the class of feudal owners - taking everything into their own hands illegally, so the peasants were in bondage to the landowners. The essence of the bourgeois state lies in the dominance of the bourgeoisie, where class inequality is replaced by social inequality. A working person was considered legally free, but due to the fact that he was deprived of resources and capital, he was forced to offer his labor for pennies. Over the entire period of its functioning, such a state moves through such stages as: capitalist, monopoly, industrial, post-industrial state. Regarding the socialist state, as adherents of the formational approach believe, as a state of the highest type in the form of an endangered state, which is based on public ownership of the means of production and, at the same time, endowed with a broad social

base. According to K. Marx: A socialist state - anti-exploitation by its nature - is considered a “semi-state”¹. The advantages of formational typology are as follows: a) the idea of dividing the state through socio-economic factors affecting society is promising; b) it reflects the gradual nature of the development of the state. According to the representatives of this theory, the source of the functioning of the state lies in society itself. The replacement of one type by another type is a natural historical process. The essence of this process is that each subsequent type of state must progress over the previous one. In addition to the advantages, there are also disadvantages of the formational typology: a) it is overly programmed; b) religious, national, cultural and other factors that may affect the nature of the state are underestimated. The essence of the civilizational approach presupposes the presence of spiritual characteristics - religious, cultural, national and others. According to A. Toynbee, civilization is a closed and local state of society, which is distinguished by a commonality of religious, ethnic, geographical and other characteristics². The civilizational approach is determined by the belief in the integrity of the modern world, where ideal-spiritual factors are a priority. It was A. Toynbee who substantiated the theory of the cycle of successive closed civilizations, where the changes taking place, according to the theory, do not occur within the framework of the world process, but lie within a separate civilization. Civilizations act as young shoots of a tree, which feed next to each other from the same tree. The progressive force in the cycle of civilizations is the creative elite; it is they who pull the majority behind them. Let us reveal the advantages of the civilizational typology: a) spiritual factors (religious and national) have been established as significant; b) with the establishment of spiritual criteria, a more defined typology of states is obtained. At the same time, the disadvantages are: a) socio-economic factors that guide the policy of a particular country are not taken into account; b) a typology is presented not so much of the state as of society. Note that the state is This is only the political part of society and it has its own nature and parameters, which in no way coincide with the parameters of society. The typology of the state is a way of cognition; the formational and civilizational approaches do not exclude, but complement and deepen each other, and act as more reliable methods for understanding various types of state from the perspective of not only socio-economic, but also spiritual and cultural factors³.

When writing the article, the following **methods** were used: comparative legal, logical, imperial, historical. If the category “essence of the state” determines the patterns in the state, then the category “form of the state” determines who and how rules in society, how state power structures function in it, how political power is exercised, with the help of what methods and techniques. The form of the state reflects the internal organization, the method of organization. Political life in society, as well as the stability of state institutions, generally depends on the form of the state. The form of the state is a way of organizing political power, expressing the form of government, in addition to the form of government and also the political regime. The form of the state reflects its structure, where socio-economic factors, natural, religious characteristics, etc. influence. Thus, in England, as a result of a compromise between the bourgeoisie and the feudal lords, a constitutional monarchy arose. The elements of the form of state are: a) form of government - determines the order of formation and organization of the highest bodies of state power, as well as their relationship with each other and the population. Distinguishing from the characteristics of the form of government, states are divided into monarchical and republican; b) form of government - determines the territorial structure of the state, the comparison between the state as a whole and its constituent territorial units. According to the form of government, states are divided into unitary, federal and confederal; c) state regime - reflects the system of methods, methods and means of exercising state power. From the existing features of methods of state power, democratic and anti-democratic political regimes are distinguished. As a result, the form of a state is a structural, territorial and political structure, which is presented in the unity of the three components presented above. The form

¹Works by K. Marx and F. Engels. Date of visit [01.12.2024]. Available: <https://www.booksite.ru/fulltext/1/001/008/104/970.htm>.

² Basic approaches to civilizational development. Date of visit [01.12.2024]. <https://dip-shpora.narod.ru/mc.htm>

³ Matuzov N.I., Malko A.V. Theory of state and law. Textbook. Moscow. Lawyer. 2014, p. 112

of government is an element of the form of the state, expressing the organization of the supreme state power, the order of formation of its bodies and their relationship with the population¹. The personification of the supreme state power is the monarch or president, the legislative body, and also the government. Forms of government are divided into monarchies and republics. **Monarchy** translated from Greek monarchia – autocracy – i.e. a form of government where power is in the hands of a monarch, emperor, king, etc. The signs of a monarchy include: a) transfer of power by inheritance; b) unlimited term; c) is not related to the desire of the population. A monarchy can be unlimited (absolute), where the only bearer of the sovereignty of the state is the monarch (for example, Saudi Arabia), and limited (constitutional), where, along with the monarch, there are other higher state bodies (for example, Sweden, Norway, etc.). Monarchy has been the dominant form of government for a long time. **Republic** translated from Latin res publica – a matter of state) – i.e. a form of government where the head of state is elected and replaceable, whose power is recognized as derived from voters or a representative body.

The features of a republic include: a) election of government; b) limited period; c) conditionality of communication with voters. Depending on the control of the government, republics are divided into: a) presidential, b) parliamentary, c) mixed. In such presidential republics (for example, Syria, the USA, etc.), the president is assigned this role; in parliamentary republics (for example, Italy, Israel, etc.) - parliament; and in mixed ones (for example, Poland, Austria, etc.) - both the president and the parliament. In **a presidential republic**, the election of the president is independent of parliament. The President serves as the head of state and government. The President has the right to appoint the government and control its activities. Parliament does not have the right to pass a vote of no confidence in the government, and the president, in turn, does not have the right to dissolve parliament, but at the same time, parliament has the right to limit the actions of the president and the government through adopted laws and approval of the budget, and in some cases: for example, violations of the Constitution, commissions crimes, has the right to remove the president from office. It is worth noting that the president is vested with the right of a suspensive veto - a ban on decisions of the legislative body.

In **a parliamentary republic**, the government is staffed by the legislative body, to whom it is subordinate. Parliament has the power to express a vote of confidence or a vote of no confidence in the activities of the government, or the head of government, or a minister. The head of state is the president, elected either by parliament, the electoral college, or the people. The duties of the President are limited to representative functions. The head of government is recognized as the real head of state². The most representative feature **of mixed republics** is the dual responsibility of the government - both to the president and to the parliament. In such republics, the president and parliament are elected by the people. The head of state is the president, who appoints the head of government and ministers; he also presides over meetings of the cabinet of ministers and approves its decisions. It is worth noting that parliament also has the right to control the government, annually approving the country's budget and submitting a vote of no confidence to the government. States of each type are embodied in many forms. For example, the slave type was characterized by monarchies (for example, China, India, the Roman Empire) and republics (for example, the Roman one in the period from the 6th to the 1st centuries BC, and democratic ones - the Athenian state); for the feudal type - monarchies (early feudal, monarchy of the period of feudal fragmentation, class-representative, absolute) and city republics (Genoa, Florence, etc.); for the bourgeois type - democratic republics (parliamentary, presidential, mixed) and constitutional (limited) monarchies; for the socialist type - the Paris Commune, Soviet republics and republics of people's democracy³. States cannot be transformed into any forms, namely those that contradict their content or do not correspond to their basis. The specific form of the state depends on a number of factors: a) economic development of society; b) comparison of class forces; c) traditions

¹ Matuzov N.I., Malko A.V. Theory of state and law. Textbook. Moscow. Lawyer. 2014, p. 119

² Tatar, O. Theory of State and Law. Course notes. 2024, p. 36

³ Matuzov N.I., Malko A.V. Theory of state and law. Textbook. Moscow. Lawyer. 2014, p. 134

such as: cultural, historical and national; d) international situation, etc. The factors that determine the types of state forms are different, but they all boil down to the specificity of the objective conditions where society is governed. Taking into account the development of the state in specific conditions, it has unique political forms. The form of government is an element of the form of the state, which reveals the internal structure of the state, the method of its political and territorial division, which projects the relationship of the organs of the state with the organs of its constituent parts. Taking this into account, the state structure can be characterized in terms of the distribution of power in the center and locally. In this way, different shapes are recognized. **A unitary state** is characterized as a single state, where administrative and territorial units act as parts and both a single system of supreme bodies and a single system of legislation functions. In such a state, external interstate relations are resolved by central authorities representing the country at the international level¹. There are centralized unitary states: Romania, Denmark, etc., and decentralized unitary states: Spain, France and a number of other states in which large regions are endowed with broad autonomy and have the right to independently resolve issues that are within their jurisdiction. **Federation** - is a union state in which parts act as state entities and are endowed with state sovereignty and a number of other features of statehood. Federations are based on the arrangement of functions that are distributed between the subjects and the center, reflected in the Constitution, the change of which is possible only with the consent of the subjects of the federation themselves. Moreover, a number of powers are the exclusive competence of the union bodies, other powers are the subjects of the federation, and the third group of them acts as a joint one between the union and its members.

Conclusions: *As a result, I would like to determine the parameters according to which authoritarian regimes differ from totalitarian ones, namely: a) when totalitarianism defines universal control, then under authoritarianism the existence of spheres of social life that are inaccessible to state control is assumed; b) when under totalitarianism terror is carried out against the enemy, then in an authoritarian society the tactics of “selective” terror are carried out, aimed at preventing the emergence of opposition.*

BIBLIOGRAPHIC REFERENCES:

1. Basic approaches to civilizational development. Date of visit [01.12.2024]. <https://dip-shpora.narod.ru/mc.htm>.
2. Matuzov N.I., Malko A.V. Theory of state and law. Textbook. Moscow. Lawyer. 2014.
3. Tatar, O. Private international law. Course notes. 2023.
4. Tatar, O. Theory of State and Law. Course notes. 2024.
5. Works by K. Marx and F. Engels. Date of visit [01.12.2024]. Available: <https://www.booksite.ru/fulltext/1/001/008/104/970.htm>.

¹ Tatar, O. Private international law. Course notes. 2023, p. 95

DEFINIREA ȘI CLASIFICAREA DIFERENDELOR INTERNAȚIONALE

DEFINITION AND CLASSIFICATION OF INTERNATIONAL DISPUTES

Olesea BLAȘCU

asistent universitar, drd. Catedra Drept

Facultatea de Drept și Administrație Publică,

Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

E-mail: blascuolesea@yahoo.com

ORCID ID: 0000-0001-6601-6951

Rezumat: *Diferențele internaționale reprezintă conflicte între state sau alte entități internaționale cu privire la diverse aspecte precum teritoriul, resursele, tratatele sau drepturile omului. Aceste conflicte pot fi clasificate în funcție de natura lor (politice, juridice, economice etc.) și de intensitatea lor (majore sau minore). Reglementarea eficientă a acestor diferențe necesită o înțelegere profundă a dreptului internațional și a mecanismelor de soluționare a conflictelor.*

Cuvinte-cheie: *diferend internațional, conflict, situație litigioasă*

Abstract: *International disputes represent conflicts between states or other international entities regarding various issues such as territory, resources, treaties, or human rights. These conflicts can be classified based on their nature (political, legal, economic, etc.) and their intensity (major or minor). Effective regulation of these disputes requires a profound understanding of international law and conflict resolution mechanisms.*

Keywords: *international dispute, conflict, litigious situation*

Evenimentele din ultimele decenii au arătat că utilizarea termenului „conflict” și a diferitelor sale expresii, în special „conflict armat internațional”, în relațiile internaționale moderne și în dreptul internațional, este mult mai frecventă decât ne-am dori.

Cuvântul „conflict” provine de la „conflictus” (lat. - „ciocnire”) și este înțeles ca o confruntare între părți, opinii, forțe. În cursul evoluției istorice, în diverse domenii ale vieții și științei, acest termen a primit noi interpretări. Conform calculului conflictologului rus D. Feldman¹, există peste 70 de definiții ale conflictului.

Dificultatea de a elabora o definiție unică a conflictului în dreptul internațional este legată de ambiguitatea utilizării sale în acest sistem de drept și de caracterul interdisciplinar al studiului fenomenului „conflict”.²

Până la adoptarea Cartei ONU din 1945, utilizarea termenului „conflict” și a conceptelor conexe era relativ arbitrară. Nu exista o unitate în traducerea acestora dintr-o limbă în alta. Limba oficială a primelor convenții în domeniul soluționării pașnice a conflictelor era franceza, astfel încât traducerile în engleză și rusă ale textelor juridice nu erau autentice, termenii utilizați fiind aleși de părți după propriul lor criteriu.

Cel mai frecvent, termenul „conflict” este utilizat în combinație cu termenul „armat”, desemnând una dintre noțiunile de bază ale dreptului internațional umanitar.

¹ ФЕЛЬДМАН, Д. Политология конфликта. Учебное пособие М.: Изд. Дом. «Стратегия», 1998. с. 9

² ЧЕРНОУДОВА, М., Понятие конфликта в международном праве, Disponibil: <https://conflictmanagement.ru/ponyatie-konflikta-v-mezhdunarodnom-prave/>, accesat la data de 03.06.2024

În conformitate cu normele de drept internațional, statele și alte subiecte ale dreptului internațional sunt obligate să rezolve conflictele care apar între ele prin mijloace pașnice, pentru a nu pune în pericol pacea și securitatea internațională.

Principiul soluționării pașnice a diferendelor internaționale, consfințit în Carta ONU, obligă statele să își rezolve „diferendele internaționale prin mijloace pașnice, astfel încât să nu pună în pericol pacea și securitatea internațională și justiția” (art. 2, pct. 3).¹ Declarația privind principiile dreptului internațional din 1970² a confirmat acest principiu.

Principiul soluționării pașnice a diferendelor a fost dezvoltat în continuare în Actul Final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa³.

Conflictele internaționale diferă în funcție de motive, forme de manifestare, tipuri, metode de soluționare și alte criterii. Se disting două tipuri principale de conflicte internaționale: **diferend** și **situație**.⁴

Noțiunea de „diferend internațional” și „situație litigioasă” sunt singurele concepte relativ clar definite în dreptul internațional din grupul de termeni aferenți „conflictului internațional”. Definirea diferendului ca fiind internațional nu este întâmplătoare. Aceasta a fost adoptată la conferința de la San Francisco la propunerea celor patru state aliate, special pentru a delimita competența internă a statelor de competența organismelor internaționale (ONU).⁵

Situația litigioasă reprezintă ciocnirea intereselor statelor, care nu este însoțită de revendicări explicite, dar care generează tensiuni și fricțiuni în relațiile dintre ele.⁶

Diferendul internațional este o neînțelegere cu privire la o normă de drept sau la fapte între două sau mai multe state, însoțită de revendicări reciproce.

Ca principale caracteristici ale diferendului internațional se pot distinge următoarele:

1. Componenta subiectelor părților în litigiu: state, organizații internaționale interguvernamentale;
2. Neînțelegerea trebuie să fie concretizată, adică să aibă un conținut bine definit;
3. Neînțelegerea trebuie să se exprime prin revendicări reciproce sau declarații contradictorii ale părților în litigiu.

Astfel, „**diferendul internațional**” nu reprezintă doar o stare generală de antipatie sau ostilitate între state. Două națiuni pot avea antipatii reciproce, dar să nu aibă neînțelegeri concrete; și invers, două state pot avea relații prietenoase, dar să aibă neînțelegeri pe anumite subiecte. Mai mult decât atât, „diferendul internațional” înseamnă mai mult decât o situație în care o națiune simte o stare de nemulțumire sau mânie față de alta; până când acest sentiment de nemulțumire nu este formulat sub forma unei revendicări concrete, căreia îi este opusă o revendicare a celeilalte părți, nu există „diferend” între ele.⁷

Astfel, într-o situație litigioasă nu există încă un diferend propriu-zis, dar există premise pentru apariția acestuia; situația este o stare de potențial diferend. Neînțelegerile dintre state nu reprezintă încă un diferend.

¹ Carta Organizației Națiunilor Unite, semnată la Conferința Națiunilor Unite privind Organizația Internațională de la San Francisco, California, Statele Unite ale Americii, pe 26 iunie 1945. Disponibil: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>, accesat la data de 03.06.2024

² Declarația asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile prietenoști și de cooperare dintre state, conform Cartei Națiunilor Unite din 24.10.1970, Rezoluția ONU 2656/1970

³ Actul Final de la Helsinki semnat la 1 august 1975 la Helsinki, Finlanda

⁴ MUNTEANU, T., Căi și mijloace de reglementare a diferendelor internaționale: de la diplomație la forța armată . In: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Sociale)*, 2007, nr. 3, pp. 25-30

⁵ United Nations Conference on International Organization (Documentation). III. 623. Disponibil: <https://digitallibrary.un.org/record/1300969?v=pdf> , accesat la data de 03.06.2024

⁶ MUNTEANU, T., Căi și mijloace de reglementare a diferendelor internaționale: de la diplomație la forța armată . In: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Sociale)*, 2007, nr. 3, pp. 25-30

⁷ ЧЕРНОУДОВА, М., Понятие конфликта в международном праве, Disponibil: <https://conflictmanagement.ru/ponyatie-konflikta-v-mezhdunarodnom-prave/>, accesat la data de 03.06.2024

Diferența dintre diferend și situație constă în următoarele: În parametrii diferendului există întotdeauna participanți concreți, deoarece apariția sa este condiționată de coincidența revendicărilor reciproce ale statelor cu privire la obiectul diferendului. Situația este mai amplă decât diferendul. Ea poate exista înainte de apariția diferendului, în timpul acestuia și după soluționarea lui.

De asemenea, distincția între diferend și situație are o importanță juridică. În cazul examinării unui diferend în Consiliul de Securitate, membrul Consiliului implicat în diferend este obligat să se abțină de la vot, în timp ce, în cazul examinării unei situații, nu este obligat. În ceea ce privește diferendele care amenință pacea, Consiliul de Securitate are drepturi speciale. Acesta poate, din proprie inițiativă, să investigheze orice astfel de diferend (art. 34 din Carta ONU), să recomande procedura adecvată de soluționare (art. 36), precum și condițiile de soluționare a diferendului (art. 37).¹

Curtea Internațională de Justiție a fost de multe ori condusă să definească acest concept, urmând Curtea Permanentă de Justiție Internațională. Conform acesteia, *un diferend este un dezacord asupra unui punct de drept sau de fapt, un conflict, o opoziție de teze juridice sau de interese între părți*.²

Clasificarea diferendelor internaționale se poate face după diverse criterii:³

1. După natura diferendului: juridice sau politice.
2. După obiectul sau subiectul diferendului: teritoriale, comerciale, investiționale, ecologice etc. Disputele teritoriale ocupă un loc special în toată diversitatea diferendelor internaționale.⁴
3. După gradul de pericol pentru pacea și securitatea internațională: amenințătoare pentru pacea și securitatea internațională sau neamenințătoare pentru pacea și securitatea internațională;
4. După acoperirea geografică: locale, regionale, globale;
5. După numărul de subiecți: bilaterale sau multilaterale;
6. După tipurile de subiecți: diferende între state sau diferende cu participarea organizațiilor internaționale;
7. După nivelul de reprezentare al părților: interstatale, interguvernamentale, interdepartamentale.

Clasificarea acestor dispute este importantă pentru înțelegerea cauzelor lor și a posibilelor soluții.⁵

BIBLIOGRAFIE:

1. Actul Final de la Helsinki semnat la 1 august 1975 la Helsinki, Finlanda
2. Carta Organizației Națiunilor Unite, semnată la Conferința Națiunilor Unite privind Organizația Internațională de la San Francisco, California, Statele Unite ale Americii, pe 26 iunie 1945
3. Declarația asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile prietenești și de cooperare dintre state, conform Cartei Națiunilor Unite din 24.10.1970, Rezoluția ONU 2656/1970

¹ Carta Organizației Națiunilor Unite, semnată la Conferința Națiunilor Unite privind Organizația Internațională de la San Francisco, California, Statele Unite ale Americii, pe 26 iunie 1945. Disponibil: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>, accesat la data de 04.06.2024

² THOUVENIN, J.-M., Le rôle du juge international dans le règlement pacifique des différends. Disponibil: https://www.oas.org/es/sla/ddi/docs/publicaciones_digital_XXX_curso_derecho_internacional_2003_Jean-Marc_Thouvenin.pdf, accesat la data de 04.06.2024

³ ФРОЛЬЦОВ, В., Введение в теорию международных отношений Электронный учебно-методический комплекс, Белорусский государственный университет, Минск, 2023, Disponibil: <https://elibr.bsu.by/bitstream/123456789/297988/1/%D0%92%D0%B2%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5%20%D0%B2%20%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8E%20%D0%BC%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D1%83%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%8B%D1%85%20%D0%BE%D1%82%D0%BD%D0%BE%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B9.pdf>, accesat la data de 04.06.2024

⁴ ОРЛОВ, А., Понятие международного территориального спора // Вестник Удмуртского университета. Серия «Экономика и право». 2010. №3. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-mezhdunarodnogo-territorialnogo-spora>, accesat la data de 04.06.2024

⁵ МАРТИРОСЯН, Л., Значение классификации международных споров // Регион и мир. 2023. №2 (45). Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/znachenie-klssifikatsii-mezhdunarodnyh-sporov>, accesat la data de 04.06.2024

4. MUNTEANU, T., Căi și mijloace de reglementare a diferendelor internaționale: de la diplomație la forța armată . In: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Sociale)*, 2007, nr. 3, pp. 25-30
5. THOUVENIN, J.-M., Le rôle du juge international dans le règlement pacifique des différends. Disponibil: https://www.oas.org/es/sla/ddi/docs/publicaciones_digital_XXX_curso_derecho_internacional_2003_Jean-Marc_Thouvenin.pdf
6. United Nations Conference on International Organization (Documentation). III. 623. Disponibil: <https://digitallibrary.un.org/record/1300969?v=pdf>
7. МАРТИРОСЯН, Л., Значение классификации международных споров // Регион и мир. 2023. №2 (45). Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/znachenie-klassifikatsii-mezhdunarodnyh-sporov>
8. ОРЛОВ, А., Понятие международного территориального спора // Вестник Удмуртского университета. Серия «Экономика и право». 2010. №3. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-mezhdunarodnogo-territorialnogo-spora>
9. ФЕЛЬДМАН, Д. Политология конфликта. Учебное пособие М.: Изд. Дом. «Стратегия», 1998
10. ФРОЛЬЦОВ, В., Введение в теорию международных отношений Электронный учебно-методический комплекс, Белорусский государственный университет, Минск, 2023, Disponibil: <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/297988/1/%D0%92%D0%B2%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5%20%D0%B2%20%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8E%20%D0%BC%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D1%83%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%8B%D1%85%20%D0%BE%D1%82%D0%BD%D0%BE%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B9.pdf>
11. ЧЕРНОУДОВА, М., Понятие конфликта в международном праве, Disponibil: <https://conflictmanagement.ru/ponyatie-konflikta-v-mezhdunarodnom-prave/>

PRINCIPIUL VENIRII LA MOȘTENIRE ÎN ORDINEA CLASELOR ÎN ACTUALA REGLEMENTARE A CODULUI CIVIL AL REBLICII MOLDOVA

PRINCIPLE OF INHERITANCE IN THE ORDER OF CLASSES IN THE CURRENT REGULATIONS OF THE CIVIL CODE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Virgiliu Alexandru VOICU

Doctor în drept, Profesor universitar
Sapientia University, Sf. Gheorghe branch,
Cluj-Napoca

Vladimir CHIRONACHI

asistent universitar, Catedra de de Drept,
Facultatea de Drept și Administrație Publică,
Universitatea de Stat “Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

E-mail: chironachi@yahoo.com

ORCID ID: 0009-0006-9101-5153

Rezumat: *Problema transmiterii legale a moștenirii apare, de obicei, atunci când testatorul nu a dispus de bunurile sale printr-un testament, motiv pentru care această moștenire este numită moștenire legală. Moștenirea se transmite legal și în cazul în care, deși defunctul a dispus de bunurile sale printr-un testament, aceste dispoziții ale ultimei sale dorințe nu sunt valabile. Există situații în care aceeași moștenire se transmite atât legal, cât și testamentar; acesta este cazul în care, dacă există moștenitori rezervatari, defunctul poate dispune doar de o anumită parte a moștenirii – cota disponibilă, restul revenind, în virtutea legii, anumitor moștenitori legali. Transmiterea succesorală se bazează pe principiul tradițional al legăturii de sânge, care există între membrii aceleiași familii. Motivul adoptării acestui sistem este afecțiunea prezumată a celui care lasă moștenirea față de rudele sale cele mai apropiate. În principiu, legea cheamă la moștenire rudele apropiate ale defunctului – indiferent dacă legătura rezultă din căsătorie, din afara căsătoriei sau din adopție – precum și soțul supraviețuitor.*

Cuvinte-cheie: *moștenitor, moștenire legală, clase de moștenitori, grad de rudenie, descendent, reprezentare succesorală*

Abstract: *The problem of the legal devolution of the inheritance usually arises when the bequeather did not dispose of his assets by will, that is the reason why this inheritance is called an intestate inheritance. Inheritance differs by law and in the event that, although the deceased disposed of his assets by will, these dispositions of the last wish are not valid. There are situations in which one and the same inheritance differs both by law and by will, this is the case in which, if there are reserved heirs, the deceased can only dispose of a certain part of the inheritance - the available quota, by virtue of the law - certain legal heirs by virtue of the law.*

The successional transmission is based on the traditional principle of the blood relationship, which exists between the members of the same family. The reason for adopting this system is the presumptive affection of the one who leaves the inheritance towards his closest relatives. In principle, the law calls for the inheritance the close relatives of the deceased - regardless of whether the relationship results from marriage, out of wedlock or adoption - as well as his surviving spouse.

Keywords: *heir, legal inheritance, classes of heirs, degree of kinship, descendant, succession representation*

Moștenirea este considerată una dintre cele mai importante instituții ale dreptului civil ea fiind indisolubil legată de formele de proprietate. Moștenirea presupune un echilibru între voința celui ce-și planifică anticipat transmisiunea patrimoniului și cel (sau cei) ce “așteaptă”. Vreau să menționez acel fapt că dreptul de moștenire are la bază ideea de coproprietate familială. Astfel, patrimonial celui care lasă moștenirea nu este atît proprietatea sa exclusivă, cît mai mult un patrimoniu comun al familiei, deoarece toți membrii familiei au contribuit la constituirea acestuia prin munca și sacrificiile proprii. Așadar, moștenitorii nu dobîndesc patrimoniul străin, ci intră, de fapt în stăpînirea propriului lor patrimoniu. În același timp, dreptul de moștenire are la bază legătura de afecțiune ce unește membrii familiei, comunitatea de interese, drepturi și obligații ce există între ei.

Determinarea cercului de persoane, care conform prevederilor legale sînt chemate să culeagă patrimoniul celui ce lasă moștenirea constituie devoluțiunea succesorală legală. Legea stabilește pe baza unor principii o anumită ordine concretă de chemare la moștenire, numită și vocație concretă, efectiv utilă.¹ Clasele de moștenitori și gradele de rudenie sunt mijloace-juridice de stabire a sferei persoanelor chemate de lege la moștenire.² Rudenia este un termen cu care se operează destul de frecvent, iar definiția noțiunii o găsim și în Codul familiei. Clasa de moștenitori reprezintă grupul de rude al celui care lasă moștenirea, determinat potrivit legii, chemate să moștenească într-o anumită ordine față de alte grupe de rude dintr-o altă clasă.³

În scopul împiedicării fărîmîntării moștenirii și a scăderii valorii sale economice, legea instituie o ordine a vocației legale concrete a moștenitorilor folosind clasa (ordinul) de moștenitori și gradul de rudenie și stabilind trei principii de bază ale devoluțiunii legale:⁴

- I. Moștenitorii vor fi chemați la moștenire în ordinea claselor de moștenitori legali (Principiul Clasei Superioare);
- II. Rudele de grad mai apropiat, în cadrul aceleiași clase, înlătură de la moștenire rudele mai îndepărtate în grad (Principiul Proximității);
- III. Rudele de grad egal, în cadrul aceleiași clase, moștenesc în părți egale (Principiul Egalității).

Principiul venirii la moștenire în ordinea claselor (principiul clasei superioare)

Potrivit acestui principiu, clasele de moștenitori sînt chemate să culeagă patrimoniul succesoral în ordinea claselor stabilite de Codul civil al Republicii Moldova. Acest principiu este stipulat în art.2184 CC al RM, din ale cărui prevederi rezultă că moștenitorii din clasa posterioară sînt chemați la succesiunea legală numai dacă lipsesc moștenitori din clasele precedente sau dacă aceștia nu acceptă sau refuză succesiunea. Ei sînt chemați la succesiune și în cazul în care toți moștenitorii din clasele precedente au fost decăzuți din dreptul de succesiune.

Articolul 2184. Ordinea claselor

Clasele de moștenitori sînt chemate să culeagă moștenirea numai cîte una, în ordinea stabilită de prezentul cod, începînd cu clasa întîi.

Conform regulii stabilite de art.2184, prima clasă de moștenitori este chemată să culeagă patrimoniul succesoral cu excluderea totală a succesivilor din celelalte clase. Clasa a doua de moștenitori vine la moștenire în lipsa oricăror moștenitori din prima clasă și cu excluderea succesivilor din clasa a treia etc, clasa a patra și a cincea vor veni la moștenire doar dacă nu sunt moștenitori din clasele superioare, conform regulii menționate mai sus. Astfel, dacă există moștenitori de clasa întîi care nu au renunțat la moștenire și care nu sînt nedemni, aceștia înlătură de la succesiune pe moștenitorii din clasele subsecvente. Moștenitorii din clasa a doua vin la moștenire

¹ Anica Merișescu, Nicolae Deaconu. „Drept Succesoral”, București Lumina Lex, 2002, pag.23

² Dan Chirică. „Drept Civil Succesiuni și Testamente”, Rosetti, pag.65.

³ Stoica,V., Pușcaș, N., Trușcă, P. Drept Civil, Instituții de drept civil, Curs selectiv pentru Licență 2003-2004” Editura Universal Juridic, București 2003, pag.547.

⁴ Dumitru C. Florescu. „Drept Civil. Succesiunile”, București, 2001, pag.45.

doar dacă nu sînt moștenitori de clasa întâi sau dacă aceștia sînt renunțatori sau nedemni, cei din clasa a treia a patra și a cincea, doar dacă nu sînt moștenitori din clasele superioare.

Deci, esențial este criteriul ordinului clasei și nu cel al gradului de rudenie. În doctrină se discută pe marginea problemei dacă este posibilă chemarea la moștenire a două clase diferite. Unii autori consideră că această posibilitate nu este exclusă în ipoteza în care de cujus i-a dezmoștenit pe cei din clasa preferențială, iar aceștia sînt și moștenitori rezervatari, astfel încît moștenitorii preferențiali vor culege rezerva succesorală, iar restul moștenirii va fi culeasă de clasa subsecventă.

După cum am menționat rudele defunctului sunt grupate încinci clase de moștenitori legali.

Articolul 2178. Clasa întâi de moștenitori legali

(1) Fac parte din clasa întâi de moștenitori legali descendenții defunctului.

Articolul 2179. Clasa a doua de moștenitori legali

(1) Fac parte din clasa a doua de moștenitori legali părinții defunctului și descendenții acestora.

Articolul 2180. Clasa a treia de moștenitori legali

(1) Fac parte din clasa a treia de moștenitori legali bunicii și bunicii defunctului și descendenții acestora.

Articolul 2181. Clasa a patra de moștenitori legali

(1) Fac parte din clasa a patra de moștenitori legali străbunicii defunctului și descendenții acestora.

Articolul 2182. Clasa a cincea de moștenitori legali

(1) Fac parte din clasa a cincea de moștenitori legali strămoșii mai îndepărtați ai defunctului și descendenții acestora.

În ce privește utilizarea principiului priorității clasei de moștenitori, gradul de rudenie nu are nici o relevanță.

Clasele de moștenitori legali în actuala reglementare a codului civil.

Clasele de moștenitori și gradele de rudenie sunt mijloace tehnice-juridice ce stabilesc sfera persoanelor chemate de lege la moștenire. Această sferă este însă destul de extinsă și legea nu dorește o fărâmițare excesivă a succesiunilor. De aceea, dintre persoanele cu vocație legală la moștenire, legea stabilește o anumită ordine concretă de chemare la moștenire.

Transmisiunea succesorală este edificată pe principiul tradițional al legăturii de sânge, care există între membrii aceleiași familii. Adoptarea acestui sistem are ca rațiune prezumtivă afecțiune a celui care lasă moștenirea față de rudele sale cele mai apropiate. Cercul de persoane chemate să culeagă patrimoniul celui care lasă moștenirea. Acest procedeu se mai numește devoluțiune succesorală legală, elementul principal al căreia constituie determinarea sferei persoanelor chemate să culeagă moștenirea.

Noua reglementare a Cod Civil al RM, după modificările din 2019, urmează dispozițiile tradiționale și statornicite de divizare a moștenirii în moștenire legală și testamentară, de determinare a capacității succesorale, precum și a nedemnității de a moșteni. Reședința obișnuită a defunctului ca loc de deschidere a moștenirii.

În noua reglementare a Codului Civil, există o serie de modificări ce țin de moștenirea legală în Republica Moldova. Astfel aici vedem o caracterizare mai extinsă a moștenirii legale explicându-se expres clasele de moștenitori legali și modul lor de venire la moștenire.

Moștenirea legală poate interveni în cazul în care:

- Devoluțiunea moștenirii are loc conform dispozițiilor prezentei cărți (moștenire legală), în măsura în care nu există un testament valabil.
- Dacă testamentul se referă doar la o parte din masa succesorală, devoluțiunea celeilalte părți a masei succesorale are loc conform moștenirii legale.

Noua reglementare a codului civil în domeniul moștenirii legale, au adăugat ca număr încă două clase de moștenitori legali, astfel în prezent sunt reglementate cinci clase de moștenitori legali care pot veni la moștenire după cum urmează:

- Clasa întâi de moștenitori legali: Fac parte din clasa întâi de moștenitori legali descendenții defunctului. Descendentul care este în viață la momentul deschiderii moștenirii îi exclude de la moștenire pe ceilalți descendenți care se află în relații de rudenie cu defunctul prin intermediul celui dintâi. (3) Locul descendentului decedat la momentul deschiderii moștenirii îl ocupă descendenții acestuia (reprezentarea succesorală). Copiii defunctului moștenesc în cote succesoriale egale. Copiii care înlocuiesc părintele decedat conform dispozițiilor alin. (3) moștenesc în cote egale cota succesorală la care ar fi avut dreptul părintele decedat.

- Clasa a doua de moștenitori legali: Fac parte din clasa a doua de moștenitori legali părinții defunctului și descendenții acestora. Dacă la momentul deschiderii moștenirii părinții defunctului sunt în viață, moștenesc numai ei, în cote succesoriale egale. Dacă la momentul deschiderii moștenirii nu este în viață unul dintre părinții defunctului, în locul părintelui celui decedat sunt chemați la moștenire descendenții lui în conformitate cu regulile aplicabile pentru moștenitorii de clasa întâi. În cazul în care părintele decedat nu are descendenți, unic moștenitor devine părintele supraviețuitor. Spre deosebire de Codul Civil al RM care nu face nici o distincție dintre frații și surorile rezultați din aceeași căsătorie a soților cât și a celor rezultați din căsătorii diferite recunoscându-le ambelor categorii de moștenitori vocația succesorală egală, Codul Civil Român face această distincție astfel, în cazul în care colateralii privilegiați (frații și surorile defunctului) provin din căsătorii diferite, împărțirea moștenirii se va face pe linii. Succesiunea se va împărți în două părți una se va împărți liniei paterne (*dimidia paternis*) și alta liniei materne (*dimidia maternis*) Frații consanguini iau parte din linia paternă, iar cei uterini numai în linia maternă, în timp ce frații buni iau parte în ambele linii, deci ei vor primi de două ori cât primesc frații consanguini sau uterini (privilegiul dublei legături).

- Clasa a treia de moștenitori legali: Fac parte din clasa a treia de moștenitori legali bunicii și bunicile defunctului și descendenții acestora. Dacă la momentul deschiderii moștenirii bunicul și bunica sunt în viață, moștenesc numai ei, în cote succesoriale egale. Dacă la momentul deschiderii moștenirii unul dintre bunici dintr-o pereche nu este în viață, locul bunicului (bunicii) decedat(e) este ocupat de descendenții acestuia. Dacă bunicul (bunica) decedat(ă) nu are descendenți, cota succesorală a acestuia trece la celălalt bunic din perechea respectivă, iar dacă acesta nu este în viață, la descendenții acestuia din urmă. Dacă la momentul deschiderii moștenirii o pereche de bunici nu este în viață și dacă aceștia nu au descendenți, atunci moștenesc ceilalți bunici care sunt în viață, iar dacă aceștia nu sunt în viață, descendenții acestora. În măsura în care descendenții ocupă locul părinților lor sau al ascendenților mai îndepărtați, se aplică în mod corespunzător dispozițiile legale cu privire la moștenitorii de clasa întâi.

- Clasa a patra de moștenitori legali: Fac parte din clasa a patra de moștenitori legali străbunicii defunctului și descendenții acestora. Dacă la momentul deschiderii moștenirii străbunicul și/sau străbunica sunt în viață, moștenesc numai ei. Dacă sunt mai mulți, ei moștenesc în cote succesoriale egale, indiferent de faptul dacă aparțin aceleiași linii sau liniilor diferite. (3) Dacă la momentul deschiderii moștenirii străbunicii și străbunicele nu sunt în viață, moștenește acela dintre descendenți care se află într-un grad de rudenie mai apropiat cu defunctul. În cazul în care mai multe persoane se află în același grad de rudenie, aceștia moștenesc în cote succesoriale egale.

- Clasa a cincea de moștenitori legali: Fac parte din clasa a cincea de moștenitori legali strămoșii mai îndepărtați ai defunctului și descendenții acestora.

Clase de moștenitori au fost revizuite, astfel după aceste modificări în ordinea dată de prezentul cod, pot veni mai multe rude ale defunctului care întrunesc condițiile necesare pentru a putea moșteni. Făcând o comparație între prevederile Codului Civil din 2002 și noile modificări din 01.03.2019, putem menționa că prin adăugarea a încă două clase de moștenitori legali, se oferă posibilitatea și altor persoane care fiind rude ale defunctului să poată veni

la moștenire înainte ca statul să revendice moștenirea. Consider că adăugarea a încă două clase de moștenitori este un beneficiu pentru rudele defunctului, întrucât dacă acesta nu avea rude mai apropiate în viață devenea statul singurul moștenitor însă după noile modificări chiar și strămoșii mai îndepărtați au drept de moștenitor legal.

BIBLIOGRAFIE:

Izvoare normative:

1. Codul civil al Republicii Moldova /Legea nr. 1107-XV din 6 iunie 2002. Monitorul Oficial al RM, 2002, nr.82-86, art. 199. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=325085> (vizitat la 14.01.2019)
2. Hotărârea CSJ Cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației la examinarea cauzelor despre succesiune nr.13 din 03.10.2005. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2006, nr.5, p.4
3. Legea privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative nr. 133 din 15.11.2018. Monitorul Oficial nr.467-479/784 din 14.12.2018

Monografii:

1. Anica Merișescu, Nicolae Deaconu. „Drept Succesoral”, București Lumina Lex, 2002, pag.23
2. Dan Chirică. „Drept Civil Succesiuni și Testamente”, Rosetti, pag.65.
3. Stoica,V., Pușcaș, N., Trușcă, P. Drept Civil, Instituții de drept civil, Curs selectiv pentru Licență 2003-2004” Editura Universal Juridic, București 2003, pag.547.
4. Dumitru C. Florescu. „Drept Civil. Succesiunile”, București, 2001, pag.45.

PERTINENȚA, ADMISIBILITATEA ȘI APRECIEREA PROBELOR ÎN CADRUL PROCESULUI CIVIL

RELEVANCE, ADMISSIBILITY AND EVALUATION OF EVIDENCE IN CIVIL PROCEEDINGS

Ion GRECU

lector universitar, Catedra de Drept,
Facultatea de Drept și Administrație Publică,
Universitatea de Stat “B.P.Hasdeu” din Cahul

E-mail: grecu-ion@mail.ru

ORCID ID: 0009-0006-3205-2368

Rezumat: *În literatura de specialitate se afirmă că instanțele judecătorești ocupă un loc cheie în sistemul judiciar, deoarece în componența lor se realizează actul de justiție sau, cu alte cuvinte, îndeplinirea funcției judiciare în stat. Aceasta funcționează pe baza principiilor democratice menite să contribuie la realizarea unei justiții imparțiale.*

Cuvinte-cheie: *instanță judecătorească, participant la procesul civil, probe materiale, declarațiile martorilor, raport de expertiză, legalitatea probei, litigiu de drept*

Abstract: *In the specialized literature it is stated that the courts occupy a key place in the judicial system, because in their composition the execution of justice is put or in other words, the accomplishment of the judicial function in the state. It operates on the basis of democratic principles meant to contribute to the performance of an impartial justice.*

Keywords: *heir, legal inheritance, classes of heirs, degree of kinship, descendant, succession representation*

Noțiunea de „probă” și „probațiune” se folosesc în teoria probelor sub diferite aspecte. Proba, în înțeles procesual este o sursă despre o oarecare împrejurare de fapt ale cazului, obținute în ordinea stabilită de lege, iar probațiunea este un anumit procedeu de gândire logică, când pe baza circumstanțelor stabilite se confirmă sau se respinge însemnătatea unei oarecare împrejurări.

Probațiunea judiciară constă din patru etape consecutive:

- 1) determinarea circumstanțelor de fapt ce urmează a fi dovedite (circumstanțele de fapt pe care se întemeiază pretențiile și obiecțiile părților);
- 2) identificarea, colectarea și prezentarea probelor;
- 3) cercetarea probelor;
- 4) aprecierea probelor.

Totalitatea etapelor menționate în această consecutivitate, formează procesul probațiunii.

Scopul probațiunii ca formă a cunoașterii în procesul civil, este atingerea adevărului obiectiv. Sub adevăr obiectiv, se înțelege conținutul cunoștințelor omului, care corect reflectă realitatea obiectivă și nu depinde de subiect, nu depinde nici de om și nici de omenire.

A stabili adevărul în procesul civil, înseamnă a cunoaște toate circumstanțele care urmează a fi stabilite într-o cauză civilă în conformitate cu aceea cum ele au avut loc în realitate. Stabilirea faptelor cum ele au avut loc în realitate, este conținutul adevărului obiectiv în procesul civil. Adevărul se consideră concluziile judecătii, care corespund realității, iar caracterul obiectiv a acestor afirmații se lămurește prin faptul că ele oglindesc corect

realitatea obiectivă, dar nu a închipuirilor subiective, rupte de la realitate. La stabilirea adevărului, ajută însuși delimitarea funcțiilor participanților la procesul civil.

Pentru examinarea multilaterală deplină, un rol esențial îl are examinarea în instanța de fond a cauzei. În numărul garanțiilor stabilirii adevărului pe dosar, un rol important îl ocupă și activitatea organelor de judecată ierarhic superioare, care verifică, dacă a fost respectată procedura legală la examinarea și soluționarea cauzei.

Încălcarea regulilor a activității probatorii, dă naștere la un șir de situații dubioase privind exactitatea concluziilor, care în fine duc după sine la un șir de urmări de drept (probele obținute cu încălcarea prevederilor Codului de procedură civilă sau neexaminarea în modul stabilit în ședința judiciară). Deci, cea mai însemnată activitate a organelor judiciare și a părților este consacrată administrării tuturor probelor necesare, aprecierile lor complete și juste, în vederea cunoașterii faptelor sub toate aspectele.

Așadar, probațiunea constituie o parte de cea mai mare însemnătate a procesului civil, fără de care instanțele judecătorești nici nu și-ar putea îndeplini misiunea ce le revine. Prin mijlocirea probelor, ce se administrează în cazul probațiunii, instanțele judecătorești „au posibilitatea să stabilească adevărul” (principiul procesual fundamental) și, întemeindu-se pe acesta, să emită hotărâri juste cu privire la drepturile în litigiu și respectiv, fundamentarea (temeinicia și legalitatea) hotărârii.

În cadrul activităților desfășurate de instanță pentru aflarea adevărului în pricinile cercetate, aceasta trebuie mai întâi să examineze admisibilitatea probelor, să le administreze pe cele încuviințate, și apoi, cu ocazia deliberării, să aprecieze probele care au fost administrate. Părțile și alți participanți la proces, au dreptul de a prezenta orice probe pe care le consideră întemeiate în vederea susținerii pretențiilor din acțiune sau obiecțiilor împotriva acțiunii. Pertinența probelor e o condiție legală, exprimând cerința ca instanța de judecată să rețină spre examinare numai acele probe prezentate, care au importanță pentru soluționarea pricinii, ce au legătură cu obiectul probației, confirmă, combat ori pun la îndoială concluziile referitoare la existența sau inexistența de circumstanțe, importante pentru soluționarea justă a cauzei.

Regula pertinentei probelor, presupune examinarea și cercetarea numai a celor probe ce au legătură cu obiectul probației și care pot influența asupra soluționării pricinii civile. Prin relevanță propriu-zisă, se subînțelege legătura causală între conținutul probei și faptele care formează obiectul probației.

Regula pertinentei probelor include două aspecte de bază:

- 1) cercetarea tuturor probelor necesare examinării și soluționării pricinii civile;
- 2) excluderea probelor care nu au legătura cu pricina civilă.

La baza regulii privind relevanța probelor, se află legătura obiectivă între conținutul probei și faptele care fac parte din obiectul probației. Conform art. 121 Cod de procedură civilă „Instanța judecătorească reține spre examinare și cercetare numai probele pertinente care confirmă, combat ori pun la îndoială concluziile referitoare la existența sau inexistența de circumstanțe, importante pentru soluționarea justă a cauzei”. Regula cu privire la relevanța probei, este adresată instanței de judecată, deoarece părțile și alți participanți la proces, prezentând probe, pot da greș în determinarea pertinentei probelor. Veridicitatea probelor, este acea calitate a probelor caracterizată prin furnizarea unei informații ce corespunde realității. Potrivit art. 130 alin. (5) Cod de procedură civilă „Proba este declarată ca fiind veridică dacă instanța constată prin cercetare și comparare cu alte probe că datele pe care le conține corespund realității”. A constata veridicitatea unei probe, înseamnă a aprecia dacă martorul spune adevărul despre existența sau inexistența anumitor fapte, dacă corespund realității datele ce se conțin într-un anumit document etc.

Veridicitatea probelor, poate fi determinată după următoarele reguli:

- este veridică acea probă care este obținută dintr-o sursă de informație de o înaltă încredere;
- veridicitatea probei se verifică prin suprapunerea ei altor probe;

- veridicitatea probei se verifică prin aprecierea în ansamblu a tuturor probelor administrate în legătură cu examinarea pricinii civile.

Admisibilitatea probelor

Admisibilitatea mijloacelor de probație, este o regulă care limitează folosirea mijloacelor de probație, stabilind că împrejurările pricinii, care după lege trebuie să fie confirmate cu anumite mijloace de probă, nu pot fi confirmate cu nici un fel de alte mijloace de probă. Regula admisibilității mijloacelor de probație, are pentru instanță un caracter imperativ (obligatoriu). Admisibilitatea probelor, se determină în conformitate cu legea în vigoare la momentul eliberării lor. În ceea ce privește regula admisibilității, e necesar de a respecta două condiții:

- condiția utilizării numai a mijloacelor de probație prescise de lege pentru dovedirea circumstanțelor respective (admisibilitate pozitivă) sau interzicerea utilizării unor mijloace de probație (admisibilitate negativă);
- condiția respectării regulilor de procedură cu privire la colectarea, prezentarea și administrarea lor.

Circumstanțele care, conform legii, trebuie confirmate prin anumite mijloace de probație, nu pot fi dovedite cu nici un fel de alte mijloace probante¹. Admisibilitatea probelor, se determină în conformitate cu legea în vigoare la momentul eliberării lor. Se consideră inadmisibile probele obținute cu încălcarea prevederilor legii, cum ar fi inducerea în eroare a participantului la proces, încheierea actului de către o persoană neîmpuțernicită, încheierea defectuoasă a actului procedural, alte acțiuni ilegale².

Se consideră inadmisibile, probele ce nu au fost prezentate de participanții la proces până la data stabilită de judecător, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 204 și art. 372 alin.(1) Cod de procedură civilă³. Administrarea probelor, se face în fața instanței de judecată în ordinea în care aceasta consideră că pot contribui la soluționarea pricinii. Dovada și dovada contrarie vor fi examinate (administrare) în același timp.

Aprecierea probelor

Ultima etapă a procesului de probație este aprecierea probelor. Aprecierea probelor, este activitatea subiecților probației care decurge în baza legilor logicii și în condițiile stabilite de lege și se referă la determinarea pertinentei, admisibilității, veridicității, suficienței, forței probante și interconexiunii probelor⁴.

Aprecierea probelor, se înfăptuiește cu respectarea următoarelor reguli (principii):

- 1) Instanța judecătorească apreciază probele după intima ei convingere, călăuzindu-se de lege. Instanța de judecată, apreciază dovezile după intima ei convingere, întemeiată pe cercetarea sub toate aspectele, completă și obiectivă în ședință a tuturor împrejurărilor pricinii în ansamblul lor, călăuzindu-se de lege⁵;
- 2) Nici un fel de probe, nu au pentru instanța judecătorească o forță probantă prestabilită fără aprecierea lor.

Nici un fel de dovezi nu au pentru instanța de judecată o forță probantă de mai înainte stabilită. Fiecare probă se apreciază de instanță privitor la pertinența, admisibilitatea, veridicitatea ei, iar toate probele în ansamblu, privitor la legătura lor reciprocă și suficiența pentru soluționarea pricinii. Ca rezultat al aprecierii probelor, instanța judecătorească este obligată să reflecte în hotărâre, motivele concluziilor sale privind admiterea unor probe și respingerea altor probe, precum și argumentarea preferinței unor probe față de altele⁶. Proba este declarată ca fiind veridică, dacă instanța constată prin cercetare și comparare cu alte probe că datele pe care le conține corespund

¹ Codul de procedură civilă a Republica Moldova, nr.225 – XV din 30.05.2003, art. 122 alin. (1)

² Codul de procedură civilă a Republica Moldova, nr.225 – XV din 30.05.2003, art. 122 alin. (2)-(3)

³ Codul de procedură civilă a Republica Moldova, nr.225 – XV din 30.05.2003, art. 122 alin. (4)

⁴ V.Macinskaia, D. Visternicean, E. Belei; coord. Principal: E. Muraru. Drept procesual civil; Intentarea, pregătirea și examinarea în fond a pricinilor civile; Proceduri necontencioase în procesul civil – Chișinău, Ed. Elan Inc, 2008, pag. 60

⁵ Codul de procedură civilă a Republica Moldova, nr.225 – XV din 30.05.2003, art. 130 alin. (1)

⁶ Codul de procedură civilă a Republica Moldova, nr.225 – XV din 30.05.2003, art. 130 alin. (4)

realității. Aprecierea corectă a probelor de către instanța de judecată are o semnificație deosebită pentru adoptarea unei hotărâri judecătorești legale și întemeiate.

BIBLIOGRAFIE:

1. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova. Legea nr. 225-XV din 30.05.2003. Republicat: Monitorul Oficial al R.Moldova nr.285-294/436 din 03.08.2018.
2. Macinscaia V., Visternicean D., Belei E. Drept procesual civil. Intentarea, pregătirea și examinarea în fond a pricinilor civile. Proceduri necontencioase în procesul civil. Chișinău: Elan Poligraf, 2008, p. 22

DESEMNAREA, ÎNREGISTRAREA CANDIDAȚILOR ȘI STATUTUL CONCURRENTULUI ELECTORAL LA ALEGERILE LOCALE GENERALE

DESIGNATION, REGISTRATION OF CANDIDATES AND THE STATUS OF THE ELECTORAL COMPETITOR IN THE GENERAL LOCAL ELECTIONS

Igor SOROCEANU

Formator în domeniul electoral al Instituției Publice,

„Centrul de instruire continuă în domeniul electoral” (CICDE) al Comisiei Electorale Centrale (CEC);

Doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,

E-mail: soroceanuuigor@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-8719-0454

Rezumat: Alegerile locale generale reprezintă un element esențial al democrației, oferind cetățenilor posibilitatea de a-și alege reprezentanții la nivel local, cei care vor administra și vor lua decizii ce afectează direct viața comunității. În contextul alegerilor locale, desemnarea și înregistrarea candidaților sunt procese fundamentale care asigură transparența și echitatea competiției electorale.

Cuvinte-cheie: concurrent electoral, criterii de eligibilitate, selecție internă, desemnare, înregistrare, drepturi și obligații, etc.

Abstract: General local elections are an essential element of democracy, giving citizens the opportunity to choose their representatives at the local level, those who will administer and make decisions that directly affect the life of the community. In the context of local elections, the nomination and registration of candidates are fundamental processes that ensure the transparency and fairness of the electoral competition.

Keywords: electoral competitor, eligibility criteria, internal selection, designation, registration, rights and obligations, etc.

Introducere

Statutul concurrentului electoral definește drepturile și obligațiile candidaților, contribuind la desfășurarea corectă și eficientă a campaniei electorale.

Procedurile de desemnare și înregistrare a candidaților, precum și statutul concurrentului electoral, devin aspecte cruciale pentru asigurarea unui proces electoral echitabil și transparent.

Importanța acestui proces este accentuată de impactul direct pe care îl au deciziile luate la nivel local asupra vieții cotidiene a cetățenilor, de la infrastructură și servicii publice, până la dezvoltarea economică și socială a comunității.

Gradul de investigare a problemei la momentul actual, scopul cercetării. La momentul actual, importanța și scopul de elaborare a prezentului demers științific, apare din intenția autorului de a releva în prim-plan unele repere ale procesului de desemnare, înregistrare a candidaților și statutul concurrentului electoral la alegerile locale generale. Totodată este și necesitatea stringentă de efectuare a unei analize ample referitor la esența subiectului cercetării.

Materiale utilizate și metode aplicate. În procesul elaborării articolului științific ne-am ghidat de mai multe și diverse metode de cercetare științifică care au făcut posibilă investigarea corespunzătoare a subiectului titlului, dintre care putem enumera: metoda analizei, metoda sintezei, metoda deducției, metoda sistemică, metoda istorică, precum și metoda comparativă.

Baza teoretico-juridică a demersului științific cuprinde materialul definitiv precum ar fi legislația națională, rapoartele de activitate ale Comisiei Electorale Centrale a Republicii Moldova, precum și unele surse media deschise și accesibile publicului larg – care direct sau indirect, abordează esența și conținutul subiectului supus cercetării.

Rezultatele obținute în baza analizelor științifice efectuate. Desemnarea candidaților este primul pas crucial în procesul electoral, reprezentând modalitatea prin care partidele politice și candidații independenți sunt selectați pentru a participa în alegerile locale generale. Acest proces este esențial pentru asigurarea unei competiții electorale corecte și transparente și este reglementat de cadrul legal specific fiecărei țări sau regiuni. O prezentare detaliată a procedurii de desemnare a candidaților, este reglementată de legislația electorală specifică, care include: Constituția țării, care stabilește principiile fundamentale ale procesului electoral; Legea electorală, care detaliază procedurile, criteriile și regulile specifice pentru desemnarea și înregistrarea candidaților; Regulamentele emise de autoritățile electorale, care oferă ghiduri și instrucțiuni pentru implementarea legii electorale.

Criteriile de eligibilitate pentru candidați pot varia în funcție de legislația națională și locală, dar în general includ:

- cetățenia, candidații trebuie să fie cetățeni ai țării respective;
- vârsta minimă, există o limită de vârstă sub care o persoană nu poate candida;
- capacitatea juridică, candidații trebuie să aibă capacitate juridică deplină și să nu fie lipsiți de drepturi civile și politice;
- condiții de integritate, excluderea persoanelor condamnate pentru anumite infracțiuni sau aflate în situații de incompatibilitate legală.

Partidele politice joacă un rol central în desemnarea candidaților. Acest proces include: *selecția internă* – partidele politice organizează alegeri interne, convenții sau comitete de selecție pentru a desemna candidații. Aceste procese interne sunt reglementate de statutul și regulamentele interne ale fiecărui partid; *nominalizarea oficială* – odată selectați, candidații sunt nominalizați oficial de către partid printr-un proces formalizat, care poate include depunerea unor documente la autoritatea electorală.

Desemnarea candidaților este un proces complex și esențial pentru asigurarea unei competiții electorale corecte și transparente. Prin reglementări clare și proceduri bine definite, se asigură că toți candidații care participă la alegeri îndeplinesc criteriile de eligibilitate și au susținerea necesară. Acest proces este crucial pentru consolidarea democrației și pentru încrederea cetățenilor în sistemul electoral.

Înregistrarea candidaților. Înregistrarea candidaților este un proces formal și esențial în organizarea alegerilor locale generale, care asigură că toți cei care doresc să participe în competiția electorală îndeplinesc criteriile legale și au depus documentația necesară. Acest proces este reglementat de legislația electorală și este gestionat de autoritățile electorale pentru a garanta transparența și corectitudinea alegerilor.

Candidații, fie că sunt desemnați de partide politice/blocuri electorale sau sunt independenți, trebuie să depună o serie de documente la autoritatea electorală. Aceste documente includ: *declarația de candidatură* – un document oficial în care candidatul își exprimă intenția de a participa în alegeri; *documente de identitate* – copii ale actelor de identitate pentru a dovedi cetățenia și eligibilitatea candidatului; *certificat de cazier judiciar* – pentru a demonstra că candidatul nu are condamnări care l-ar face neeligibil; *lista de susținători* – pentru candidații independenți, aceasta trebuie să includă un număr minim de semnături de susținere din partea electoratului. Numărul exact de semnături necesare este stabilit de lege; *declarație de avere și interese* – pentru a asigura transparența și a preveni conflictele de interese; *programul electoral* – uneori solicitat de autoritățile electorale pentru a informa publicul despre intențiile și platforma candidatului.

Autoritatea electorală verifică documentele depuse de candidați pentru a se asigura că: documentele sunt complete și corect completate; candidatul îndeplinește toate criteriile de eligibilitate și lista de susținători este validă:

În cazul candidaților independenți, autoritatea electorală verifică autenticitatea semnăturilor și conformitatea cu cerințele legale.

Orice cetățean care îndeplinește criteriile de eligibilitate stabilite de legislația electorală are dreptul de a depune o candidatură pentru alegerile locale.

Candidații au dreptul să fie informați cu privire la toate cerințele și procedurile de înregistrare, inclusiv documentele necesare și termenele limită.

Candidații trebuie să fie tratați în mod echitabil și nediscriminatoriu de către autoritățile electorale pe parcursul întregului proces de înregistrare.

Candidații au dreptul de a contesta deciziile autorităților electorale privind înregistrarea lor. Contestațiile trebuie să fie soluționate conform procedurilor legale.

Candidații au dreptul de a-și retrage candidatura înainte de alegeri, respectând condițiile și termenele stabilite de legislația electorală.

Candidații au dreptul să fie asistați de un avocat sau consilier juridic în toate etapele procesului de înregistrare și în cazul contestațiilor.

Candidații au obligația de a depune toate documentele necesare în termenele stabilite de legislația electorală.

Candidații trebuie să furnizeze informații corecte și complete în toate documentele depuse pentru înregistrare, inclusiv declarațiile de candidatură, listele de susținători și declarațiile de avere și interese.

Candidații trebuie să respecte toate cerințele legale și reglementările emise de autoritățile electorale privind procesul de înregistrare.

Candidații au obligația de a declara sursele de finanțare a campaniei electorale și de a respecta limitele de cheltuieli stabilite de legislație.

Candidații trebuie să evite orice situație de conflict de interese și să respecte regulile privind incompatibilitățile stabilite de legislația electorală, etc.

Statutul concurentului electoral. Statutul concurentului electoral reglementează drepturile, obligațiile și condițiile în care candidații desfășoară activitățile lor în timpul procesului electoral. Acesta este esențial pentru a asigura o competiție echitabilă, transparentă și corectă, în conformitate cu normele democratice. Statutul concurentului electoral este stabilit prin legislația electorală și este aplicat de autoritățile electorale competente.

Statutul concurentului electoral este esențial pentru menținerea unui proces electoral corect, transparent și democratic. Respectarea drepturilor și obligațiilor stabilite prin legislația electorală garantează o competiție echitabilă și protejează integritatea alegerilor.

Autoritățile electorale joacă un rol crucial în monitorizarea și aplicarea acestor reguli, contribuind astfel la consolidarea încrederii cetățenilor în sistemul electoral și în democrație.

Concluzie. În final pot argumenta că desemnarea, înregistrarea candidaților și statutul concurentului electoral la alegerile locale generale este de o mare importanță pentru funcționarea democratică și transparentă a proceselor electorale. Aceste procese nu numai că definesc cine poate participa la alegeri, dar și cum se asigură echitatea, legalitatea și integritatea competiției electorale.

Desemnarea, înregistrarea candidaților și statutul concurentului electoral sunt componente fundamentale ale unui proces electoral sănătos și democratic. Prin stabilirea unor reguli clare și transparente, și prin asigurarea respectării acestora, se garantează că alegerile locale generale sunt desfășurate în mod echitabil, corect și cu respect pentru voința cetățenilor.

Aceasta consolidează încrederea în instituțiile democratice și în capacitatea lor de a organiza alegeri libere și corecte, contribuind astfel la stabilitatea și dezvoltarea democratică a comunităților locale.

BIBLIOGRAFIE:

1. Codul electoral al Republicii Moldova nr.325 din 08.12.2022 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.426-427 din 23.12.2022, în vigoare conform ultimelor modificări și ajustări din 25.01.2024 (Legea nr.1 din 18.01.2024);
2. Bejinaru Vlada, Desfășurarea unei campanii electorale în Republica Moldova. Poate fi accesat la următorul link: <https://ru.scribd.com/document/723998182/>, vizualizat la 24.08.2024;
3. Comisia Electorală Centrală a Republicii Moldova. Desemnarea și înregistrarea candidaților. Poate fi accesat la următorul link: <https://a.cec.md/ro/desemnarea-si-inregistrarea-candidatilor-8539.html>, vizualizat la 21.08.2024;
4. Comisia Electorală Centrală a Republicii Moldova. Regulamente. Poate fi accesat la următorul link: <https://a.cec.md/ro/regulamente-14836.html>, vizualizat la 03.09.2024.

**DISPUNEREA ȘI EFECTUAREA EXPERTIZELOR JUDICIARE ÎN PROCESUL CERCETĂRII
INFRAȚIUNILOR COMISE DE GRUPĂRI CRIMINALE ORGANIZATE**

**THE APPOINTMENT AND CONDUCT OF JUDICIAL EXPERTISE IN THE INVESTIGATION OF CRIMES
COMMITTED BY ORGANIZED CRIMINAL GROUPS**

Oleg APĂRECE

asist., univ., Catedra Drept,

Facultatea Drept și Administrație Publică,

Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

E-mail: olegaparece01@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-4127-9602

Arina CAPRARU

student anul III,

Facultatea Drept și Administrație Publică,

Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

E-mail: arinacapraru09@gmail.com

Abstract: *Expertiza judiciară joacă un rol esențial în investigarea infracțiunilor comise de grupuri criminale organizate, oferind o abordare specializată pentru descoperirea adevărului și asigurarea justiției. În acest articol se analizează aspectele procedurale și practice legate de dispunerea și efectuarea expertizei judiciare în astfel de cazuri, concentrându-se pe utilitatea acestora ca mijloc de probă în investigațiile penale. Studiul evidențiază importanța expertizelor tehnico-criminalistice și economice, în special în cazurile de infracțiuni financiare, cum ar fi spălarea banilor. Printre subiectele cheie se numără examinarea documentelor scrise, a registrelor contabile și a altor date financiare pentru a stabili autenticitatea, a detecta falsificările și a determina amploarea prejudiciilor. Articolul abordează, de asemenea, provocările legate de efectuarea expertizelor judiciare, cum ar fi opoziția din partea persoanelor vinovate și complexitatea analizei informațiilor specializate. Concluziile subliniază necesitatea implicării experților cu cunoștințe specifice pentru a sprijini eficient procedurile judiciare și a asigura recuperarea prejudiciilor materiale cauzate de activitățile infracționale.*

Cuvinte-cheie: *expertiză judiciară, grupuri criminale organizate, spălare de bani, urmărire penală, probe*

Abstract: *Judicial expertise plays a critical role in the investigation of crimes committed by organized criminal groups, offering a specialized approach to uncovering the truth and ensuring justice. This article explores the procedural and practical aspects of ordering and conducting judicial expertise in such cases, focusing on its utility as evidence in criminal investigations. The study highlights the significance of technical-criminalistic and economic expertise, particularly in cases involving financial crimes like money laundering. Key topics include the examination of written documents, accounting records, and other financial data to establish authenticity, detect falsifications, and determine the extent of damages. The article also addresses challenges in conducting judicial expertise, such as the opposition of guilty parties and the complexity of analyzing specialized information. The findings emphasize the necessity of involving experts with specific knowledge to support judicial proceedings effectively and ensure the recovery of material damages caused by criminal activities.*

Keywords: *judicial expertise, organized criminal groups, money laundering, criminal investigation, evidence*

O parte considerabilă a infracțiunilor comise astăzi (în special în domeniul bancar, comercial, financiar etc.) sunt săvârșite de grupuri criminale bine organizate¹. Criminalitatea organizată, ca fenomen socialmente extrem de periculos, este menționată de multe ori, pe bună dreptate, ca fiind o criminalitate „perfecționată”. Desigur, infracțiunile comise de grupările criminale organizate s-au manifestat întotdeauna printr-un grad de pericol social mult mai avansat decât faptele comise, în particular, de persoane. În primul caz, în activitatea infracțională sunt antrenate mai multe persoane, unite printr-un scop unic infracțional, pregătiți pentru realizarea lui, și sunt cauzate prejudicii substanțiale, ceea ce determină un anumit specific al mecanismului activității criminale și în raport cu particularitățile metodice de cercetare a unor asemenea fapte².

Antrenarea tot mai frecventă a unor specialiști în investigații judiciare a fost impusă atât de nevoia largirii posibilităților de perfecționare a activității de înfăptuire a justiției, cât și de progresul rapid al științei și tehnicii, cu impact direct asupra aflării adevărului³. Or, instituțiile de expertiză judiciară reprezintă o parte integrantă a sistemului de justiție. Opiniile experților, furnizate de către aceste instituții, sunt esențiale pentru realizarea justiției bazată pe dovezi. Calitatea și acuratețea investigațiilor și examinărilor criminalistice au un impact extins asupra calității justiției⁴.

Categoria specialităților la care se apelează pentru lămurirea unor probleme cu semnificație juridică într-o cauză este foarte largă⁵.

Expertiza judiciară⁶ este acțiunea procesual-penală, efectuată în baza ordonanței organului de urmărire penală sau a încheierii instanței de judecată, care constă în cercetarea materialelor și obiectelor din cadrul cauzei penale în vederea formulării de concluzii de către persoanele care posedă cunoștințe și deprinderi speciale în anumite domenii. Particularitatea expertizei, în calitate de mijloc de probă, constă în faptul că cercetării sunt supuse acele obiecte care sunt administrate de organul de urmărire penală⁷. Din acest considerent, eficacitatea ei este determinată de caracterul activ al antrenării acestuia din urmă în descoperirea și ridicarea obiectelor și documentelor, în obținerea mostrelor pentru cercetarea comparativă⁸. În procesul cercetării infracțiunilor comise de grupările criminale organizate de cele mai frecvente ori sunt dispuse expertize judiciare, orientate spre clarificarea conținutului veridic al documentației contabile. Fără o analiză specială a faptelor depistate este imposibil de a dovedi vinovăția persoanelor, care au comis infracțiunea vizată. În cazurile în care, concluziile expuse în actul de control fiscal generează anumite dubii sau neclarități sau dacă pentru analiza acestora sunt necesare cunoștințe speciale, se purcede la dispunerea, în cadrul cauzelor penale, a expertizelor judiciare contabile, fiscale, financiar-economice și complexe. La etapa inițială a cercetării, de cele mai frecvente ori sunt dispuse expertize direcționate spre clarificarea conținutului autentic al documentației contabile. Prezența acestor informații face posibilă și aplicarea eficientă a sechestrului asupra mijloacelor bănești și bunurilor persoanelor, în calitate de măsură asiguratorie a recuperării prejudiciului material cauzat prin faptele de spălare de bani.

În literatura de specialitate se menționează, pe bună dreptate, că persoanele vinovate se opun, în cel mai activ mod, anume luării de măsuri asiguratorii în vederea recuperării acestui prejudiciu⁹. În situațiile în care

¹ Jitariuc V. Particularități ale acțiunilor de urmărire penală în cazul infracțiunilor comise de grupele criminale organizate. În: *Tradiție și inovare în cercetarea științifică*. Ediția 11, Vol. II, 7 octombrie 2022, Bălți. Bălți: Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți, 2022, p. 46.

² Jitariuc V. Particularități tactico-metodologice de investigare a infracțiunilor săvârșite de grupările criminale organizate. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, nr. 4 (67), Chișinău, 2023, p. 15.

³ Jitariuc V., Rusu V. *Criminalistica și expertiza judiciară*. Note de curs. Tip. Centrografic. Cahul, 2023, p. 270.

⁴ Jitariuc V., Rusu V. *Tratat de criminalistică. Partea a II-a. Tactica criminalistică*. Ed. Pro Universitaria. București, 2025, p. 902.

⁵ Stancu Em., Manea T. *Tactică criminalistică (I)*. Curs universitar. Ed. Universul Juridic. București, 2017, p. 97.

⁶ *Legea Republicii Moldova „Cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar”*, nr. 68 din 14.04.2016. // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 157-162/316 din 10.06.2016. Disponibil la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146146&lang=ro#, accesat la 26.01.2025.

⁷ Jitariuc V., Rusu V. *Judicial trancelogy and its Expertise*. Monographs. Pro Universitaria, București, 2024, p. 12.

⁸ *Практическая криминалистика. Учебное пособие*. Екатеринбург, 1994. Часть 1., с. 92.

⁹ Бабаев О. С. *Концептуальные основы и тенденции развития криминалистической тактики*. Изд. ПЕНАТЫ. М., 1999, с. 135; Карагодин В. Н. *Преодоление противодействия предварительному следствию*. Издательство Уральского Университета, 1992, с. 119.

concluziile expuse în actul de control generează anumite dubii (neclarități) sau dacă pentru analiza lor mai minuțioasă sunt necesare cunoștințe speciale, în cadrul cauzelor penale, se dispune efectuarea expertizei judiciare contabile și judiciare economice. Deci, expertizele de bază pe categoria infracțiunilor de spălare de bani țin de cercetarea documentelor. La ele se atribuie expertizele criminalistice și expertizele judiciare economice. Sarcina expertizei tehnico-criminalistice a documentelor este de a stabili modalitatea prin care a fost întocmit, confecționat documentul; a fost sau nu folosit un formular original sau falsificat în acest sens; au fost aplicate amprente de ștampilă prin intermediul clișeului original sau falsificat; au fost sau nu operate corectări în conținutul textului inițial, care este caracterul lor; care era conținutul textului inițial. În situația prezenței documentelor scrise poate fi efectuată expertiza judiciară grafoscopică și grafologică. De rând cu documentul cercetat în cadrul expertizei, urmează a fi utilizate materiale de comparație: libere (anterioare sau preexistente), intermediare și experimentale (efectuate la cerere)¹.

Cercetarea criminalistică a înscrisurilor, în accepțiunea să cuprinzătoare, reprezintă un domeniu distinct, respective al tehnicii criminalistice și are ca obiective principale: a) cercetarea tehnică a actelor scrise, destinată în special descoperirii falsului ori contrafacărilor de documente; b) cercetarea criminalistică a falsului de mână, având drept scop stabilirea autenticității scrisului unei persoane ori identificarea persoanei scriptorului, inclusiv a unor falsuri de genul imitării sau deghizării. Cercetarea actelor scrise în criminalistică are o sferă mai restrânsă în comparație cu cea judiciară. Astfel, în privința obiectelor cercetării criminalistice, autorul Gabriel Naghi menționează: stabilirea mijloacelor, respectiv a substanței cu care au fost scrise; vechimea scrierii; reconstituirea scrisului din acte deteriorate; citirea textelor cifrate; stabilirea falsului; identificarea persoanelor după scrisul de mână. Cercetarea criminalistică are în vedere, prin excelență, expertiza actelor scrise pentru înlăptuirea justiției. Cercetarea judiciară a actelor scrise presupune examinarea lor contabilă, financiară, criminalistică și de altă natură².

Pentru a putea fi examinate de către un specialist, organul de urmărire penală trebuie să pună la dispoziția acestuia documentul sau actul scris după ce el a fost ridicat, în general, în urma unei activități de urmărire penală (cercetarea la fața locului, ridicarea de înscrisuri, percheziție, constatarea infracțiunii flagrante etc.). Actul scris poate fi descoperit integru sau distrus în mod intenționat (țaiat, rupt, ars) sau prin acțiunea factorilor externi, prin trecerea timpului (putrezit), bine sau mai puțin corespunzător conservat (umezit, prăfuit, mușcat etc.). Pe documentele scrise nu se fac mențiuni (adnotări), nu se îndoiește pentru a nu altera scrisul și nu se îndoiesc, ci se protejează prin introducerea într-un plic de mărime corespunzătoare care va fi legal (capsat) în dosarul cauzei³. Prin înscris se înțelege orice semn material, vizibil și permanent, care servește la transmiterea gândurilor și ideilor. Legea penală atribuie termenului de înscris aceea de act alcătuit în formă scrisă. Înscrisul poate fi oficial sau sub semnătură privată, fiind însă necesar să aibă aptitudinea de a da naștere, de a modifica sau stinge un drept sau o obligație ori de a genera alte consecințe juridice⁴.

Prin examinarea actelor scrise, expertul se poate pronunța asupra vechimii și autenticității acestora în cazul înscrisurilor falsificate în care data reală ori momentul redactării nu corespunde cu data indicate în act sau când anumite părți din înscris sunt redactate în perioade diferite de timp, contrar aparențelor, multe dintre acestea fiind tipice pentru falsul prin adăugare de text⁵. Pentru stabilirea autenticității actului scris, specialistul va avea în vedere: a) îndeplinirea cerințelor legale privind forma și conținutul actului scris; b) corespondența dintre actul autentic și cel în litigiu sub aspectul formei și conținutului; c) stabilirea termenului real de valabilitate a actului scris; d) stabilirea

¹ Аверьянова Т. В., Белкин Р. С., Корухов Ю. Г., Россинская Е. Р. Криминалистика. Учебник для вузов. 4-е издание. НОРМА ИНФРА-М. М., 2016, с. 765.

² Naghi G. Criminalistica. Ed. C. H. BECK. București, 2014, p. 197.

³ Catuna N. V. Criminalistica. Ed. C. H. BECK. București, 2008, p. 66.

⁴ Naghi G. Op. cit., p. 198.

⁵ Stancu Emilian. Tratat de criminalistică. Ediția a 5-a revăzută și adăugată. Ed. Universul Juridic. București, 2010, p. 263.

realității datelor înscrise în document; e) starea elementelor de protecție (securitate) conținute de actul scris; f) autenticitatea ștampilei.

Determinarea autenticității unui înscris este, în esență, strâns legată de analiza criminalistică a falsului, iar absența oricărei intervenții pentru falsificarea acestuia îi conferă autenticitatea¹. Elementele principale comune, care sunt avute în vedere la stabilirea autenticității unui înscris, sunt următoarele: îndeplinirea cerințelor legale privind forma și conținutul actului scris, acesta trebuind să fie datat, semnat, ștampilat, înregistrat, eventual numerotat; aflarea actului în termenul de valabilitate, care, în majoritatea situațiilor, este limitat la o anumită perioadă de timp, specificată în document; existența elementelor de protecție sau de securitate, destinate să ateste autenticitatea unui document și să prevină falsificarea sau contrafacerea sa. Totodată, organul de urmărire penală procedează la ridicarea și conservarea actelor scrise, aplicând metode diferite în raport cu natural or și cu starea în care se află². În sarcinile expertizei judiciare economice intră stabilirea, în baza documentelor de evidență economică, a datelor faptice referitoare la operațiunile financiar-economice efectuate, la indicii economici, la lipsă sau prezența mijloacelor financiare³.

După cum ne demonstrează literatura de specialitate și practica judiciară din domeniu, din categoria expertizelor judiciare economice, cel mai frecvent sunt dispuse expertiza contabilă, expertiza fiscală și expertiza financiar-economică. Expertiza contabilă este o activitate de cercetare și investigație efectuată de către un specialist care are calitatea de expert contabil, cu scopul de a stabili o anumită situație, problemă sau litigiu. Expertizele contabile sunt mijloace de probă utilizate în rezolvarea unor cauze care necesită cunoștințe de strictă specialitate din partea unor persoane care au calitatea de experți contabili. Obiectul principal al cercetării și investigației expertizei contabile îl constituie documentele, datele și informațiile contabile⁴. Expertiza contabilă este o profesie liberală similară cu cea de auditor financiar, administrator judiciar, lichidator, evaluator, avocat etc. Principala necesitate a expertizelor contabile judiciare decurge din faptul că sistemul contabil din întreprinderi, instituții și organizații poate fi structurat și condus numai de către specialiști în materie, iar informațiile furnizate de contabilitate pot fi interpretate corect numai de profesioniștii ai domeniului. Cu atât mai mult, folosirea datelor și documentelor contabile ca probe în justiție nu se poate face în orice condiții. Se are în vedere complexitatea și diversitatea mișcărilor de valori, particularitățile acestora în diferite sectoare și ramuri de activitate economică și socială, ca și existența mai multor posibilități tehnice de tratare și reflectare a lor în documentele specifice și în conturi. În plus, documentele justificative, cele de evidență operativă sau contabile nu pot fi administrate direct ca probe, și asta din cel puțin trei motive: a) volumul lor foarte mare; b) faptul că ar lipsi unitățile patrimoniale, fie și numai temporar, de documentele care le aparțin; c) necesitatea de interpretare științifică/profesională a respectivelor documente⁵. Deci, obiectul expertizei contabile și expertizei fiscale îl reprezintă operațiunile financiar-economice, corespunderea ordinii de reflectare a lor regulilor de evidență contabilă și fiscală, precum și corectitudinea de calculare a impozitelor. Aceste categorii de expertize stabilesc corectitudinea reflectării operațiunilor financiar-economice în documentele de evidență inițială, în registrele de evidență contabilă și fiscală, în formele de evidență contabilă și în declarațiile cu privire la venituri; în privința căror operațiuni fiscale au fost admise abateri sau încălcări din partea contribuabilului; ca urmare a căror acțiuni incorecte reflectate au fost reduse sumele impozitelor; care sume ale impozitelor nu au fost transferate la buget etc⁶. În funcție de destinația sa, expertiza contabilă poate fi: 1) expertiză

¹ Jitariuc V., Bodean V. Criminalistica. Curs Universitar. Ed. Print-Caro, Chișinău, 2024, p. 369.

² Stancu Emilian. Op. cit., p. 313.

³ Аверьянова Т. В., Белкин Р. С., Корухов Ю. Г., Россинская Е. Р. Криминалистика. Учебник для вузов. Под редакцией Р. С. Белкина. М., 2001, с. 794.

⁴ Scârdea F. M. Controlul financiar și expertiza contabilă. Ed. ASE. București, 2014, p. 291.

⁵ Ibidem, p. 289.

⁶ Аверьянова Т. В., Белкин Р. С., Корухов Ю. Г., Россинская Е. Р. Криминалистика. Учебник для вузов. 4-е издание. Изд. ИНФРА-М., М., 2023, с. 766.

judiciară – solicitată de anumite organe și utilizată ca mijloc de probă pentru soluționarea cauzelor aflate în cercetare sau în judecată, cu scopul de a confirma sau infirma anumite stări de fapt; 2) expertiza extrajudiciară – stabilită pe cale amiabilă între părți, fiind utilizată în cazul certificării bilanțului, a contului de profit și pierderi și a situației patrimoniului¹.

Referitor la expertizele contabile judiciare, susținem că ele sunt mijloace de probă în justiție, dispuse din oficiu sau acceptate, la cererea părților implicate în procesul judiciar, în toate fazele de desfășurare a acestuia. Expertiza contabilă judiciară este o probă individuală administrată de organul judiciar. Concluziile acesteia nu pot fi înșușite automat de către organul judiciar, aprecierea forței probante a expertizei contabile fiind în funcție de calitatea expertizei contabile și corelația acesteia cu celelalte probe administrate în cauzele supuse cercetării și judecării. Expertiza judiciară contabilă este un mijloc de probă în justiție care intervine numai atunci când organele judiciare o consideră necesară pentru elucidarea clauzelor în curs de anchetă sau judecată. Expertizele contabile extrajudiciare sunt solicitate de către partea sau părțile care își stabilesc singure obiectivele de care trebuie să răspunde expertul contabil. Ele sunt destinate pentru fundamentarea următoarelor obiective: deciziilor de alegere optimă a partenerilor comerciali și de afaceri; concilierilor derulării tranzacțiilor comerciale și de afaceri; acțiunilor adresate justiției în legătură cu eventualele prejudicii create în gestiune; acțiunilor de contestare a actelor de control administrativ, îndeosebi de ordin fiscal; acțiunilor arbitrale în relații comerciale și de afaceri între parteneri².

La categoria sarcinilor de bază a expertizelor contabile se referă: 1) determinarea faptelor (semnelor) de denaturare a datelor de evidență prin procedee și modalități specifice pentru evidența contabilă și diagnosticarea denaturărilor depistate; 2) determinarea caracterului, mecanismului și a gradului de influență a denaturărilor asupra indicilor activității gospodărești; 3) cercetarea înscrisurilor cu caracter de evidență, determinarea corespunderii (deosebirilor) „înscrierilor în ciornă” datelor de evidență contabilă sub aspect de conținut și structură; 4) restabilirea formelor de evidență care sunt în lipsă sau sunt denaturate și restabilirea informației de evidență.

Din punctul de vedere al relațiilor cu activitatea de control, expertiza contabilă, dar și celelalte genuri de expertiză, poate reprezenta: a) fie o continuare a controlului, în sensul aprofundării sau extinderii acestuia, de multe ori în scopul validării sau informării concluziilor controlului; b) fie o activitate independentă, de sine stătătoare, dar care include obligatoriu și elemente de verificare sau de control în sens larg³.

Expertizele contabile constau în cercetarea situației economice a unor societăți, în cercetarea operațiunilor de evidență contabilă, a concordanței dintre documentele primare de evidență contabilă și realitate, fiind des utilizate în materie civilă, penală sau comercială. Examinând trăsăturile caracteristice care dau o configurație caracteristică acestui mijloc de probă se trage concluzia că obiectul acestei expertize îl formează lămurirea unor împrejurări de fapt a căror cunoaștere reclamă o competență specială – în speță contabilă. Asupra acestor împrejurări se vor purta cercetările expertului și tot cu privire la ele expertul va formula concluzii motivate⁴. Expertiza judiciară contabilă contribuie la soluționarea întrebărilor privind neajunsurile și lacunele evidenței contabile, stabilirea cantității mărfurilor produse și realizate, împrejurările referitoare la lipsurile și surplusurile materiale, plenitudinea reviziilor efectuate, determinarea prejudiciului material cauzat statului și identificarea persoanelor responsabile de comiterea acestuia⁵. În activitatea de investigare a infracțiunilor de spălare de bani, expertiza financiară contabilă trebuie să stabilească mecanismul de fraudare a bugetului de stat, prejudiciile produse bugetului consolidate al statului, posibilitatea tehnică de recuperare a acestor bunuri, gradul de implicare a persoanelor specializate în operațiuni financiare ilegale cât și identificarea traseelor financiare bancare și comerciale⁶.

¹ Florescu D., Bucur D., Mrejeru Th., et. al. Evaziunea fiscală. Ed. Universul Juridic. București, 2013, p. 144.

² Scârdea F. M. Op. cit., p. 295-296.

³ Ibidem, p. 290.

⁴ Constantin R., Draghici P., Ioniță M. Expertizele – mijloc de probă în procesul penal. Ed. Tehnică. București, 2000, p. 98.

⁵ Судебные экспертизы. Под редакцией Н. А. Селиванова. Изд. Юридическая Литература. М., 1980, с. 176.

⁶ Florescu D., Bucur D., Mrejeru Th., et. al. Evaziunea fiscală. Ed. Universul Juridic. București, 2013, pp. 144-145.

După cum menționează autorul I. I. Cucerov, se permite de a stabili: reflectarea corectă a operațiunilor financiar-economice în documentele de evidență contabilă; în privința căror operațiuni financiar-economice au fost efectuate denaturări¹. La solicitarea organului judiciar, expertul contabil este în măsură să lămurească fapte sau împrejurări ale cauzei legate de mecanismul economic-financiar, manevrele frauduloase de natură a pune în evidență intenția infracțională, precum și de a determina întinderea prejudiciului². Strâns legată de examinarea obiectului expertizei este problema modului în care organul judiciar face cunoscut specialistului obiectul expertizei. Dacă soluționarea problemei de specialitate este în sarcina expertului, formularea obiectului expertizei contabile îi revine organului judiciar și aceasta constituie o etapă foarte importantă³. Este necesar de a menționa faptul că efectuarea expertizelor judiciare contabile poate fi, uneori, extrem de dificilă. Acest lucru este determinat de faptul fie că evidența contabilă lipsește cu desăvârșire, fie că nu reflectă activitatea financiar-economică în volum deplin. Aceste împrejurări creează mari dificultăți pentru dispunerea și efectuarea expertizei judiciare contabile, deoarece în competența acesteia nu intră restabilirea operațiunilor de evidență. Totodată, însă, marea majoritate a împrejurărilor necesare cercetării și soluționării cauzei pot fi stabilite anume în cadrul acestei categorii de expertize.

În ultima perioadă de timp o anumită perspectivă o are expertiza financiar-economică, care permite de a identifica modalitățile concrete de denaturare a evidenței contabile, corelația bilanțurilor datelor de evidență, anumite încălcări ale legislației fiscale. În acest scop sunt studiate datele din registrele-dispoziții, registrele de casă, dispozițiile de plată, borderourile de plată etc., unde sunt acumulate și stocate informațiile corespunzătoare. Obiectul expertizelor financiar-economice îl constituie stabilirea datelor faptice referitoare la constituirea, distribuirea și folosirea veniturilor, a fondurilor bănești și a cheltuielilor⁴.

Expertiza judiciar economică permite de a aprecia corectitudinea planificării și reflectării indicilor economici, legalitatea constituirii și folosirii de fonduri bănești și credite, justificarea economică a încheierii anumitor contracte, formarea prețurilor și determinarea cheltuielilor de producție. Expertiza financiară are posibilitatea identificării surselor de bani, prin stabilirea acestora, a transferurilor în conturi la bănci, a schimbului în titluri de valoare, a creării unor societăți fictive, a efectuării unor plăți fictive, a efectuării de investiții în proprietăți imobiliare ascunse. De asemenea, expertiza poate identifica activitatea de reîntoarcere a banilor dobândiți din surse ilicite prin forme licite⁵. Procedural, efectuarea expertizei contabile presupune examinarea materialului documentar aflat la dosarul cauzei, examinarea unor documente (acte, evidențe) aflate la părți sau la terți (expertiza la fața locului), analiza explicațiilor părților, inclusive ale martorilor, analiza actelor de control și de expertiză anterioare în aceeași cauză.

Consultarea organelor de control și a experților care au efectuat lucrări anterioare în cauza expertizată reprezintă o necesitate pentru elucidarea tuturor aspectelor pe care le ridică o expertiză contabilă complexă. În acest mod, expertul contabil lămurește complet punctele de vedere diferite și rezolvă deosebirile de păreri ale diferitelor organe care s-au pronunțat anterior în cauza expertizată. Această consultare contribuie la asigurarea calității expertizei, dar are caracter facultativ pentru concluziile expertului contabil. Consultarea organului de control de către expertul contabil este obligatorie numai în situația când expertiza reduce substanțial prejudiciul stabilit de control pentru a se evita obligațiile ulterioare sau eventualele erori și pentru a se concluziona ferm în cadrul expertizei contabile⁶.

¹ Кучеров И. И. Налоговые преступления. Учебное пособие. М., 1997, с. 147.

² Lazăr A., Alămoreanu S. Expertiza criminalistică a documentelor. Aspecte tactice și tehnice. Ed. LUMINA LEX. București, 2008, p. 64.

³ Constantin R., Draghici P., Ioniță M. Op. cit., p. 101.

⁴ Ищенко Е. П., Топоркова А. А. Криминалистика. Учебник. Издание 2-е, дополненное и переработанное. Под редакцией Е. П. Ищенко. Изд. ИНФРА-М. М., 2010, p. 264.

⁵ Groza I., Trandafir C., Vieru M. Expertiza financiară și interpretarea ei juridică. Revista de științe juridice. Nr. 1/6 (1) 2000, p. 254.

⁶ Constantin R., Draghici P., Ioniță M. Op. cit., p. 103-105.

Raportul de expertiză contabilă trebuie să constituie o lucrare de un nivel calitativ ridicat și, de asemenea, corespunzătoare sub aspect metodologic și al procedurii legale¹. În raportul de expertiză contabilă este necesară explicarea clară și bine argumentată a diferențelor de prejudiciu sau punctelor de vedere contradictorii față de organul de control sau de expertiză anterioară, precizându-se fiecare document justificativ sau eroare de calcul ori de evaluare, inclusive actul normative interpretat în mod subiectiv (părtinitor) care au determinat majorarea sau diminuarea prejudiciului sau formularea unor concluzii. Considerând pe plan egal toate mijloacele de probă, nici expertizei nu i se acordă o autoritate deosebită, fiind lăsată la aprecierea organului care a dispus-o. Evident că aprecierea organului de cercetare penală nu poate fi arbitrară. Admiterea sau respingerea raportului de expertiză trebuie să se bazeze pe cercetările științifice efectuate de o altă unitate de profil, laborator sau expert².

La cercetarea activității criminale organizate se pot observa și anumite particularități de tactică ale dispunerii și altor varietăți de expertize judiciare. Principala particularitate aici constă în diferența dintre examinarea probelor materiale care îi descoperă pe executori sau pe organizatorii infracțiunii. Dintre expertizele judiciare, ale căror rezultate permit descoperirea organizatorilor infracțiunii, a conducătorilor comunităților criminale și a relațiilor lor corupte, pot fi numite următoarele: 1) Expertiza fonoscopică care permite, în special: - a identifica persoana concretă după rezultatele înregistrării audio și video; - a stabili numărul de persoane care au participat la întrevedere și comunicare; - a stabili cine anume a pronunțat cuvintele și frazele concrete; - a demonstra că discuția a avut loc într-o încăpăre concretă; - a identifica mijloacele de transport sau alte mecanisme al căror zgomot a fost înregistrat (de exemplu, comunicarea între organizatorul infracțiunii și executor a avut loc în automobilul al cărui motor funcționa); - a stabili tipul magnetofonului la care s-a făcut înregistrarea; - a infirma sau a confirma falsificarea înregistrării; - a restabili înregistrarea magnetică distrusă; - a diagnostica caracteristicile personale ale interlocutorilor pe baza rezultatelor interceptării comunicărilor telefonice; - a diagnostica falsul apărut pe parcursul comunicării³; 2) Expertiza tehnică a documentelor (actelor) permite: - a identifica conducătorul formațiunii criminale după notițele sale și chiar după textele scrise, care i-au fost dictate; - a diagnostica personalitatea unui autor necunoscut; - a depista falsul unor acte descoperite la executori și la conducătorii structurilor criminale⁴; 3) Expertiza materialelor și substanțelor, a lucrurilor permite să se argumenteze cel mai mic contact al conducătorului comunității criminale cu arma, cu stupefiantele, cu alte obiecte a căror circulație este interzisă; 4) Expertiza biologică permite identificarea urmelor care se păstrează mult timp după consumul de stupefiante (de exemplu, în păr)⁵; 5) Expertiza pedologică poate demonstra faptul prezenței unei anumite persoane, de exemplu a executorului sau a organizatorului infracțiunii, într-un anumit loc.

După cum putem observa, utilizarea cea mai diversă a cunoștințelor speciale în diferite domenii permite, la faza ulterioară de cercetare, să fie demonstrată vinovăția organizatorilor comunităților criminale în cele mai complicate situații de cercetare⁶.

Concluzii

Expertizele judiciare reprezintă un instrument esențial în lupta împotriva criminalității organizate, oferind autorităților competente date și informații tehnico-științifice care contribuie semnificativ la elucidarea infracțiunilor complexe. Acestea asigură fundamentarea probatoriului necesar pentru incriminarea membrilor grupărilor criminale. Investigarea infracțiunilor comise de grupările criminale organizate necesită o abordare multidisciplinară, care să integreze expertiza din diverse domenii (criminalistică, economie, tehnologia informației etc.) pentru a

¹ Ibidem, p. 105

² Sava A. Aprecierea probelor în procesul penal. Ed. JUNIMEA. Iași, 2002, p. 117.

³ Doraș S. Criminalistica. Ed. Cartea Juridică. Chișinău, 2011, p. 317.

⁴ Lazăr A., Alămoreanu S. Op. cit., p. 121-122.

⁵ A se vedea detaliat Rusu V., Jitariuc V. Tratat de criminalistică. Partea I. Tehnica criminalistică. Ed. Pro Universitaria. București, 2023, p. 430.

⁶ Георгица М. Возможности судебных экспертиз: криминалистическое обеспечение. Научно-практическое пособие. Кишинэу, 2008, p. 42.

identifica și interpreta cu precizie probele. În contextul globalizării criminalității organizate, cooperarea internațională între instituțiile de aplicare a legii și expertizele judiciare sunt esențiale. Armonizarea procedurilor și a standardelor internaționale în domeniul expertizei judiciare facilitează schimbul eficient de informații și probe între state.

Pentru a asigura un proces echitabil, este important ca expertizele judiciare să fie efectuate cu maxim profesionalism și imparțialitate. Formarea și certificarea continuă a experților judiciari, precum și utilizarea echipamentelor moderne, contribuie la creșterea calității acestora. Or, dezvoltarea tehnologică rapidă și diversificarea metodelor infracționale impun adaptarea constantă a metodelor și instrumentelor de expertiză judiciară. Instituțiile competente trebuie să investească în inovare și în pregătirea specialiștilor pentru a face față noilor provocări.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Catuna N. V. Criminalistica. Ed. C. H. BECK. București, 2008.
2. Constantin R, Draghici P., Ioniță M. Expertizele – mijloc de probă în procesul penal. Ed. Tehnică. București, 2000.
3. Florescu D., Bucur D., Mrejeru Th, et. al. Evaziunea fiscală. Ed. Universul Juridic. București, 2013.
4. Groza I., Trandafir C., Vieru M. Expertiza financiară și interpretarea ei juridică. Revista de științe juridice. Nr. 1/6 (1) 2000.
5. Jitariuc V. Particularități ale acțiunilor de urmărire penală în cazul infracțiunilor comise de grupele criminale organizate. În: Traditie și inovare în cercetarea științifică. Ediția 11, Vol. II, 7 octombrie 2022, Bălți. Bălți: Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți, 2022.
6. Jitariuc V., Rusu V. Criminalistica și expertiza judiciară. Note de curs. Tip. Centrografic. Cahul, 2023.
7. Jitariuc V. Particularități tactico-metodologice de investigare a infracțiunilor săvârșite de grupările criminale organizate. În: Revista Institutului Național al Justiției, nr. 4 (67), Chișinău, 2023.
8. Jitariuc V., Rusu V. Judiciar tracelogy and its Expertise. Monographs. Pro Universitaria, București, 2024.
9. Jitariuc V., Bodean V. Criminalistica. Curs Universitar. Ed. Print-Caro, Chișinău, 2024.
10. Jitariuc V., Rusu V. Tratat de criminalistică. Partea a II-a. Tactica criminalistică. Ed. Pro Universitaria. București, 2025.
11. Lazăr A., Alămoreanu S. Expertiza criminalistică a documentelor. Aspecte tactice și tehnice. Ed. LUMINA LEX. București, 2008.
12. Naghi G. Criminalistica. Ed. C. H. BECK. București, 2014.
13. Rusu V., Jitariuc V. Tratat de criminalistică. Partea I. Tehnica criminalistică. Ed. Pro Universitaria. București, 2023.
14. Sava A. Aprecierea probelor în procesul penal. Ed. JUNIMEA. Iași, 2002.
15. Scârdea F. M. Controlul financiar și expertiza contabilă. Ed. ASE. București, 2014.
16. Stancu Emilian. Tratat de criminalistică. Ediția a 5-a revăzută și adăugită. Ed. Universul Juridic. București, 2010.
17. Stancu Em., Manea T. Tactică criminalistică (I). Curs universitar. Ed. Universul Juridic. București, 2017.
18. Legea Republicii Moldova „Cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar”, nr. 68 din 14.04.2016. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 157-162/316 din 10.06.2016. Disponibil la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146146&lang=ro#, accesat la 26.01.2025.
19. Аверьянова Т. В., Белкин Р. С., Корухов Ю. Г., Россинская Е. Р. Криминалистика. Учебник для вузов. Под редакцией Р. С. Белкина. М., 2001.

20. Аверьянова Т. В., Белкин Р. С., Корухов Ю. Г., Россинская Е. Р. Криминалистика. Учебник для вузов. 4-е издание. НОРМА ИНФРА-М. М., 2016.
21. Аверьянова Т. В., Белкин Р. С., Корухов Ю. Г., Россинская Е. Р. Криминалистика. Учебник для вузов. 4-е издание. Изд. ИНФРА-М., М., 2023.
22. Бабаев О. С. Концептуальные основы и тенденции развития криминалистической тактики. Изд. ПЕНАТЫ. М., 1999.
23. Ищенко Е. П., Топоркова А. А. Криминалистика. Учебник. Издание 2-е, дополненное и переработанное. Под редакцией Е. П. Ищенко. Изд. ИНФРА-М. М., 2010.
24. Карагодин В. Н. Преодоление противодействия предварительному следствию. Издательство Уральского Университета, 1992.
25. Кучеров И. И. Налоговые преступления. Учебное пособие. М., 1997.
26. Практическая криминалистика. Учебное пособие. Екатеринбург, 1994. Часть 1.
27. Судебные экспертизы. Под редакцией Н. А. Селиванова. Изд. Юридическая Литература. М., 1980.

SARCINILE ȘI TEMEIURILE EFECTUĂRII EXPERIMENTULUI ÎN PROCESUL PENAL

TASKS AND GROUNDS FOR CONDUCTING EXPERIMENTS IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Iulia BRIA

avocat, doctorandă,

Universitatea de Stat din Moldova

E-mail: briaiulia999@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-2989-0524

Liliana CAȚAVEL

student anul IV,

Facultatea Drept și Administrație Publică,

Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

E-mail: catavellily99@gmail.com,

ORCID ID: 0009-0002-8253-3304

Abstract: *Practica cercetării faptelor infracționale reflectă utilizarea extinsă a metodelor experimentale în lucrul cu probe administrate în cadrul urmăririi penale. Metoda experimentală de cercetare s-a concretizat în cadrul procedurii probatorii sub forma experimentului în procesul penal, având un rol esențial în activitatea organelor de urmărire penală. În prezent, rolul și importanța experimentului în sistemul procedeele probatorii pot fi înțelese și apreciate corect doar atunci când avem reprezentări clare și corecte asupra acestuia, referindu-ne la scopurile sale în cadrul activității procesual-penale și criminalistice. Experimentul poate fi considerat o metodă valabilă de cercetare judiciară atunci când este aplicată corect, în limitele cadrelor procesual-penale și tactico-criminalistice. Această metodă reprezintă o tehnică rafinată și perfecționată de științele dreptului procesual-penal și criminalisticii, domenii care se axează pe dezvoltarea și aplicarea procedeele tactice și regulilor procesual-penale ce guvernează desfășurarea acestei acțiuni de urmărire penală.*

Cuvinte-cheie: *experiment, urmărire penală, procedeu probatoriu, temeiuri, reproducere, circumstanțe*

Abstract: *The practice of investigating criminal acts reflects the extensive use of experimental methods in handling evidence administered during the criminal investigation. The experimental research method has taken shape within the evidentiary procedure as the experiment in criminal proceedings, playing an essential role in the activity of criminal investigation bodies. Currently, the role and importance of the experiment within the system of evidentiary procedures can only be correctly understood and appreciated when there is a clear and accurate understanding of it, particularly regarding its objectives in the procedural-criminal and forensic activities. The experiment can be considered a valid method of judicial inquiry when applied correctly, within the boundaries of procedural-criminal and tactical-forensic frameworks. This method represents a refined and advanced technique of criminal procedural law and forensic science, fields that focus on developing and applying tactical procedures and procedural-criminal rules governing the conduct of this criminal investigation activity.*

Keywords: *experiment, criminal investigation, evidentiary procedure, grounds, reconstruction, circumstances*

Experimentul, reprezintă o schimbare artificială sistematică a condițiilor fenomenului observabil și a legăturilor acestuia cu alte fenomene. Prin intermediul experimentului fenomenul care ne interesează este detașat de multe alte fenomene, fiind cercetat în mod separat¹.

În marea majoritate a cazurilor, verificarea obiectivă și aprecierea probelor colectate este posibilă doar cu ajutorul experimentului judiciar, care face posibilă verificarea pe cale experimentală a veridicității informațiilor obținute, corectitudinea ipotezelor și concluziilor, precum și reproducerea evenimentului în volum deplin, ținând cont de conexiunile reciproce, de anumite detalii și particularități. De faptul pe cât de competent și alfabetizat se va recurge la experimentul judiciar în procesul cercetării și examinării cauzelor penale, va depinde rezultatul altor procedee probatorii, precum și al investigației cauzelor penale, la general. Experimentul și-a făcut apariție în procesul penal nu de la sine și pe loc „gol”. Deși însuși termenul de „experiment” exista și se aplica de ceva timp, mai multe acțiuni de urmărire penală efectuate până la includerea acestuia în Codurile de procedură penală au reprezentat, în esență, nu altceva decât anumite experimente efectuate în cadrul urmăririi penale sau în cadrul cercetării judecătorești. Or, anume acest aspect justifică necesitatea unei cercetări complexe a apariției și evoluției experimentului judiciar în procesul penal².

Pentru a înțelege esența acestei acțiuni de urmărire penală și caracterul ei, este necesară o incursiune în istoricul apariției, consolidării și dezvoltării ideii (teoriei) privind experimentul judiciar și a începutului aplicării lui în activitatea de cercetare și descoperire a faptelor infracționale. Unii dintre autori fiind de părerea că experimentul și-a făcut apariția în Evul Mediu, atunci când „Sfânta Inchiziție se ghida de tradiția de a arunca presupusele vrăjitoare, fiind legate, în vâltoarea apelor. Dacă ele se înecau, se considerau că fiind nevinovate, iar dacă supravețuiau acestei încercări, se considera că au dănele fost ajutate de forțele necurate”³.

În spațiul românesc, în perioada Evului Mediu, în procesele penale, se recurgea la jurământul cu brazda – supravețuire a unei străvechi forme de jurământ, care avea la bază concepția panbionică – animistă – a pământului zeificat, atotștiutor și judecător al faptelor oamenilor, apărător al celor drepte și sancționator al celor fărădelege în viață sau după moarte. Pământul se pune pe cap sau într-o traistă purtată pe umerii celui angajat să meargă pe un anumit traseu. Biserica a căutat să înlocuiască această credință păgână și a procedat la luarea unui jurământ creștinesc celor care se supuneau probei, dar în schimbul pământului purtau o carte de blestem⁴.

Ulterior, vechile probe cu caracter mistic trec pe un plan secundar, afirmându-se tot mai mult probele scrise, declarațiile martorilor oculari sau cercetările instanței. Or, ca urmare a modernizării proceselor de judecată, o serie de instituții tradiționale ca ordaliile, etc., dispar din practică sau trec pe un plan secundar⁵.

Până la finele anilor 30 ai secolului al XX-lea, în literatura procesual-penală și criminalistică chestiunile privind experimentul judiciar nu au fost cercetate substanțial, fiind întâlnite doar unele mențiuni separate despre metodele experimentale de verificare a probelor, fără a fi abordată esența ei. Mai mult decât atât, în opinia unor cercetători, se înregistrează o apreciere largă a experimentului în calitate de varietate a cercetării la fața locului, de procedeu tactic de verificare de către organul de urmărire penală a probelor colectate în cadrul cauzelor penale. Cu toate acestea, chiar și în acea perioadă unii autori considerau experimentul ca acțiune de urmărire penală de sine stătătoare, al cărui scop se regăsea în verificarea probelor existente și în colectarea unor probe noi.

Ulterior, pe parcursul anilor 40-50 din secolul trecut, literatura de specialitate înregistrează controverse și discuții cu privire la locul experimentului în sistemul acțiunilor de urmărire penală, deoarece în această perioadă nu

¹ Jitariuc V., Rusu V. *Tratat de criminalistică. Partea a II-a. Tactica criminalistică*. Ed. Pro Universitaria. București, 2025, p. 798; Jitariuc V. *Experimentul în procesul penal: noțiune, sarcini și varietăți*. În: *Dialogi Juridici*, Iași, 2023, p. 124.

² Jitariuc V., Ciudin O. *Apariția și evoluția conceptului de „experiment” în procesul penal*. În: *Acta Universitatis George Bacovia*. Volume 13, Issue 1/2024, pp. 205-206.

³ Jitariuc V., Rusu V. *Op. cit.*, p. 799.

⁴ Cernea Em., Molcuț Em. *Istoria statului și dreptului românesc*. Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL. București, 1996, p. 125.

⁵ *Ibidem*, p. 159.

exista un concept unic și bine pus la punct în privința conținutului său. Or, fiecare cercetător încerca să-și argumenteze propriul punct de vedere, din care considerent apar mai multe lucrări dedicate acestui subiect. Marea parte a autorilor concluzionau despre lipsa unui statut independent al experimentului, invocând similitudinea unor elemente ale acestuia, specificul pregătirii și efectuării lui de rând în raport cu alte acțiuni de urmărire penală care aveau deja un statut propriu¹.

Până la materializarea unui concept ferm în materia experimentului în procesul penal savanții cercetători aveau opinii diferite cu privire la esența și conținutul acestei acțiuni de urmărire penală. Unii dintre ei considerau experimentul ca fiind o varietate a cercetării la fața locului sau ca procedeu tactic aplicat în cadrul unor procedee probatorii (cercetarea la fața locului, prezentare spre recunoaștere etc.). Alții erau de părerea că experimentul judiciar reprezintă o acțiune de urmărire penală de sine stătătoare, care se deosebea de celelalte procedee probatorii prin conținut, sarcini și tactica de efectuare².

Experiența de mai bine de 100 de ani a cercetărilor teoretice și a aplicării în practică auțiunilor experimentale au confirmat „legalitatea” recunoașterii experimentului în calitate de procedeu probatoriu independent³.

Experimentul judiciar este menit să permită reproducerea modului în care s-a desfășurat un anumit proces: stabilirea distanței până la care martorul a putut observa, în concret, trăsăturile autorului faptei; stabilirea modului de realizare a unor urme; posibilitatea prezenței factorilor secundari ai tragerii la o anumită distanță. În alte situații, recurgerea la experimentul judiciar este extrem de utilă, uneori hotărâtoare pentru determinarea naturii morții violente a unei persoane. Cu alte cuvinte, prin astfel de experimente ne putem da seama dacă avea de-a face cu o infracțiune de omor, o sinucidere sau un accident⁴.

Deci, experimentul este un procedeu probator de sine stătător direcționat, de cele mai frecvente ori, spre verificarea probelor deja administrate în cauza penală ca rezultat al efectuării altor acțiuni de urmărire penală (audieri, percheziții, cercetarea la fața locului etc.). De asemenea, pe cale experimentală pot fi verificate și datele obținute pe căi neprocesuale, precum și presupunerile organului de urmărire penală privind anumite circumstanțe ale cauzei cercetate. În acest fel, obiectivul experimentului poate fi atât verificarea, cât și aprecierea probelor administrate în cadrul cauzei penale, cât și obținerea unor probe noi⁵.

Sarcina experimentului în procesul penal ține de constatarea posibilității ca un anumit eveniment, acțiune sau fenomen să se fi derulat într-un anumit mod și în anumite condiții⁶.

Cercetătorul Iu. P. Goldovanschi cataloghează la experiment dovedirea pe cale experimentală a următoarelor posibilități: percepția senzorială a unor anumite fapte; săvârșirea unor anumite acțiuni în condiții specifice; existența anumitor fapte sau evenimente; mecanismul apariției urmelor, faptelor și fenomenelor⁷.

Victorova L. N., atribuie la sarcinile experimentului următoarele momente: stabilirea posibilității existenței unui anumit fapt fie al apariției unui anumit fenomen în condiții specifice; realizarea unui anumit eveniment determinat sau a unor elemente ale acestuia în anumite condiții; săvârșirea unor anumite acțiuni; perceperea unor fapte sau evenimente; stabilirea perioadei de timp necesare pentru săvârșirea anumitor acțiuni⁸.

¹ Jitariuc V., Ciudin Ox. Op. cit., pp. 208-209; Белкин Р. С. Теория и практика следственного эксперимента. Изд-во ВШ МВД СССР, М., 1959, с. 4.

² Jitariuc V., Rusu V. Op. cit., p. 801; Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса. Изд-во АН СССР, М., 1958; Чельцов М. А. Проведение экспертизы в советском уголовном процессе. Изд-во Госюриздат, М., 1954; Рахунов Р. Д. Теория и практика экспертизы в советском уголовном процессе. Изд-во Госюриздат, М., 1953; Белкин Р. С. Op. cit., с. 171.

³ Jitariuc V., Ciudin Ox. Op. cit., p. 225.

⁴ Alămoreanu S. Problematika expertizelor criminalistice. Ed. Hamangiu. București, 2013, p. 36.

⁵ Следственные действия. Криминалистические рекомендации. Типовые образцы документов. Под редакцией В. А. Образцова. Изд. Юристъ. М., 2001, с. 255.

⁶ Гуковская Н. И. Следственный эксперимент. (Пособие для следователей). М., 1958, с. 3-4.

⁷ Голдованский Ю. П. Тактика следственного эксперимента. // Криминалистика. Учебник. Под редакцией И. Ф. Пантелеева и Н. А. Селиванова. М., 1993, p. 342.

⁸ Викторова Л. Н. Следственный эксперимент. // Криминалистика. Учебник. Под редакцией В. А. Образцова. М., 1995, p. 359.

Autorul M. Gheorghiu este de părerea că „sarcinile experimentului în procedura de urmărire penală, ca de altfel și a altor acțiuni procesuale, sunt, în primul rând, de a verifica probele existente în cauză (declarațiile martorilor, bănușilor, învinușilor), iar în al doilea rând, de a obține noi probe¹. De asemenea, se mai susține că „analiza și generalizarea practicii de urmărire penală evidențiază următoarele sarcini ale experimentului: 1) verificarea și ilustrarea probelor administrate în cauza penală; 2) verificarea și aprecierea versiunilor de urmărire penală; 3) identificarea cauzelor și condișilor care au contribuit la comiterea infracșunii; 4) obșinerea de probe noi². În același timp, în baza experimentului putem clarifica: a) care circumstanțe au facilitat, au ușurat sau au făcut posibilă comiterea infracșunii; b) ce măsuri ar putea fi întreprinse pentru a împiedica sau a face imposibilă comiterea pe viitor a unor asemenea, fapte³.

Analiza și generalizarea practicii de urmărire penală evidențiază următoarele **sarcini ale experimentului**: 1) verificarea și ilustrarea probelor administrate în cauza penală; 2) verificarea și aprecierea versiunilor de urmărire penală; 3) identificarea cauzelor și condișilor care au contribuit la comiterea infracșunii; 4) obșinerea de probe noi.

Experimentul, ca modalitate de verificate a probelor administrate în cauza penală, este folosit pe larg în cadrul urmăririi penale. Verificarea probelor în baza experimentului presupune stabilirea pe cale experimentală a posibilității sau imposibilității existenței unui anumit fapt, în anumite circumstanțe concrete, determinate de conșinutul acestor probe.

Organul de urmărire penală poate, pe cale experimentală, să repete acșunile descrise de făptuitor, fixându-le în procesul-verbal al acestei acșuni de urmărire penală cu aplicarea înregistrării video. Procesul-verbal și înregistrarea video vor demonstra cu lux de amănunte toate activitășile efectuate, fiind nu doar mijloace de a rezultatelor verificării probelor, ci și o ilustrare relevantă pentru perceperea și explicarea unor circumstanțe ale cauzei.

De asemenea vom reține și faptul că scopul oricărui experiment în procesul penal ține de verificarea versiunilor de urmărire penală, deoarece ele constituie baza logică a acestuia. Or, experimentul este efectuat pentru confirmarea sau combaterea versiunilor.

Deși experimentul în procesul penal nu poate avea ca scop înaintarea versiunilor (una dintre deosebirile acestuia de cercetarea la fața locului) deoarece efectuarea lui presupune prezența unei sau altei versiuni de care se conduce organul de urmărire penală, totuși pe durata lui, precum și în baza rezultatelor obșinute, pot fi înaintate versiuni noi. Verificarea acestora poate constitui scopul unui nou experiment.

Vom cataloga și momentul că experimentul în procedura de urmărire penală nu poate fi mijloc de prevenire a infracșunilor. Rolul preventiv al acestui procedeu probator se datorează faptului că în baza lui putem clarifica: 1) care circumstanțe au facilitat, au ușurat sau au făcut posibilă comiterea infracșunii; 2) ce măsuri ar putea fi întreprinse pentru a împiedica sau a face imposibilă comiterea pe viitor a unor asemenea fapte.

De obicei, experimentul ne permite să concluzionăm despre posibilitatea sau imposibilitatea existenței unui anumit fapt, fenomen, circumstanță. Posibilitatea sau imposibilitatea existenței unui fapt, stabilit în baza experimentului, reprezintă o circumstanță nouă în privința căreia am avut fie o afirmație subiectivă anterioară, exprimată în declarașile, martorului, bănușului, învinușului, fie o presupunere a organului de urmărire penală, care nu s-a confirmat în rezultatul efectuării experimentului.

Și, în fine, trebuie să menșionăm că verificarea probelor poate fi efectuată doar prin probe. De aceea, dacă recunoaștem experimentul ca modalitate de verificare a probelor, iar rezultatele lui – criteriile care ne permit să concluzionăm asupra autenticității probelor verificate, apoi vom recunoaște inevitabil că rezultatele experimentului

¹ Gheorghiu M. Tratat de criminalistică. F.E.-P „Tipografia centrală”. Chișinău, 2017, p. 666.

² Jitariuc V. Op. cit., p. 127.

³ Ibidem, p. 128.

reprezintă probe. Or, experimentul este o acțiune cognitivă. În rezultatul acestuia obținem anumite date care ne conving despre prezența unui anumit fapt sau ne descriu derularea anumitor evenimente într-un anumit mod¹.

Experimentul în procedura de urmărire penală este o acțiune procesuală și de tactică criminalistică orientată spre verificarea probelor existente deja în dosar și obținerea unor noi probe. El constă în efectuarea anumitor experimente în vederea stabilirii posibilităților de existență a unui eveniment, fenomen sau a unei acțiuni.

Esența experimentului este efectuarea unor acțiuni experimentale prin care ar fi verificată posibilitatea existenței în trecut a unor evenimente sau fenomene care au o importanță pentru stabilirea adevărului care ține de cazul cercetat².

Pentru organele de urmărire penală este absolut firească întrebarea în ce cazuri urmează să se recurgă la experiment în cadrul procesului penal și care sunt temeiurile necesare pentru efectuarea lui³.

În opinia autorului S. Doraș, importanța experimentului în activitatea de urmărire penală rezultă din rolul deosebit pe care acesta îl poate juca la stabilirea împrejurărilor unei cauze penale. Rolul experimentului la cercetarea faptelor penale se manifestă pe mai multe planuri. Înainte de toate, acesta reprezintă o importantă sursă de verificare a probelor. Sunt frecvente situațiile în care valoarea și certitudinea unei sau altei probe nu pot fi apreciate decât prin verificare pe cale practică, adică experimentală. În primul rând, experimentul reprezintă cea mai eficientă sursă procesuală de verificare a declarațiilor bănuțului sau învinutului referitor la săvârșirea infracțiunii a unor acțiuni. În al doilea rând, experimentul servește la verificarea declarațiilor martorilor prin reproducerea condițiilor în care aceștia au perceput fapte ce interesează cauza. La experiment se recurge, mai ales, atunci când împrejurările cauzei impun verificarea dacă în condiții determinate perceperea vizuală sau auditivă a fost cu puțință, generalmente, dar și în raport cu aptitudinile perceptivă ale martorilor. În al treilea rând, experimentul poate urmări verificarea versiunilor și obținerea, pe această cale, de noi date probante, necunoscute până atunci organului de urmărire penală⁴.

Autorul M. Gheorghită susține că, de obicei, în cadrul experimentului se verifică, pe de o parte, posibilitatea efectuării unor acțiuni în condițiile specifice de loc, realizându-se chiar la fața locului, fier în limitele concrete de timp (dacă persoana cu anumite caracteristici fizice sau cu mijlocul de transport poate parcurge o oarecare distanță), fie datorită unor aptitudini, bănuțului, învinutului a reușit să execute anumite creații. Pe de altă parte, prin experiment se verifică posibilitățile și capacitățile martorului de a percepe fapte și acțiuni din locul real în condiții similare celor în care s-a desfășurat activitatea ilicită.

În același timp, experimentul permite explicarea mecanismului de formare a urmelor, la demonstrarea faptelor similare sau chiar înscenate. Reproducerea acțiunilor, situației sau a împrejurărilor faptei poate fi realizată în cadrul experimentului prin utilizarea reală a locului faptei sau prin imitarea acestuia în condiții similare, artificiale.

Așadar, susține profesorul M. Gheorghită, experimentul întreprins în scopul stabilirii posibilităților de realizare a unor acțiuni sau activități permite ofițerului de urmărire penală să constate mecanismul săvârșirii infracțiunii (modul și consecutivitatea realizării de către făptuitor a scopului infracțional). Prin stabilirea pe cale experimentală a posibilității sau imposibilității săvârșirii anumitor acțiuni se demonstrează, se verifică veridicitatea declarațiilor depuse de bănuț, învinuit, precum și se confirmă sau infirmă versiunile elaborate de către ofițerul de urmărire penală în anumite situații, în special în baza datelor obținute în urma cercetării locului faptei, audierii etc.⁵.

¹ Jitariuc V. Op. cit., pp. 127-128; Белкин П. С., Белкин А. П. Эксперимент в уголовном судопроизводстве. Методическое пособие. Изд. НОРМА. М., 1997, с. 25-32.

² Gheorghită M. Op. cit., p. 673.

³ Jitariuc V, Ciudin Ox. The experiment in the criminal proceeding: reasons and requirements for conducting it. În: Journal of Law and Public Administration, Volume X, Issue 19, București, 2024, p. 30.

⁴ Doraș S. Criminalistica. Ed. Cartea Juridică. Chișinău, 2011, p. 455.

⁵ Gheorghită M. Op. cit., pp. 664-665.

În conformitate cu prevederile art. 123 Cod de procedură penală al Republicii Moldova¹, una din condițiile obligatorii ale efectuării experimentului se referă la elementul de „reproducere”. Explicând conținutul acestei condiții, unii autori menționează că prin reproducere se înțelege posibilitatea reconstruirii, remodelării situației și circumstanțelor, în împrejurări cât mai apropiate de cele în care a avut loc fapta sau evenimentul, a căror existență este verificată².

În acest fel, experimentul urmează să se desfășoare în condiții la maximum similare cu cele în care a avut loc fapta cercetată. Nerespectarea acestei condiții va fi apreciată ca o încălcare a prevederilor legii procesual-penale care reglementează efectuarea experimentului, fapt care determină pierderea valorii probatorii a datelor și informațiilor obținute.

De asemenea, este necesar să asigurăm plenitudinea și precizia, exactitatea acțiunilor de reproducere în cadrul experimentului, efectuate în unele cazuri de mai multe ori în variante corespunzătoare, cu respectarea corectitudinii aprecierii rezultatelor obținute.

În unele lucrări de specialitate se mai vorbește și despre următoare condiție – experimentul nu poate fi însoțit de cauzarea prejudiciului material altor persoane. Într-adevăr, este nejustificată deteriorarea bunurilor care putea fi evitată în procesul efectuării experimentului. Totodată, însă, acest lucru nu este posibil în toate cazurile. Anume din acest considerent, statul își asumă răspunderea pentru deteriorarea legală necesară a bunurilor în cadrul experimentului în procesul penal, obligându-se să recupereze prejudiciul cauzat³.

Cea mai completă listă a condițiilor referitoare la efectuarea experimentului în procesul penal, include următoarele condiții: obligativitatea respectării normelor procesual-penale pe durata efectuării experimentului; obiectivitatea cercetării, exprimată în repetarea acțiunilor experimentale, efectuate în circumstanțe pe cât se poate de reale (de timp, de loc etc.) ale faptei sau evenimentului care a avut loc; obținerea unui răspuns pozitiv sau negativ la întrebarea care urmează a fi soluționată cu ajutorul experimentului; efectuarea experimentului în câteva etape; limitarea numărului de participanți la experiment; efectuarea experimentelor în condiții schimbate și în tempoul, ritmul necesar; selectarea corespunzătoare a participanților; înlocuirea executorilor acțiunilor experimentale cu persoane cu alte caracteristici (fizice și mentale); participarea în cadrul experimentului a persoanelor a căror declarații se verifică; autenticitatea fie asemănarea obiectelor; stabilirea ordinii și consecutivității efectuării experimentelor; corectitudinea organizării experimentului; respectarea aceluiași caracteristici ale acțiunii ca și în cazul comiterii infracțiunii; inadmisibilitatea lezării onoarei și demnității participanților la experiment; obținerea consimțământului persoanei verificate în ceea ce privește participarea la experiment; inadmisibilitatea încălcării ordinii publice și a prejudicierii intereselor statului, a persoanelor fizice și juridice; descrierea și fixarea cu precizie a procesului și rezultatelor experimentului cu aplicarea mijloacelor tehnice criminalistice: înregistrarea video, fotografierea⁴.

Desfășurarea și rezultatele experimentului în activitatea de urmărire penală depinde de temeinicia cu care a fost acesta pregătit. În linii mari, pregătirea experimentului urmărește scopuri bine determinate: a) asigurarea acțiunilor ce urmează a fi realizate, a unei baze juridice inatacabile și a unui regim tactic propice obținerii de rezultate veritabile; b) crearea celor mai favorabile condiții pentru desfășurarea acestora⁵.

¹ Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Legea Republicii Moldova nr.122-XV din 14 martie 2003. // Monitorul Oficial, 2003, nr.104-110. În vigoare din 12 iunie 2003. Disponibil la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146153&lang=ro#, accesat la 23.01.2025.

² Jitariuc V, Ciudin Ox. The experiment in the criminal proceeding: reasons and requirements for conducting it. Op. cit., p. 31; Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации. Постатейный. Под редакцией А. Я. Сухарева. Издание 2-е, переработанное. М., 2004, с. 638.

³ Ibidem, p. 32; Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации. Под общей редакцией В. В. Мозякова и Г. В. Мальцева. М., 2003, с. 613.

⁴ Ibidem, p. 32; Аленин А. П. Тактика следственного эксперимента по делам о незаконном обороте наркотических средств. // Наркоконтроль, №1/2007, с. 35-36.

⁵ Doraș S. Op. cit., p. 457.

Concluzii

Experimentul judiciar reprezintă o acțiune de urmărire penală fundamentală în procesul penal, având rolul de a verifica veridicitatea probelor, de a evalua corectitudinea ipotezelor și de a permite reproducerea unui eveniment sau fenomen în condiții similare cu cele în care acesta s-a desfășurat. Sarcinile și temeiurile acestuia sunt esențiale în clarificarea circumstanțelor unei cauze penale și în stabilirea adevărului.

În primul rând, experimentul are rolul de a verifica și ilustra probele deja administrate în cauza penală, având astfel un impact direct asupra evaluării acestora. Aceasta presupune stabilirea pe cale experimentală a posibilității sau imposibilității unui fapt sau fenomen, în condițiile determinate de conținutul probelor. Experimentul poate confirma sau infirma versiuni de urmărire penală și poate contribui la identificarea circumstanțelor care au facilitat comiterea infracțiunii. Prin reproducerea condițiilor în care a avut loc un eveniment, se pot obține probe noi, care sunt esențiale în procesul de stabilire a adevărului.

Temeiurile pentru efectuarea experimentului sunt reglementate de normele procesual-penale și includ necesitatea reproducerea situației în condiții cât mai apropiate de cele reale, precum și obiectivitatea în desfășurarea experimentului. Acesta nu trebuie să cauzeze prejudicii materiale inutile și trebuie realizat cu respectarea corectitudinii și exactității. În cadrul experimentului, pot fi verificate declarațiile martorilor, posibilitatea percepției vizuale sau auditive a unui fapt, dar și capacitatea bănuیتului sau a învinuitului de a executa anumite acțiuni în condiții specifice.

Un alt aspect important este legat de faptul că experimentul judiciar poate reprezenta un mijloc eficient de combatere a versiunilor de urmărire penală, având rolul de a demonstra sau a contrazice ipoteze deja formulate. În acest sens, experimentul poate duce la formularea de noi versiuni, pe care organele de urmărire penală le pot explora în continuare, în vederea stabilirii adevărului. De asemenea, rezultatele obținute în cadrul experimentului constituie probe care pot fi folosite pentru confirmarea sau respingerea unor ipoteze, având valoare probatorie în procesul penal.

Experimentul judiciar are o importanță deosebită în procesul penal, prin faptul că permite verificarea și obținerea unor probe esențiale, contribuind la clarificarea circumstanțelor unei infracțiuni și la asigurarea unui proces echitabil. Aceasta nu doar că îmbogățește cadrul probatoriu, dar și oferă un cadru obiectiv de evaluare a realității, cu scopul final de a stabili adevărul.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Alămoreanu S. Problematika expertizelor criminalistice. Ed. Hamangiu. București, 2013.
2. Cernea Em., Molcuț Em. Istoria statului și dreptului românesc. Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL. București, 1996.
3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Legea Republicii Moldova nr.122-XV din 14 martie 2003. // Monitorul Oficial, 2003, nr.104-110. În vigoare din 12 iunie 2003.
4. Doraș S. Criminalistica. Ed. Cartea Juridică. Chișinău, 2011.
5. Gheorghiuță M. Tratat de criminalistică. F.E.-P „Tipografia centrală”. Chișinău, 2017.
6. Jitariu V. Experimentul în procesul penal: noțiuni, sarcini și varietăți. În: Dialogi Juridici, Iași, 2023.
7. Jitariu V., Ciudin O. Apariția și evoluția conceptului de „experiment” în procesul penal. În: Acta Universitatis George Bacovia. Volume 13, Issue 1/2024.
8. Jitariu V, Ciudin Ox. The experiment in the criminal proceeding: reasons and requirements for conducting it. În: Journal of Law and Public Administration, Volume X, Issue 19, București, 2024.

9. Jitariuc V., Rusu V. Tratat de criminalistică. Partea a II-a. Tactica criminalistică. Ed. Pro Universitaria. București, 2025.
10. Аленин А. П. Тактика следственного эксперимента по делам о незаконном обороте наркотических средств. // Наркоконтроль, №1/2007.
11. Белкин Р. С. Теория и практика следственного эксперимента. Изд-во ВШ МВД СССР, М., 1959.
12. Белкин Р. С., Белкин А. Р. Эксперимент в уголовном судопроизводстве. Методическое пособие. Изд. НОРМА. М., 1997.
13. Викторова Л. Н. Следственный эксперимент. // Криминалистика. Учебник. Под редакцией В. А. Образцова. М., 1995.
14. Голдованский Ю. П. Тактика следственного эксперимента. // Криминалистика. Учебник. Под редакцией И. Ф. Пантелеева и Н. А. Селиванова. М., 1993.
15. Гуковская Н. И. Следственный эксперимент. (Пособие для следователей). М., 1958.
16. Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации. Постатейный. Под редакцией А. Я. Сухарева. Издание 2-е, переработанное. М., 2004.
17. Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации. Под общей редакцией В. В. Мозякова и Г. В. Мальцева. М., 2003.
18. Рахунов Р. Д. Теория и практика экспертизы в советском уголовном процессе. Изд-во Госюриздат, М., 1953.
19. Следственные действия. Криминалистические рекомендации. Типовые образцы документов. Под редакцией В. А. Образцова. Изд. Юристъ. М., 2001.
20. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса. Изд-во АН СССР, М., 1958; Чельцов М. А. Проведение экспертизы в советском уголовном процессе. Изд-во Госюриздат, М., 1954.

SCOPUL ȘI SARCINILE VERIFICĂRII DECLARAȚIILOR LA LOCUL FAPTEI

THE PURPOSE AND TASKS OF VERIFYING STATEMENTS AT THE CRIME SCENE

Oxana CIUDIN

asist., univ., Catedra Drept,
Facultatea Drept și Administrație Publică,
Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
ORCID ID: 0000-0002-5990-478X

Xenia MILEA

studentă, anul III,
Facultatea Drept și Administrație Publică,
Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
ORCID ID: 0009-0007-5858-3033

Abstract: *Tactica criminalistică reprezintă un sistem de metode tactice dezvoltate pe baza științelor specializate, inclusiv logica, psihologia, generalizarea practicii de urmărire penală și tactică criminalistică etc. Toate componentele tacticii acțiunilor de urmărire penală servesc la aplicarea de către ofițerul de urmărire penală a metodelor logice de cunoaștere, la formarea psihologiei interacțiunilor sale cu participanții la acțiunile de urmărire penală, la organizarea unei investigații sistematice a infracțiunilor și la colectarea eficientă a probelor, în conformitate cu normele Codului de Procedură Penală.*

Unul dintre cele mai eficiente metode pentru clarificarea informațiilor probatorii specifice conținute în declarațiile martorilor, ale victimelor, precum și ale bănușilor și învinuiților, este verificarea acestora la locul faptei.

Numărul semnificativ și diversitatea sarcinilor care se soluționează în procesul de verificare a declarațiilor la fața locului indică asupra potențialului considerabil al acesteia ca procedeu probatoriu pentru descoperirea și stabilirea adevărului în cazul infracțiunii comise.

Cuvinte-cheie: *locul faptei, urmărire penală, verificarea declarațiilor, procedeu probatoriu, adevăr obiectiv*

Abstract: *Forensic tactics represent a system of tactical methods developed on the base specialized sciences, including logic, psychology, the generalization of criminal investigation practice, and forensic tactics itself. All components of the tactics of criminal investigation actions serve to enable the investigating officer to apply logical methods of knowledge, shape the psychology of their interactions with participants in the investigative process, organize a systematic investigation of crimes, and efficiently collect evidence in accordance with the provisions of the Criminal Procedure Code.*

One of the most effective methods for clarifying specific evidentiary information contained in the statements of witnesses, victims, as well as suspects and defendants, is verifying the statements at the crime scene.

The significant number and diversity of tasks solved during the process of on-site verification of statements highlight its considerable potential as an evidentiary procedure for uncovering and establishing the truth in criminal cases.

Keywords: *crime scene, criminal investigation, verification of statements, evidentiary procedure, objective truth*

Criminalistica își are începutul la locul faptei. Locul faptei este unul dintre cele mai importante și mai dificile obiecte ale cercetării criminalistice, presupunând două aspecte: cel procesual și cel de analiză¹. Or, cercetarea faptelor infracționale reprezintă o activitate complexă și cu mai multe fațete orientată spre realizarea sarcinilor procesului penal².

Unul dintre obiectivele de bază ale investigării cauzelor penale îl reprezintă strângerea, verificarea și aprecierea probelor, prin care înțelegem acele elemente de fapt care servesc la constatarea existenței sau inexistenței infracțiunii, la identificarea făptuitorului, la constatarea vinovăției, precum și la stabilirea altor împrejurări importante pentru justa soluționare a cauzei. Principalele modalități de colectare, fixare și verificare a probelor în cauzele penale sunt procedeele probatorii, a căror sistem, temeuri, condiții, ordine de efectuare și scop sunt stabilite de legea procesual-penală³.

Procedura probatorie, denumită verificarea declarațiilor la locul faptei⁴, este o acțiune procedurală în cadrul căreia o persoană audiată anterior reproduce situația și circumstanțele evenimentului investigat. Acest proces implică indicarea obiectelor, documentelor și urmelor relevante pentru cauză, precum și demonstrarea anumitor acțiuni. Orice fel de influență din exterior în desfășurarea verificării și întrebările sugestive sunt interzise. Declarațiile se verifică la locul faptei pentru a stabili noi circumstanțe relevante pentru cauza; declarațiile date anterior de bănuit sau învinuit, precum și de victimă sau martor, pot fi verificate sau clarificate într-un loc legat de evenimentul investigat.

Particularitatea procesului de cunoaștere în cadrul verificării și confruntării declarațiilor la locul faptei constă în capacitatea ofițerului de urmărire penală de a se abstractiza de la percepția senzorială. În desfășurarea acestei acțiuni procesuale, cunoașterea senzorială nu este absolută, ci acționează doar ca o bază necesară, un element indispensabil în procesul de cunoaștere.

Mai mult ca atât, activitatea de gândire a ofițerului de urmărire penală este orientată spre transformarea informațiilor primite în cadrul operațiilor logice. Pe lângă metodele științifice generale de cunoaștere, operațiunile logice sunt la fel de importante; acestea sunt necesare pentru stabilirea unor reguli stricte privind obținerea, procesarea și sistematizarea informațiilor, făcându-le mai accesibile pentru înțelegere și utilizare ulterioară în procesul de cunoaștere⁵.

Succesul oricărei acțiuni de urmărire penală, inclusiv și al verificării declarațiilor la locul infracțiunii depinde, în mare parte, de efectuarea calitativă a acesteia și de respectarea prevederilor legii pe durata efectuării ei. Perfecționarea tacticii efectuării acțiunilor de urmărire penală este capabilă să exercite o influență benefică asupra desfășurării cercetărilor și, în particular, în privința obținerii unui volum corespunzător de probe în cadrul cauzelor penale. Verificarea declarațiilor la locul infracțiunii cunoaște o largă aplicare în practica organelor de urmărire penală, fiind folosită cu succes, în special, la cercetarea infracțiunilor grave și deosebit de grave⁶.

¹ Rusu V. Particularități tactice ale verificării declarațiilor la locul infracțiunii. În: Revista Română de criminalistică, nr. 3(135). București, 2023, p. 220; Saferstein, Richard. Criminalistics. An Introduction to Forensic Science. Twelfth Edition. Pearson Education, Boston, 2018, p. 32; Harris, Howard A., Lee, Henry C. Introduction to Forensic Science and Criminalistics. Second Edition. CPC Press. Taylor & Francis Group. Boca Raton. London. New-York, 2019, p. 57.

² Sorbală M., Jitariuc V. Tactical Procedures Used in the Process of Verifying the Statements at the Crime Scene. În: Studii Juridice Universitare, nr. 2, Chișinău, 2024, p. 156.

³ Jitariuc V., Popescu S. I. Esența și tipurile verificării declarațiilor la locul infracțiunii. În: Buletinul științific al Universității de Stat "Bogdan Petriceicu Hasdeu" din Cahul, Seria "Științe Sociale", nr.1(17), Cahul, 2023, p. 50.

⁴ Art. 114, Cod Procedură Penală al Republicii Moldova. Legea RM nr. 122 din 14-03-2003. În Monitorul Oficial Nr. 248-251, din 05-11-2013. Disponibil la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146153&lang=ro#

⁵ Jitariuc V., Hegheș N.-E. The verification of statements at the crime scene: the main goals, objectives and its requirements. În: RAIS Journal for Social Sciences, vol. 8, No. 2, pp. 64-72. USA, Beltsville, 2024, pp. 64-65.

⁶ Jitariuc V., Rusu V. Tratat de criminalistică. Partea a II-a. Tactica Criminalistică. Ed. Pro Universitaria. București, 2025, p. 646; Rusu V., Popescu S.-I. Asigurarea și garantarea drepturilor bănuitului, învinuitului, martorului și a părții vătămate în procesul verificării declarațiilor la locul infracțiunii. În: Materialele Conferinței științifice internaționale „Perspectivele și problemele integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației”, din 06 iunie 2024. Volumul XI. Partea I. USC. Cahul, 2024, p. 170; Jitariuc V., Popescu S.-I. Op. cit., p. 49.

Verificarea declarațiilor la locul faptei are un caracter pronunțat verificativ și o anumită încărcătură informațională. Organul de urmărire penală percepe declarațiile verificate, compară datele expuse cu cele existente în realitate la locul faptei, cu alte date probante existente în dosarul cauzei și, astfel se convinge de existența sau inexistența anumitor circumstanțe ale cauzei cercetate.

Prin aceasta se explică frecvența verificării declarațiilor persoanelor coautoare ale infracțiunilor săvârșite în grup, a bănuiților ce s-au autodenunțat ori în privința cărora există suspiciuni de falsă recunoaștere. Este lesne de înțeles că persoanele care nu au participat nemijlocit la comiterea infracțiunii, în cazul acestei activități, vor manifesta incompetență, în special, în ceea ce privește modul în care sa activat la locul faptei¹.

Verificarea declarațiilor în procesul efectuării acestei acțiuni de urmărire penală constă în faptul că ofițerul de urmărire penală se convinge nemijlocit în: a) existența locului despre care a menționat martorul sau învinuitul (după trăsăturile caracteristice ale acestui loc, descris în declarații și existent în realitate); b) existența itinerarului parcurs de făptuitor la locul infracțiunii și de părăsire a locului faptei; c) prezența sau absența contradicțiilor în declarațiile mai multor martori sau învinuiți referitoare la locul faptei și privind modul de acțiune al acestora; d) cunoașterea circumstanțelor reale ale cauzei de către persoana ale cărei declarații sunt verificate².

Efectuând verificarea declarațiilor la locul infracțiunii, ofițerul de urmărire penală își creează propria opinie, reprezentare despre locul unde, posibil, s-a derulat un anumit eveniment. El obține informații noi care vorbesc, cu un grad mai mare sau mai mic de probabilitate, despre autenticitatea declarațiilor verificate³. Deci, verificarea declarațiilor la locul infracțiunii reprezintă un mijloc de cercetare a problemei referitoare la implicarea sau tangența persoanei cu infracțiunea cercetată. Aici se verifică fapte care i-ar fi cunoscute persoanei numai în cazul în care ea este într-adevăr implicată în săvârșirea infracțiunii⁴.

Importanța verificării declarațiilor la locul infracțiunii constă în faptul că, prin combinarea elementelor unor acțiuni de urmărire penală precum audierea, cercetarea la fața locului, experimentul, prezentarea pentru recunoaștere și percheziția, se creează un potențial tactic și psihologic puternic pentru soluționarea unui număr important de sarcini, dintre care cele mai relevante sunt: – descoperirea unui loc despre care organul de urmărire penală nu are informații sau stabilirea traseului de acces la locul faptei sau de retragere din acest loc; – descoperirea urmelor materiale sau a obiectelor despre care reprezentantul organului de urmărire penală fie cunoaște, fie nu cunoaște; – identificarea victimelor sau a martorilor necunoscuți anterior de către organul de urmărire penală; – stabilirea implicării persoanei în alte infracțiuni; – determinarea cauzelor infracțiunii și a condițiilor care au favorizat comiterea ei; – demascarea acuzațiilor false și a autoacuzațiilor; – formarea convingerii reprezentantului organului de urmărire penală cu privire la corectitudinea calificării faptei și a perspectivei de cercetare a faptelor comise; – stabilirea existenței sau absenței contradicțiilor în declarațiile mai multor persoane referitoare la locul întâlnirii complicilor, traseul către locul infracțiunii, acțiunile efectuate în acel loc etc.⁵.

Esența acestei acțiuni de urmărire penală constă în percepția și examinarea de către participanți a mediului în care persoana audiată se deplasează către locul indicat de ea, a însușii locului cu pricina, a informațiilor despre evenimentele care au avut loc și a consecințelor acestora, precum și a acțiunilor realizate de persoana cărei declarații se verifică. După cum afirmă unii autori, specificul cunoașterii în cadrul verificării declarațiilor la locul infracțiunii constă în posibilitatea de a compara două sisteme informaționale de natură diferită, care conțin informații despre evenimentul de interes pentru organul de urmărire penală. Primul sistem informațional este reprezentat de conținutul declarațiilor făcute de persoană în timpul audierii. Acest sistem este de natură verbală și se bazează pe percepțiile senzoriale care s-au reflectat în memoria persoanei. Al doilea sistem informațional este reprezentat de

¹ Doraș, Simion. Criminalistica. Cartea Juridică. Chișinău, 2011, p. 408.

² Криминалистика. Учебник. Аверьянова, Т. В., Белкин, Р. С., Корухов, Ю. Г., Россинская, Е. Р. НОРМА, Москва, 2016, с. 612-613.

³ Криминалистика. Учебник. Ответственный редактор: Яблоков, Н. П. БЕК, Москва, 1997, с. 426-427.

⁴ Osoianu T., Ostavciuc D., Odagiu Iu., Rusnac C. Tactica acțiunilor de urmărire penală. Cartea Militară. Chișinău, 2020, p.211.

⁵ Jitariuc V., Rusu V. Op. cit., p. 655.

mediul fizic al locului indicat de persoana a cărei declarații se verifică, care este de natură senzorială, dar se reconstituie prin verbalizare¹.

Esența și semnificația verificării declarațiilor la locul infracțiunii constau în următoarele: - persoana ale cărei declarații sunt verificate indică locul unde au avut loc acțiunile legate de evenimentul infracțional; - această persoană găsește și indică obiecte, lucruri, documente care au relevanță pentru cauza penală; - ea demonstrează anumite acțiuni legate de mecanismul infracțiunii; - persoana respectivă, în același timp, arată și explică ce rol au jucat obiectele, lucrurile, documentele descoperite cu ocazia cercetării faptei infracționale; - aceasta concretizează și clarifică declarațiile sale anterioare, făcute în timpul audierii; - persoana atrage atenția asupra modificărilor care au avut loc în mediul de la locul infracțiunii; - reprezentantul organului de urmărire penală stabilește în ce măsură informațiile conținute în declarațiile persoanei audiate corespund sau nu cu situația de fapt de la locul infracțiunii; - verificarea declarațiilor la locul infracțiunii reprezintă o acțiune multietapizată (complexă), în care se combină trăsături (fragmente, elemente) ale unor acțiuni de urmărire penală „cercetarea la fața locului”, „audierea”, „prezentarea pentru recunoaștere”, „percheziția” și „experimentul”².

Sarcinile verificării declarațiilor la fața locului decurg din însuși denumirea acestui procedeu probatoriu – în modul cel mai general ele sunt axate pe verificarea și precizarea declarațiilor sub aspectul corespunderii adevărului și obținerea unor noi date factice care nu au putut fi strânse prin alte mijloace. Sarcinile verificării declarațiilor la locul faptei sunt diverse, cele mai principale fiind: stabilirea faptului dacă persoana respectivă cunoaște locul infracțiunii, a căilor de acces și a obiectelor ce constituie ambianța acestuia, a altor împrejurări de fapt de natură să asigure aprecierea justă a conștiințozității persoanei audiate și, în consecință, a autenticității declarațiilor sale. Ea poate fi dispusă și efectuată, de asemenea, în scopuri specifice, cum ar fi: scoaterea la iveală a martorilor falși, demascarea autoînvinuirii plătuite, stabilirea împrejurărilor care au favorizat comiterea infracțiunii, a altor circumstanțe importante pentru justa soluționare a cauzei³.

Cea mai detaliată listă a sarcinilor verificării declarațiilor la locul infracțiunii în literatura de specialitate menționează următoarele:

a) descoperirea locului comiterii infracțiunii sau a mai multor locuri ale faptelor despre care organul de urmărire penală nu a cunoscut anterior, iar persoanele care au făcut declarații despre o anumită faptă s-au arătat fi incapabile să ofere date orientative prin care reprezentantul organului de urmărire penală să poată stabili aceste locuri de unul singur;

b) stabilirea traseului pe care persoana audiată l-a parcurs până la locul faptei sau pe care s-a retras de la locul infracțiunii, traseu care nu a fost stabilit de reprezentantul organului de urmărire penală;

c) descoperirea unor urme ale infracțiunilor sau a probelor materiale a căror aflare este necunoscută reprezentantului organului de urmărire penală și care nu pot fi descrise cu precizie de persoana care face declarații;

d) descoperirea unor probe noi (urme ale infracțiunii sau obiecte despre care persoana audiată nu menționează);

e) identificarea victimelor, anterior necunoscute reprezentantului organului de urmărire penală;

f) stabilirea altor persoane bănuite, despre care reprezentantul organului de urmărire penală nu a cunoscut anterior;

g) identificarea martorilor, anterior necunoscuți organului de urmărire penală;

h) stabilirea implicării bănuitului (învinuitului) în comiterea altor infracțiuni despre care reprezentanții organelor de urmărire penală cunosc, dar locul lor de aflare nu a fost stabilit;

¹ Ibidem, p. 652; Драпкин Л. Я., Андреев А. А. Теория и практика проверки показаний на месте: Науч.-метод. пособие. Изд. Уральского юридического института МВД России. Екатеринбург, 2003, с. 6.

² Ibidem, pp. 652-653.

³ Rusu V. Op. cit., p. 221; Рыжаков, А. П. Следственные действия. Инфра-М. Москва, 2001, с. 114; Doraș S. Op. cit., p. 407.

- i) determinarea cauzelor și condițiilor care au favorizat comiterea infracțiunii cercetate;
- j) stabilirea sau clarificarea unor circumstanțe specifice legate de acțiunile persoanei audiate la locul faptei sau în alte locuri în cazurile în care aceste circumstanțe nu sunt clare reprezentantului organului de urmărire penală, iar alte metode de stabilire sau clarificare a acestor circumstanțe sunt imposibile;
- k) stabilirea situației reale a locului faptei în momentul în care s-a produs evenimentul;
- l) stabilirea gradului de cunoaștere al persoanei audiate în legătură cu locul faptei, cu anumite obiecte sau trasee de deplasare, descrise în declarațiile lor;
- m) stabilirea gradului de cunoaștere al persoanelor audiate cu privire la evenimentele sau acțiunile la care au participat sau au fost martori;
- n) verificarea versiunilor de urmărire penală¹.

Gama de sarcini rezolvate prin verificarea declarațiilor la locul faptei este foarte largă. În funcție de uniformitatea conținutului sarcinilor ce trebuie rezolvate, se pot distinge următoarele tipuri de verificare a declarațiilor la fața locului:

- a) Verificarea declarațiilor la fața locului pentru stabilirea legăturilor necunoscute organului de urmărire penală dintre locuri, trasee și obiecte relevante pentru evenimentul investigat;
- b) Verificarea declarațiilor la fața locului pentru a restaura (reconstrui) situația reală a locului faptei, necunoscută organului de urmărire penală la momentul evenimentului investigat;
- c) Verificarea declarațiilor la fața locului pentru stabilirea conținutului acțiunilor bănuितului (învinitului) în pregătirea, comiterea și ascunderea evenimentului investigat;
- d) Verificarea declarațiilor la fața locului pentru colectarea de date în vederea stabilirii identității bănuितilor, victimelor și martorilor necunoscuți investigației².

În literatura de specialitate³ este menționat faptul că în cursul verificării declarațiilor la locul comiterii infracțiunii pot fi soluționate sarcini generale și specifice.

Astfel, sarcinile generale includ: a) obținerea de informații noi; b) verificarea informațiilor existente.

La rândul lor cele specifice verificării declarațiilor la locul infracțiunii includ:

- a) Sarcini legate de investigarea circumstanțelor imediate ale infracțiunii:
 - Descoperirea locului faptei sau a mai multor locuri ale faptei despre care ofițerul de urmărire penală nu era anterior informat, iar persoana care a depus mărturie întâmpină dificultăți în a furniza repere prin care ofițerul să poată identifica aceste locuri;
 - Stabilirea traseului pe care persoana audiată a intrat sau a părăsit locul faptei, dacă este relevant pentru caz și nu a fost stabilit anterior de ofițerul de urmărire penală;
 - Clarificarea anumitor circumstanțe legate de acțiunile persoanei audiate;
 - Clarificarea particularităților legate de acțiunile persoanei audiate la locul faptei;
 - Stabilirea situației reale a locului faptei la momentul evenimentului;
 - Stabilirea gradului de cunoaștere al persoanei audiate cu privire la locul faptei, obiectele sau traseele implicate, circumstanțele evenimentului;
 - Clarificarea și eliminarea contradicțiilor din declarații, demascarea mărturiilor false, a auto-incriminării, a alibiurilor false (sau crearea condițiilor prealabile pentru acestea);
 - Identificarea cauzelor și condițiilor care au contribuit la săvârșirea infracțiunii.
- b) Sarcini pentru identificarea de noi surse de probă:

¹ Jitariuc V., Rusu V. Op. cit., pp. 655-656; Хлынцов М. Н. Проверка показаний на месте. / Изд-во Саратов. юрид. ин-та. Саратов, 1971, с. 11-18.

² Jitariuc V., Hegheș N.-E. Op. cit., p. 70; Фирсов Е.П. Проверка показаний на месте и участие специалиста-криминалиста в ее производстве: Учебное пособие / Под ред. проф. В.В. Степанова. Саратов: СВШ МВД РФ, 1995, с. 11-15.

³ Власенко Н. В., Степанов В. В. Сущность и тактика проверки показаний на месте. Юрлитинформ, М., 2004, с. 49-54.

- Descoperirea oricăror urme ale infracțiunii necunoscute anterior ofițerului de urmărire penală;
- Descoperirea martorilor sau victimelor necunoscute anterior ofițerului de urmărire penală;
- Identificarea altor bănuți sau învinuiți¹.

Alți autori² propun ca sarcinile care pot fi clarificate prin verificarea declarațiilor la locul infracțiunii să fie împărțit în trei mari grupuri:

a) Verificarea propriu-zisă a declarațiilor, determinând dacă informațiile obținute de la persoana audiată corespund realității obiective. Potrivit autorilor, aceasta permite:

- Incriminarea persoanei testate pentru minciună sau demascarea auto-incriminării;
- Clarificarea și, în unele cazuri, stabilirea pentru prima dată a locului unde a fost comisă infracțiunea, precum și a modalităților prin care persoana audiată a ajuns sau a părăsit locul;

- Stabilirea sau clarificarea anumitor circumstanțe legate de acțiunile persoanei audiate în timpul incidentului. Acestea pot include detalii despre modul de săvârșire a infracțiunii și acțiunile victimei (învinuitului, martorului), care sunt dificil de raportat separat de locul faptei și în formă verbală;

- Obținerea unor declarații mai complete de la persoana audiată, deoarece însăși situația locului faptei, demonstrarea de către persoană a acțiunilor sale (sau ale autorului faptei), precum și avantajele narațiunii libere ajută la reactivarea legăturilor asociative, a memoriei motrice și a posibilităților de rememorare logică. Astfel, la locul faptei, persoana audiată poate rememora circumstanțe esențiale;

- Precizarea rolului fiecărui complice în infracțiunile de grup.

b) Posibilitatea de a stabili noi probe. În cursul acestei acțiuni investigative se pot descoperi:

- Urme ale infracțiunii care nu au fost anterior relevate;
- Probe materiale, bunuri ascunse sau furate;
- Noi martori, victime și persoane supuse răspunderii penale.

c) Stabilirea cauzelor și condițiilor care au contribuit la săvârșirea infracțiunii³.

În literatura de specialitate⁴ scopurile verificării declarațiilor la fața locului țin de: – verificarea probelor colectate; – clarificarea probelor colectate; – obținerea de noi probe; – formarea propriei convingeri a reprezentantului organului de urmărire penală în obiectivitatea informațiilor obținute în cadrul audierii și relevanța lor pentru evenimentul infracțional în ansamblu sau pentru anumite circumstanțe ale acestuia⁵. Reieșind din cele menționate putem identifica următoarele scopuri ale desfășurării verificării declarațiilor la locul infracțiunii: – analiza criminalistică a legăturilor cauzale și a altor conexiuni între acțiunile infractorului la locul comiterii infracțiunii și abilitățile sale profesionale și infracționale specifice; – analiza criminalistică a legăturilor cauzale și a altor conexiuni între metoda de pregătire și metoda de comitere a infracțiunii; – analiza criminalistică a legăturilor cauzale și a altor conexiuni între metoda de comitere și metoda de tănuire a infracțiunii; – analiza criminalistică a legăturilor cauzale între acțiunile complicilor infracțiunii; – analiza criminalistică a conexiunilor între metoda de comitere a infracțiunii și mediul în care aceasta a avut loc; – analiza criminalistică a legăturilor între urmele infracțiunii și mecanismul comiterii ei.

Realizarea scopurilor acțiunii de urmărire penală se desfășoară sub forma unor versiuni criminalistice generale și speciale în domeniul criminalisticii, iar scopul criminalistic nemijlocit presupune căutarea, identificarea manifestărilor legăturilor menționate supra, verificarea și evaluarea acestora⁶.

¹ Jitariuc V., Hegheș N.-E. Op. cit., p. 70.

² Копылов И. А., Резван А. П. Тактика производства проверки показаний на месте: Лекция. ВЮИ МВД России, Волгоград, 2000, с. 5-6.

³ Jitariuc V., Hegheș N.-E. Op. cit., pp. 70-71.

⁴ Мухин Г. Н. Криминалистика. Академия МВД. Минск, 2004., с. 144; Логвин В. М. Криминалистическая тактика. Учебное пособие. Изд-во Акад. МВД. Минск, 2021, с. 255.

⁵ Jitariuc V., Rusu V. Op. cit., p. 657.

⁶ Ibidem, p. 657.

Concluzii

Verificarea declarațiilor la locul infracțiunii reprezintă un instrument fundamental în procesul de investigare, având rolul de a valida sau infirma informațiile oferite de bănuțit/învinuit, martori sau victime. Aceasta permite confruntarea declarațiilor cu realitatea fizică a locului faptei, facilitând astfel stabilirea unui tablou mai clar și mai precis al evenimentelor.

Un prim avantaj al acestei metode constă în abilitatea de a descoperi inconsecvențe sau falsele alibiuri, contribuind astfel la depistarea și corectarea eventualelor manipulări. De asemenea, verificarea declarațiilor la fața locului poate conduce la identificarea unor noi probe materiale, martori sau elemente care au fost omise sau ignorate anterior.

Prin corelarea declarațiilor cu indicii fizice și cu contextul locului faptei, organul judiciar poate construi o imagine completă a infracțiunii, clarificând circumstanțele, motivele și faptele. Astfel, procedul de verificare a declarațiilor este esențial nu doar pentru stabilirea adevărului, ci și pentru asigurarea unui proces echitabil, în care probele sunt obținute și analizate cu maximă rigoare. Or, verificarea declarațiilor la locul infracțiunii constituie o metodă indispensabilă în urmărirea penală, având un impact major în obținerea unei înțelegeri corecte și exhaustive a cazului, precum și în consolidarea probatoriului.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Cod Procedură Penală al Republicii Moldova. Legea RM nr. 122 din 14-03-2003. În Monitorul Oficial Nr. 248-251, din 05-11-2013.
2. Doraș, Simion. Criminalistica. Cartea Juridică. Chișinău, 2011.
3. Harris, Hovard A., Lee, Henry C. Introduction to Forensic Science and Criminalistics. Second Edition. CPC Press. Taylor & Francis Group. Boca Raton. London. New-York, 2019.
4. Jitariuc V., Popescu S. I. Esența și tipurile verificării declarațiilor la locul infracțiunii., În: Buletinul științific al Universității de Stat ”Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, Seria ”Științe Sociale”, nr.1(17), Cahul, 2023.
5. Jitariuc V., Hegheș N.-E. The verification of statements at the crime scene: the main goals, objectives and its requirements. În: RAIS Journal for Social Sciences, vol. 8, No. 2, pp. 64-72. USA, Beltsville, 2024.
6. Jitariuc V., Rusu V. Tratat de criminalistică. Partea a II-a. Tactica Criminalistică. Ed. Pro Universitaria. București, 2025.
7. Osoianu T., Ostavciuc D., Odagiu Iu., Rusnac C. Tactica acțiunilor de urmărire penală. Cartea Militară. Chișinău, 2020.
8. Rusu V. Particularități tactice ale verificării declarațiilor la locul infracțiunii. În: Revista Română de criminalistică, nr. 3(135). București, 2023.
9. Rusu V., Popescu S.-I. Asigurarea și garantarea drepturilor bănuțitului, învinuitului, martorului și a părții vătămate în procesul verificării declarațiilor la locul infracțiunii. În: Materialele Conferinței științifice internaționale „Perspectivele și problemele integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației”, din 06 iunie 2024. Volumul XI. Partea I. USC. Cahul, 2024.
10. Saferstein, Richard. Criminalistics. An Introduction to Forensic Science. Twelfth Edition. Pearson Education, Boston, 2018.
11. Sorbală M., Jitariuc V. Tactical Procedures Used in the Process of Verifying the Statements at the Crime Scene. În: Studii Juridice Universitare, nr. 2, Chișinău, 2024, p. 156.
12. Власенко Н. В., Степанов В. В. Сущность и тактика проверки показаний на месте. Юрлитинформ, М., 2004.

13. Драпкин Л. Я., Андреев А. А. Теория и практика проверки показаний на месте: Науч.-метод. пособие. Изд. Уральского юридического института МВД России. Екатеринбург, 2003.
14. Копылов И. А., Резван А. П. Тактика производства проверки показаний на месте: Лекция. ВЮИ МВД России, Волгоград, 2000.
15. Криминалистика. Учебник. Аверьянова, Т. В., Белкин, Р. С., Корухов, Ю. Г., Россинская, Е. Р. НОРМА, Москва, 2016.
16. Криминалистика. Учебник. Ответственный редактор: Яблоков, Н. П. БЕК, Москва, 1997.
17. Логвин В. М. Криминалистическая тактика. Учебное пособие. Изд-во Акад. МВД. Минск, 2021.
18. Мухин Г. Н. Криминалистика. Академия МВД. Минск, 2004.
19. Рыжаков, А. П. Следственные действия. Инфра-М. Москва, 2001.
20. Фирсов Е. П. Проверка показаний на месте и участие специалиста-криминалиста в ее производстве: Учебное пособие / Под ред. проф. В.В. Степанова. Саратов: СВШ МВД РФ, 1995.
21. Хлынцов М. Н. Проверка показаний на месте. / Изд-во Сарат. юрид. ин-та. Саратов, 1971.

PROBATORIUL ÎN CAZURILE PRIVIND TRAFICUL DE FIINȚE UMANE

THE EVIDENCE IN CASES OF HUMAN TRAFFICKING

Domnița VIZDOAGĂ, dr.

Universitatea de Stat din Moldova,

E-mail: domnitavizdoaga@gmail.com

Victoria BRIA

studentă, anul III,

Facultatea Drept și Administrație Publică,

Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

E-mail: vbria0502@gmail.com

Abstract: *În cadrul procesului penal, stabilirea circumstanțelor faptice ale infracțiunii reprezintă o condiție fundamentală pentru realizarea actului de justiție. Probele, având atât caracter de instrument de cunoaștere, cât și de dovedire, facilitează reconstituirea tabloului infracțional și identificarea făptuitorului. Obiectul probatoriului este constituit din totalitatea faptelor și împrejurărilor ce trebuie demonstrate pentru soluționarea unei cauze penale, fiind influențat de particularitățile infracțiunii investigate. În cazul infracțiunilor de trafic de ființe umane, probatoriul include aspecte specifice precum identificarea mijloacelor, scopurilor, participanților și consecințelor infracțiunii, dar și circumstanțele agravante sau atenuante. Administrarea probelor implică o activitate complexă ce presupune cooperarea între organele judiciare și părți, garantând o cercetare corectă și completă a cauzei. Studiul subliniază importanța cunoașterii detaliate a regulilor probatoriului în investigarea traficului de ființe umane, considerat un aspect esențial pentru asigurarea legalității și temeiniciei soluțiilor adoptate.*

Cuvinte-cheie: *proces penal, probatoriu, probe, obiectul probatoriului, trafic de ființe umane, administrarea probelor, cercetarea infracțiunilor, sarcina probatoriului*

Abstract: *In the criminal process, establishing the factual circumstances of the offense is a fundamental condition for achieving justice. Evidence, serving both as a tool for knowledge and proof, facilitates the reconstruction of the criminal scenario and the identification of the perpetrator. The object of evidence encompasses all facts and circumstances that need to be demonstrated for the resolution of a criminal case, being influenced by the particularities of the investigated offense. In cases of human trafficking offenses, the evidence includes specific aspects such as identifying the means, purposes, participants, and consequences of the crime, as well as aggravating or mitigating circumstances. The administration of evidence involves a complex activity that requires cooperation between judicial authorities and parties, ensuring a fair and thorough investigation of the case. The study highlights the importance of detailed knowledge of the rules of evidence in the investigation of human trafficking, regarded as an essential aspect for ensuring the legality and substantiation of adopted solutions.*

Keywords: *criminal process, evidence, object of evidence, human trafficking, administration of evidence, investigation of offenses, burden of proof*

O condiție necesară pentru efectuarea justiției în cauzele penale o reprezintă stabilirea corespunzătoare a circumstanțelor infracțiunii, corespunderea concluziilor organului de urmărire penală cu privire la circumstanțele cauzei situației de fapt existente. Realizarea acestui obiectiv este asigurată datorită prezenței unei legături universale între fenomenele realității care ne înconjoară. Infracțiunea, reprezentând un asemenea fenomen, are, la rândul său o anumită conexiune cu diverse fapte și evenimente. Unele dintre ele determină comiterea infracțiunii,

altele apar sau se modifică datorită comiterii actului infracțional. Toate aceste fapte, reflectându-se în mediul înconjurător, lasă anumite urme. Acestea, la rândul său reprezintă acele informații care oferă organului de urmărire penală posibilitatea să restabilească tabloul infracțiunii și să identifice făptuitorul¹.

Dreptul la probă este remarcat în materie penală și se compune din numeroase principii care formează arhitectura teoriei generale a probei, printre care libertatea și legalitatea probei, loialitatea, interdicția de preconstituire a unei probe etc., precum și reguli destinate să rezolve problema stabilirii adevărului faptelor litigioase, având în egală măsură o natură substanțială și procesuală. Iată de ce, dacă privim procesul penal prin prisma principiului aflării adevărului, observăm că acesta nu reprezintă doar o activitate judiciară, ci un proces de cunoaștere mult mai larg, în cadrul căruia organele de drept au nevoie de date sau dovezi pentru a stabili dacă o persoană este sau nu vinovată de săvârșirea unei infracțiuni, organele de urmărire penală fiind obligate să lămurească cauza, sub toate aspectele, pe bază de probe².

În literatura de specialitate probele au fost definite ca fiind acele elemente de fapt cu relevanță informativă asupra tuturor laturilor cauzei penale³. În procesul penal, proba are un caracter dublu: instrument de cunoaștere, care ajută organul de drept la aflarea adevărului; instrument de dovedire, fiind folosită în scopul dovedirii tuturor susținerilor și argumentelor făcute în cursul procesului penal. De asemenea, mai rezultă că, în materie penală, proba constă în demonstrarea nu numai a existenței unei fapte, ci și a imputării acesteia unei persoane, precum și a intenției pe care aceasta o avea de a comite o astfel de faptă⁴. Or, soluționarea cauzelor penale cu operativitate și în mod just presupune ca organele judiciare să stabilească încă de la început ce aspecte trebuie dovedite anume. Rezultă deci că obiectul probatoriuului (*thema probandum*) este constituit din totalitatea faptelor și împrejurărilor ce trebuie dovedite în scopul rezolvării unei cauze penale⁵. Cunoașterea obiectului probatoriuului are o deosebită importanță pentru soluționarea legală și temeinică a cauzelor penale⁶, deoarece ne indică tot ce trebuie dovedit, îndrumând autoritățile judiciare să lămurească, prin probe, toate aspectele care interesează cauza, dar, totodată, împiedicându-le să irosească timp și mijloace cu dovedirea unor fapte și împrejurări care nu prezintă nici un interes pentru cauză⁷.

Probatoriuul⁸ reprezintă elementul de bază, pivotul, punctul de pornire a întregului proces penal⁹. Or, probatoriuul reprezintă stabilirea cu ajutorul probelor a tuturor faptelor și circumstanțelor care au importanță pentru soluționarea cauzelor penale¹⁰. În procesul cercetării infracțiunii ofițerul de urmărire penală se confruntă cu

¹ Jitariuc V., Hegheș N.-E. Evidence and the Object of Probatorium in Criminal Cases: Features, Particularities and Regulation. În: RAIS Journal for Social Sciences, vol. 8, No. 1, USA, Beltsville, 2024, p. 13.

² Jitariuc V. Metodica investigării infracțiunilor de trafic de ființe umane. Monografie. București : Pro Universitaria, 2022, p. 11; Dongoroz V. et al. Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român : Partea specială. București : Ed. Academiei, 1976, p. 44; Mateuț Gh. Tratat de procedură penală. Partea generală. Vol. II. București : Ed. C. H. BECK, 2012, p. 1; Desportes F., Lazerges-Cousquer, L. Traité de procédure pénale. Paris : Ed. Economica, 2015, p. 545; Volonciu N. Drept procesual penal. București : Ed. Didactică și Pedagogică, 1972, p. 52.

³ Dongoroz V. et al. Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român : Partea specială, op. cit., p. 168.

⁴ Mateuț Gh. Tratat de procedură penală. Partea general, op. cit., p. 4; Guincharde S., Buisson J. Procédure pénale. Paris : Éditions Litec, 2000, p. 287.

⁵ Pinteș A. et al. Urmărirea penală : Aspecte teoretice și practice. Modele de acte procesuale și procedurale. București : Ed. Universul Juridic, 2017, p. 179.

⁶ Jitariuc V., Rusu V. Tratat de criminalistică. Partea a II-a. Tactica Criminalistică. Ed. Pro Universitaria. București, 2025, p. 16.

⁷ Theodoru Gr. Tratat de Drept procesual penal. București : Hamangiu, 2013, p. 285

⁸ Probatoriuul este acea activitate fundamentală și complexă care revine organelor judiciare, de a stabili adevărul în cauzele penale, prin mijloacele prevăzute de lege și cu respectarea strictă a dispozițiilor legale referitoare la obținerea acestor mijloace. Vizdoaga T., Jitariuc V. Particularitățile probatoriuului în cauzele privind infracțiunile de corupție.

În: Revista Română de Criminalistică, Nr. 1, București 2024, pp. 53-54. În procesul penal, probatoriuul constă în invocarea de probe și propunerea de probe, admiterea și administrarea lor în scopul constatării circumstanțelor care au importanță pentru cauză. Art. 99, Cod Procedură Penală al Republicii Moldova. Legea RM nr. 122 din 14-03-2003. În Monitorul Oficial Nr. 248-251, din 05-11-2013. Disponibil la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146153&lang=ro#, accesat la 07.03.2025.

⁹ Jitariuc V. Op. cit., p. 12; Rusu V., Jitariuc V. Particularitățile obiectului probatoriuului în cazurile privind traficul de ființe umane. În: Revista Dreptul, nr.1/ianuarie 2023, București, 2023, p. 116; Корневский Ю. В., Кипнис Н. М., Львова Е. Ю. Доказывание в уголовном процессе. Традиции и современность. Москва : Юрист, 2000, с. 271.

¹⁰ Jitariuc V., Bria I. Scopul și obiectul probatoriuului în cauzele penale prin prisma prevederilor prezumției de nevinovăție. În: Analele Științifice ale Academiei "Ștefan cel Mare" a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, seria "Științe juridice/Legal Sciences", nr. 16, Chișinău, 2023, p. 173; 36. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса. Том 1. Москва: Наука, 1968, с. 295.

necesitatea cunoașterii și percepției diferitor informații, care se atribuie atât la faptul investigat, cât și la anumite fapte și circumstanțe legate de acesta. Informația vizată poate avea importanță juridică sau, în particular, să reflecte anumite împrejurări ale faptului infracțional, importante pentru calificarea acestuia, să indice asupra vinovăției persoanei, să fie folosită în scop orientativ pe anumite segmente a celor întâmplate, precum și la selectarea comportamentului tactico-strategic a reprezentantului organului de urmărire penală. În dependență de gradul de admisibilitate și utilitate, de importanța ce o prezintă pentru cauza penală, legea stabilește cerințe în raport cu metodele și mijloacele de obținere a acestuia. Din acest considerent, unele circumstanțe urmează a fi stabilite, în mod imperativ, prin mijloace de probă procesual-penală; altele, dimpotrivă pot fi sesizate în rezultatul unei simple activități de percepere-cunoaștere. Totodată, însă, specificăm că anume activitatea procesuală înfăptuită în vederea stabilirii faptelor și circumstanțelor importante pentru cercetarea cauzelor penale constituie esența și conținutul întregii activități procesual-penală. La delimitarea acestor fapte și circumstanțe din întregul cumul de informații contribuie una dintre categoriile juridice de bază, cum este obiectul probatorului¹.

De reținut că în obiectul probatorului se includ numai faptele și împrejurările de fapt. Existența normelor juridice nu trebuie dovedită, prezumându-se că ele sunt cunoscute². Împrejurările și faptele ce trebuie dovedite în procesul penal variază de la o cauză la alta, în funcție de particularitățile infracțiunii³. Totalitatea împrejurărilor care trebuie dovedite într-o cauză penală constituie obiectul probatorului. Enumerarea acestor împrejurări detaliază cerințele prevăzute de art. 19, alin. (3) Cod de procedură penală al Republicii Moldova. Fiecare circumstanță trebuie examinată în cadrul urmăririi penale. Or, totalitatea împrejurărilor prevăzute de art. 96 Cod de procedură penală al Republicii Moldova determină conținutul rechizitoriului. În același timp, toate împrejurările, în funcție de cauza penală, dispun de anumite particularități individuale. Din aceste considerente obiectul probatorului este individual în fiecare cauză penală⁴. Faptele și împrejurările de fapt ce trebuie dovedite în cauzele penale variază de la o cauză la alta. Atunci când ne referim la o singură cauză penală, se poate determina obiectul concret al probatorului din acea cauză, în sensul faptei care a săvârșit-o învinuitul, împrejurările de loc, de timp, de mod, de mijloace în care a fost comisă fapta; când însă se examinează conceptul de obiect al probatorului pentru toate cauzele penale trebuie luat în considerare un obiect abstract al probatorului, prin care se determină generic faptele și împrejurările ce trebuie dovedite, folosind noțiunile de acțiune sau inacțiune, urmarea produsă, autorul faptei, împrejurările care se referă la faptă sau la persoana făptuitorului. Acesta este sensul în care se examinează obiectul probatorului în dreptul procesual penal⁵.

Este necesar să reținem și următorul fapt: Conform art. 99 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, probatoriul este o totalitate de acțiuni care are ca scop constatarea circumstanțelor importante. Aceste acțiuni sunt îndreptate spre stabilirea obiectului probatorului⁶. Prin sarcina probatorului (*onus probandi*) se înțelege obligația procesuală ce revine unui participant la procesul penal de a dovedi împrejurările care formează obiectul probatorului. Se pune problema de a ști căruia dintre participanții la proces îi revine sarcina de a dovedi faptele și împrejurările care susțin învinuirea și căruia dintre ei cele care susțin apărarea.

O regulă generală în materia probatorului cere ca proba să fie efectuată de către cel care afirmă existența unei fapte sau împrejurări de fapt (*onus probandi incubit ei qui dicit* sau *actori incubit probatio*). Dacă împrejurarea de fapt a fost dovedită, persoana care invocă o altă împrejurare da fapt (ne negație sau explicativă) este obligată, la rândul său, să o dovedească (*reus in excipiendo fit actor*). Sarcina probatorului poate reveni celui care a făcut prima afirmație, dacă acesta invocă o altă împrejurare de trebuie dovedită. Aplicând această schemă în procesul

¹ Ibidem, p. 12; Смирнов Г. К., Методика расследования торговли людьми: Дис. ... канд. юрид. наук. М., 2008, p. 46.

² Theodoru Gr. Drept procesual penal român. Partea generală. Vol. II. Iași : Universitatea „Al. I. Cuza”, 1974, p. 65.

³ Pintea A. et al. op. cit., p. 179; Stancu Em. Investigarea științifică a infracțiunilor : Curs de criminalistică. București, 1988. Vol. II, p. 211.

⁴ Dolea I. et al. Codul de procedură penală. Comentariu. Chișinău : Ed. Cartier Juridic, 2005, p. 178.

⁵ Theodoru Gr. Tratat de Drept procesual penal, op. cit, p. 284-285.

⁶ Dolea I. et al. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. (Comentariu aplicativ). Chișinău : Ed. Cartea Juridică. Chișinău, 2020, p. 185-186.

penal, ar trebui ca învinuirea să fie dovedită de cel care o formulează – acuzatorul -, iar împrejurările în apărare de către cel care le invocă – învinuitul. Totodată, învinuitul, bucurându-se de prezumția de nevinovăție, nu este obligat să probeze nevinovăția sa; el are însă dreptul să probeze lipsa de temeinicie a probelor care îl învinuiesc și să propună probe în apărare; de altfel, tuturor părților li se acordă dreptul de a propune și a cere administrarea probelor necesare în apărarea intereselor lor legitime. Exercițându-și dreptul de a lămuri prin probe împrejurările prin care sunt susținute pretențiile sau apărările formulate, părțile ajută autoritățile judiciare în activitatea de lămurire a cauzei sub toate aspectele¹.

Între faptele și împrejurările ce trebuie dovedite se face distincție, în primul rând, între fapte și împrejurări ce se referă la fondul cauzei – învinuirea formulată împotriva unei persoane - și fapte și împrejurări de care depinde desfășurarea procesului. Obiectul probatoriului are în vedere, în principal, faptele și împrejurările ce se referă la fondul cauzei².

Expunându-ne în privința cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane, susținem că una din componentele acesteia ține, în mod obligatoriu, de stabilirea circumstanțelor care urmează a fi dovedite, precum și a semnelor ce caracterizează componența de infracțiune³. În latura penală a cauzei trebuie să se dovedească, în primul rând, faptele și împrejurările de fapt ce confirmă vinovăția persoanelor bănuite. Formează obiect al probatoriului faptele și împrejurările de fapt ce constituie latura obiectivă a infracțiunii sau a infracțiunilor imputate: acțiunea sau inacțiunea care a avut loc, urmările socialmente periculoase produse, legătura lor cauzală, împrejurările de loc, de timp, de mod, de mijloace care au influență asupra încadrării juridice a fetei ca formă agravată sau atenuată a infracțiunii sau a unei cauze care agravează răspunderea penală. În al doilea rând, trebuie să se stabilească prin probe cine este autorul infracțiunii și cine a mai participat la comiterea ei, contribuția fiecăruia la săvârșirea infracțiunii în calitate de coautor, instigator sau complice. Pentru ca învinuirea să fie confirmată, este necesar să se constate și forma de vinovăție. În cazul în care latura subiectivă a infracțiunii are ca element un anumit scop sau mobil, și aceste împrejurări trebuie dovedite⁴. Astfel, faptele sau împrejurările de fapt pot viza elementele constitutive ale infracțiunii, particularități cu ajutorul cărora poate fi identificat un bănuț, învinuit, dar și aspecte colaterale referitoare la personalitatea acestuia ori care pot întări convingerea că o anumită persoană a săvârșit fapta prevăzută de legea penală⁵.

Pe bună dreptate susține autorul Ostavciuc D., că, „ luând în vedere obiectul abstract al probatoriului, fixat în art. 96 Cod de procedură penală, se consideră că elementul probatoriului, specific traficului, trebuie să identifice umene împrejurări specifice, necesare cunoașterii tuturor aspectelor unui caz particular, și anume: existența racolării, transportării, transferului, adăpostirii sau primirii; existența dării sau primirii unor plăți ori beneficii pentru pășinerea consimțământului unei persoane care deține controlul asupra victimei; existența violenței fizice sau psihice; existența abuzului ori violenței sexuale; existența faptului de profitare de abuz de autoritate sau de situația de vulnerabilitate a victimei; vârsta persoanei vătămate, precum și raporturile care au existat între victimă și făptuitor; participanții și contribuția lor la săvârșirea infracțiunii; consecințele infracțiunii; caracterul și măsimea daunei cauzate prin infracțiune; intenția, motivele și scopurile comiterii infracțiunii; cauzele și condițiile care au determinat săvârșirea infracțiunii; datele personale care caracterizează inculpatul și victima; existența bunurilor destinate sau utilizate pentru săvârșirea infracțiunii sau dobândite prin infracțiune, indiferent de faptul cui au fost transmise ele; existența condițiilor care pot agrava ori atenua răspunderea penală a făptuitorului/făptuitorilor etc.”⁶.

¹ Theodoru Gr. *Tratat de Drept procesual penal*, op. cit., p. 292-293.

² *Ibidem*, p. 285.

³ Jitariuc V. *Op. cit.*, p. 14; Фахрутдинов Р. З. *Методика расследования торговли людьми* : Дис. ... канд. юрид. наук. Челябинск, 2011, p. 14.

⁴ Theodoru Gr. *Tratat de Drept procesual penal*, op. cit., p. 286-287.

⁵ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. Coord.: M. UDROIU. București : Ed. C. H. BECK, 2015, p. 290.

⁶ Ostavciuc D. *Aspecte procesuale penale și tactici criminalistice privind cercetarea traficului de copii*. : Teză de doctor în drept. Chișinău, 2015, p. 179-180.

Referindu-ne la infracțiunile de trafic de ființe umane menționăm că procesul „cunoașterii” faptului infracțional cuprinde: 1) faptul din trecut, care nu poate fi perceput nemijlocit de către organul de urmărire penală și instanța de judecată; 2) urmele infracțiunii, cercetate nemijlocit de către subiecții vizați supra.

De pe aceste poziții, cercetarea și descoperirea infracțiunilor, la general și în parte, presupune un anumit probatoriu care reprezintă, în esență, un caz particular al întregului proces de cunoaștere, realizat în limitele activității procesual-penale. Acestui proces îi sunt specifice anumite particularități care-l delimitează de alte genuri ale activității cognitive¹. Probatoriul în cadrul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane reprezintă activitatea reglementată de lege a organelor de urmărire penală și a instanței de judecată, cu participarea altor subiecți ai procesului penal, în vederea acumulării, verificării și aprecierii informațiilor (*datelor faptice*) referitoare la circumstanțele a căror stabilire este necesară pentru soluționarea corectă a cauzelor penale². Probatoriul nu se limitează doar la operațiunile de gândire, logice în privința anumitor fapte și noțiuni, în marea sa parte el este constituit din acțiuni practice în vederea stabilirii acestor fapte și noțiuni. Abia la etapa finală, când toate faptele sunt stabilite, probatoriul procesual-penal reprezintă o activitate logică pură, subordonată sarcinii adoptării unor soluții legale și întemeiate³. Mai urmează să reținem și faptul că administrarea probelor reprezintă o activitate complexă, care incumbă nu numai organelor judiciare, ci și părților, al căror rol activ este crescând în procesul penal, conlucrând, în mod natural, la constituirea unui dosar probator. Ea presupune reunirea probelor, operațiune care constă în parcurgerea a două etape esențiale: cercetarea și obținerea probelor. Cercetarea probelor este guvernată de regulile generale și speciale prevăzute în Codul de procedură penală. Obținerea probelor depinde nu numai de cercetarea acestora, ci și de un important principiu, și anume cel al cooperării în administrarea probei sau al participării active, care se impune părților⁴. În acest fel, cunoașterea particularităților și regulilor privind probele și probatoriului în cazurile cu privire la traficul de ființe umane reprezintă garanția unei activități reușite în raport cu cercetarea corespunzătoare a acestor infracțiuni⁵.

Concluzii

Stabilirea adevărului în procesul penal reprezintă fundamentul unei justiții eficiente și echitabile. Cercetarea completă a faptelor și împrejurărilor relevante, corelată cu aplicarea corectă a normelor juridice, este esențială pentru soluționarea legală a cauzelor penale, în special în cazurile complexe de trafic de ființe umane. Obiectul probatoriului, necesită o abordare detaliată și orientată spre identificarea elementelor constitutive ale infracțiunii, a circumstanțelor agravante și a relațiilor dintre făptuitori și victime. În acest context, probele nu sunt doar mijloace de cunoaștere, ci și instrumente fundamentale pentru demonstrarea vinovăției și intenției, precum și pentru stabilirea motivației infracționale. Particularitățile probatoriului în astfel de cauze subliniază complexitatea administrării probelor și importanța colaborării între toate părțile implicate. Respectarea principiilor legalității în acest proces este foarte importantă pentru constituirea unui probator solid. O astfel de abordare contribuie la combaterea eficientă a traficului de ființe umane și la protejarea drepturilor fundamentale ale victimelor, consolidând în același timp încrederea în actul de justiție.

¹ Jitariuc V. Op. cit., p. 15; Фахрутдинов Р. З., op. cit., p. 18.

² Ibidem, p. 15; Фахрутдинов Р. З., op. cit., p. 19.

³ Безлепкин Б. Т. Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации (постатейный). Москва : Проспект, 2011, с. 692.

⁴ Mateuț Gh. Tratat de procedură penală. Partea generală, op. cit., p. 11; Vergès E. Éléments pour un renouvellement de la théorie de la preuve en droit privé. In: Mélanges en l'honneur du professeur J.-H. Rebert. Paris : Lexis Nexis, 2012, p. 885-887.

⁵ Jitariuc V. Op. cit., p. 15-16.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Cod Procedură Penală al Republicii Moldova. Legea RM nr. 122 din 14-03-2003. În Monitorul Oficial Nr. 248-251, din 05-11-2013.
2. Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Coord.: M. UDROIU. București : Ed. C. H. BECK, 2015.
3. Desportes F., Lazerges-Cousquer, L. Traité de procédure pénale. Paris : Ed. Ecomomica, 2015.
4. Dolea I. et al. Codul de procedură penală. Comentariu. Chișinău : Ed. Cartier Juridic, 2005.
5. Dolea I. et al. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. (Comentariu aplicativ). Chișinău : Ed. Cartea Juridică. Chișinău, 2020.
6. Dongoroz V. et al. Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român : Partea specială. București: Ed. Academiei, 1976.
7. Guinchard S., Buisson J. Procédure pénale. Paris : Éditions Litec, 2000.
8. Jitariuc V. Metodica investigării infracțiunilor de trafic de ființe umane. Monografie. București : Pro Universitaria, 2022.
9. Jitariuc V., Bria I. Scopul și obiectul probatoriului în cauzele penale prin prisma prevederilor prezumției de nevinovăție. În: Analele Științifice ale Academiei ”Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, seria ”Științe juridice/Legal Sciences”, nr. 16, Chișinău, 2023.
10. Jitariuc V., Hegheș N.-E. Evidence and the Object of Probatorium in Criminal Cases: Features, Particularities and Regulation. În: RAIS Journal for Social Sciences, vol. 8, No. 1, USA, Beltsville, 2024.
11. Jitariuc V., Rusu V. Tratat de criminalistică. Partea a II-a. Tactica Criminalistică. Ed. Pro Universitaria. București, 2025.
12. Mateuț Gh. Tratat de procedură penală. Partea generală. Vol. II. București : Ed. C. H. BECK, 2012.
13. Ostavciuc D. Aspecte procesual penale și tactici criminalistice privind cercetarea traficului de copii. : Teză de doctor în drept. Chișinău, 2015.
14. Pinteș A. et al. Urmărirea penală : Aspecte teoretice și practice. Modele de acte procesuale și procedurale. București : Ed. Universul Juridic, 2017.
15. Rusu V., Jitariuc V. Particularitățile obiectului probatoriului în cazurile privind traficul de ființe umane. În: Revista Dreptul, nr.1/ianuarie 2023, București, 2023.
16. Stancu Em. Investigarea științifică a infracțiunilor : Curs de criminalistică. București, 1988. Vol. II.
17. Theodoru Gr. Drept procesual penal român. Partea generală. Vol. II. Iași : Universitatea „Al. I. Cuza”, 1974.
18. Theodoru Gr. Tratat de Drept procesual penal. București : Hamangiu, 2013.
19. Vergès E. Éléments pour un renouvellement de la théorie de la preuve en droit privé. In: Mélanges en l'honneur du professeur J.-H. Rebert. Paris : Lexis Nexis, 2012
20. Vizdoaga T., Jitariuc V. Particularitățile probatoriului în cauzele privind infracțiunile de corupție. În: Revista Română de Criminalistică, Nr. 1, București 2024.
21. Volonciu N. Drept procesual penal. București : Ed. Didactică și Pedagogică, 1972.
22. Безлепкин Б. Т. Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации (постатейный). Москва : Проспект, 2011.
23. Корневский Ю. В., Кипнис Н. М., Львова Е. Ю. Доказывание в уголовном процессе. Традиции и современность. Москва : Юрист, 2000.
24. Смирнов Г. К., Методика расследования торговли людьми: Дис. ... канд. юрид. наук. М, 2008.
25. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса. Том 1. Москва: Наука, 1968.
26. Фахрутдинов Р. З. Методика расследования торговли людьми : Дис. ... канд. юрид. наук. Челябинск, 2011.

„ROLUL ȘTIINȚEI ÎN REFORMAREA SISTEMULUI JURIDIC ȘI POLITICO-ADMINISTRATIV”
Ediția a X-a
10 DECEMBRIE 2024

UNIVERSITATEA DE STAT „BOGDAN PETRICEICU HASDEU” DIN CAHUL

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ

„ROLUL ȘTIINȚEI ÎN REFORMAREA SISTEMULUI JURIDIC ȘI POLITICO-ADMINISTRATIV”
Ediția a X-a

FACULTATEA DE DREPT ȘI ADMINISTRAȚIE PUBLICĂ

Str. Piața Independenței 1,
Cahul, MD – 3909
Republica Moldova
Tel.: 029922481

Bun de tipar: 06.03.2025
Format: 8,27 cm x 11,69 cm
Coli de tipar: 7,38
Tirajul: 100

Tipografia "Print-CARO" SRL, Chișinău
Tel.: +373 69124696
2025